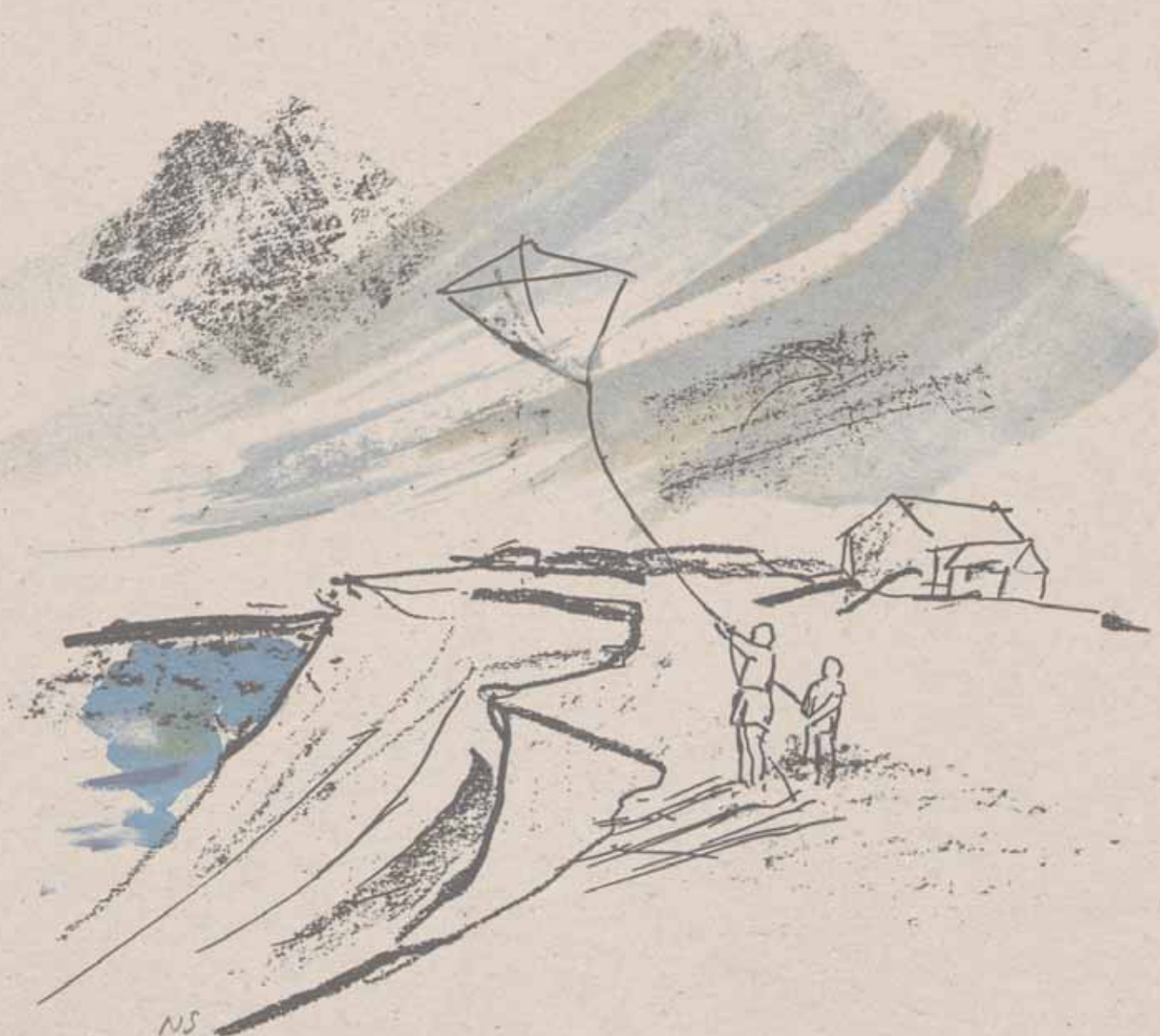

FRILUFTSLIV

for alle

Friluftspolitisk handlingsprogram

FRILUFTSRÅDET 1997

Friluftsliv

for alle

Friluftspolitisk handlingsprogram
FRILUFTSRÅDET 1997

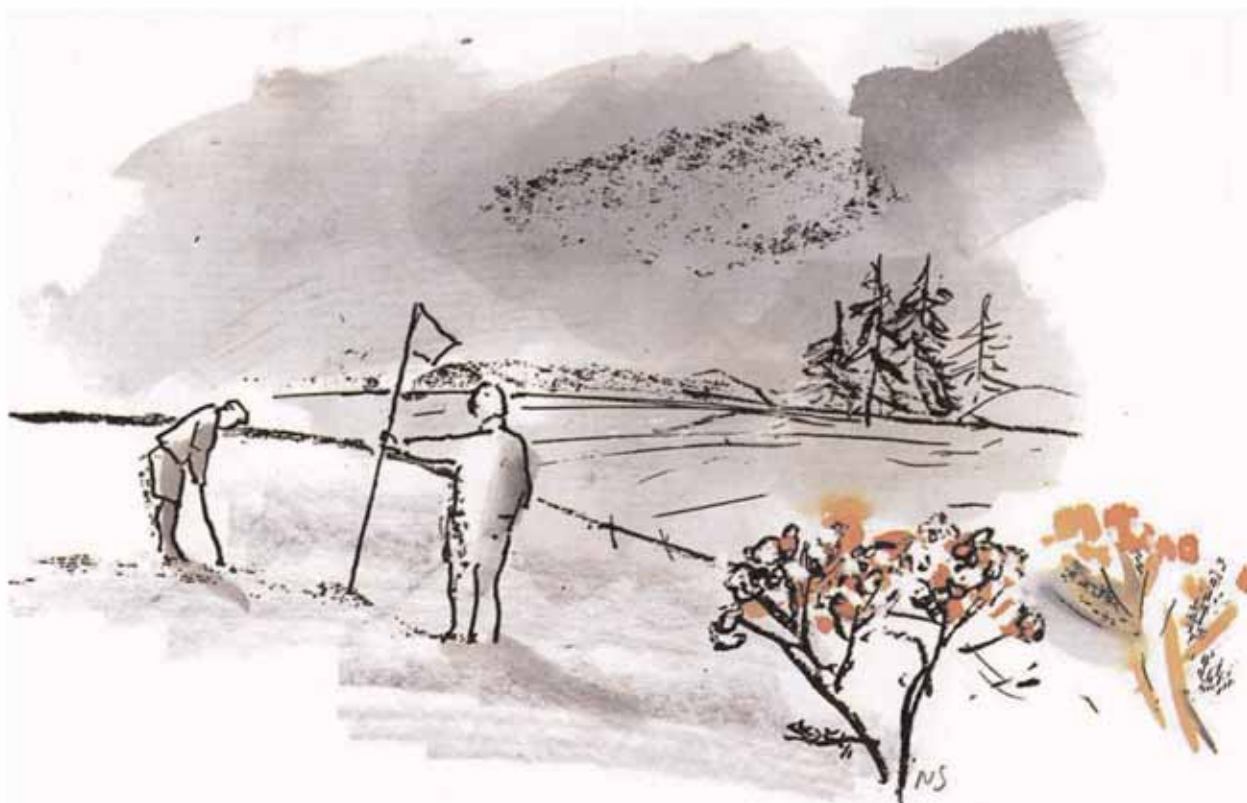
1. udgave, 2. oplag, januar 1998

inkl. titelblad samt
liste over Friluftsrådets medlemsorganisationer

FRILUFTSLIV FOR ALLE

FORORD	3
INDLEDNING	5
FRILUFTSRÅDETS IDÉGRUNDLAG	7
Friluftsliv er for alle	7
DET NATIONALE HANDLESPROGRAM	13
• <i>Mennesket</i>	13
• <i>Særlige indsatsområder</i>	13
• <i>Teknologi</i>	14
• <i>Børn og unge</i>	15
• <i>Organiserede og uorganiserede</i>	16
Natursyn	17
Kulturmiljø	19
Formidling	23
• <i>Skolebørn</i>	25
• <i>Andre aldersgrupper</i>	27
• <i>Naturvejledning</i>	28
• <i>Naturskoler og naturcentre</i>	30
Kampagner og samarbejde	32
• <i>Lokal agenda 21</i>	34
Adgangs- og færdselsforhold	38
• <i>Retten til færdsel i det åbne land</i>	38
• <i>Retten til færdsel i skovene</i>	43
• <i>Retten til færdsel på vandløb, søer og hav</i>	44
• <i>Adgang til byen og det bynære land</i>	46
Naturbeskyttelse og naturforvaltning	49
Den fysiske planlægning	54
• <i>Byen og det bynære</i>	57
• <i>Det åbne land og vand</i>	59
Opkøb af nye arealer	62
Skovrejsning	63

Turisme	68
• <i>Bæredygtighed ind i turisme</i>	70
• <i>Udvikling af turistprodukter</i>	73
Forskning og udvikling	76
ORGANISATORISKE FORHOLD	80
• <i>Samarbejdspartnere</i>	80
• <i>Paraplyorganisationen</i>	82
• <i>Medlemsorganisationerne</i>	83
• <i>Økonomiske ressourcer</i>	84
• <i>Brugerbetaling</i>	86
• <i>Tips- og lottomidler</i>	88
INTERNATIONALT HANDLINGSPROGRAM	90
Vor fælles fremtid	90
• <i>FEEE</i>	93
• <i>Samarbejde på tværs af landegrænser</i>	94
• <i>92-gruppen</i>	96
• <i>Øvrige internationale forbindelser</i>	97
STIKORDSREGISTER	101

FORORD

Det moderne menneskes brug af naturen er ikke alene et spørgsmål om oplevelser og rekreation. Det drejer sig også om, hvordan hele vores livsstil påvirker naturen, miljøet og vilkårene for de kommende generationer.

Friluftsrådet sætter i sit handlingsprogram fokus på denne vigtige problemstilling. Naturen er for alle og hører til vores fælles værdier. Det er det enkle, men samtidig fundamentale grundlag for vores behandling af naturen.

Alle vil nok kunne tilslutte sig dette udgangspunkt. Men det er også klart, at der kan være uenighed om, hvordan naturværdierne i en række konkrete situationer skal forvaltes. Fiskere og ornitologer kan være uenige - og landbrugets, jægerne og naturfredningsfolks synspunkter har heller ikke altid samme udgangspunkt.

Friluftsrådet har - som en bred organisation for mange forskelligartede interesser på friluftsområdet - en vigtig opgave med at oplyse, inspirere, engagere og - forhåbentlig - flytte grænser i debatten om naturen og den måde, vi bruger den på. Handlingsprogrammet peger på en række initiativer, der fremmer forståelsen for naturen og miljøet, og som vil medvirke til at sikre en fremtidig grøn, bæredygtig udvikling.

Børnene og de unge er en særlig målgruppe. Naturoplevelser bidrager positivt til børns personlige udvikling og fremmer den sociale forståelse og betydningen af hensynsfuld adfærd både overfor natur og mennesker.

Det er vigtigt ikke mindst i en tid, der på mange måder er præget af store forandringer og opbrud. Vi skal satse på at udvikle nye måder, hvor natur og børn bringes sammen, og vi skal udvikle nye kvaliteter i børnenes nære omgivelser. Og vi skal ikke mindst sikre, at den natur, som vi skal give videre til vore børn, bruges med respekt og omtanke.

Friluftsrådets handlingsplan er et væsentligt og velkomment bidrag også til dette perspektiv i friluftdebatten.

Poul Nyrup Rasmussen
Statsminister

INDLEDNING

Grundlaget for Friluftsrådet blev lagt under besættelsen.

Fremtrædende personligheder indenfor kultur, politik, undervisning, idræt m.v. gik aktivt ind i udformningen af det grundlag, det danske samfund skulle udvikle sig på efterkrigen. Et af resultaterne af dette arbejde var, at statsminister Th. Stauning i 1941 tog initiativ til oprettelse af Friluftsrådet. Han ønskede velsagtens hermed både en sundhedsmæssig og åndelig styrkelse af det foreningsliv, som allerede dengang var det danske demokratis særkende.

Fremsynet var denne tanke i hvert fald, idet den efterfølgende tids stærke industrialisering med dens folkevandring mod byerne, i høj grad skabte et behov for øgede friluftaktiviteter. Friluftsrådet har siden sin oprettelse gennemgået en rivende udvikling. Antallet af medlemsorganisationer er vokset fra i starten 8 til nu 88. Amtsrepræsentationerne er kommet til. Og karakteren af rådets arbejde har tilsvarende udviklet sig, så Friluftsrådet i dag fremstår som en moderne organisation med betydelig ekspertise og deraf følgende indflydelse.

Friluftslivets omfang og karakter har tilsvarende udviklet sig. Det har fået flere udtryksformer. Derfor er der brug for plads til, og for gensidig respekt for de forskellige friluftaktiviteter. Og frem for alt er det afgørende, at udøverne har respekt for den natur og det miljø, som er en forudsætning for et bæredygtigt friluftsliv.

Dette handlingsprogramms ene hovedmål er at tilvejebringe denne sammenhæng.

Det andet hovedmål har været gennem arbejdet med handlingsprogrammet at bringe Friluftsrådets mange og meget forskelligartede foreninger tættere ind på livet af hinanden.

Det er lykkedes. Ægte dialog, sans for helhed og for de store fælles linier, har været i højsædet. Det præger i høj grad det endelige produkt.

I handlingsprogrammet ligger der opgaver til mange års indsats fra Friluftsrådet og dets medlemsorganisationer. En indsats, som hele tiden må søge at inddrage stadig flere mennesker i friluftaktiviteter med et stadig større indhold af oplevelser.

Arbejdet med handlingsprogrammets udformning er foregået i en åben proces. Drøftelserne og udveksling af ideer og forslag til tekster har så at sige været offentligt eje. Dertil kommer at Friluftsrådets samarbejdspartner også har været inddraget i drøftelserne. Forslag fra denne kreds er i flere tilfælde taget til følge.

Med handlingsprogrammets fremlæggelse håber Friluftsrådet, det er blevet tydeliggjort, at friluftaktiviteter, der udøves under fuld respekt for natur og miljø, kan have stor betydning for den enkeltes livskvalitet og for samfundet som helhed. Et aktivt friluftsliv er dermed en væsentlig faktor i et moderne velfærdssamfund.

Jens Bilgrav-Nielsen
Formand

FRILUFTSRÅDETS IDÉGRUNDLAG

FRILUFTSLIV ER FOR ALLE

Glæden ved friluftslivet og de utallige oplevelsesmuligheder, det kan give, er udgangspunktet for Friluftsrådets virke.

Men friluftsliv forudsætter, at vi har en varieret natur og et rent miljø at udfolde os i. Den lille grønne plet i byen, der giver mulighed for at stoppe op og dvæle et øjeblik. Det åbne land med sine skove, marker og søer. Det bølgende hav med de lange kyststrækninger, der byder på de store naturoplevelser...

I det danske kulturlandskab, hvor stort set al natur gennem århundreder er blevet opdyrket og præget af menneskehånd, er det vigtigt at skabe forståelse for, at naturbenyttelse og naturbeskyttelse hænger sammen.

Og ligesom befolkningen i byerne må forstå og respektere de vilkår, skov- og landbruget arbejder under, må skov- og landbruget acceptere, at der er et stigende ønske om flersidig brug af arealerne.

I takt med, at den helt overvejende del af danskerne i dag lever i bymæssige bebyggelser, og færre og færre er beskæftigede i skov- og landbrug, har danskernes natursyn og behovet for friluftsliv ændret sig. Interessen for naturbeskyttelse er udbredt, og der kan konstateres en voksende økologisk bevidsthed i store dele af befolkningen.

Prioritering

Friluftsrådet baserer sit arbejde på et samfund, hvor udviklingen går i en miljømæssigt forsvarlig og bæredygtig retning. Et samfund, hvor et aktivt friluftsliv udøves under hensyntagen til natur, miljø og ressourceforbrug.

Det er en grundlæggende forudsætning for Friluftsrådet, at bæredygtighed får en konkret betydning og indarbejdes i ord og handling. Når det kommer til spørgsmålet om prioritering, vægter Friluftsrådet som hovedregel menneskelig aktivitet, naturen og miljøet ligeligt. Men kommer det til et definitivt valg, har hensynet til naturen og miljøet højeste prioritet.

Den uorganiserede brug af naturen har lige så høj prioritet som den organiserede. Derfor er der for så vidt ingen friluftaktiviteter eller specielle grupper, der har højere prioritet end andre, hverken når det gælder bestemte aldersgrupper eller sociale grupper. Friluftsliv er et sammenhængende virke, som udøves på tværs i samfundet.

Historie

Siden starten har Friluftsrådet haft til formål at øge befolkningens interesse for friluftsliv. Fordi det øger livskvaliteten hos den enkelte og styrker sammenholdet hos flere. Det vidste Stauning, da han i 1941 tog initiativ til oprettelsen af Friluftsrådet, som formelt fandt sted den 27. november 1942.

I kraft af sin alsidige medlemsskare og sin brede opbakning fra store dele af det danske samfund, kan Friluftsrådet være med til at styrke befolkningens indflydelse og handlemuligheder i friluftssammenhæng.

- Livskvalitet** På tærsklen til år 2000 handler tendenser i samfundet om personligt ansvar, om at drage omsorg for og vise hensyn til andre og i fællesskab skabe en bedre fremtid. Friluftsliv er i den henseende et mål i sig selv, men det er også et middel til at udvikle livskvalitet, alene eller i kraft af det sociale samvær. Friluftsliv fremmer både fysisk og psykisk velvære.
- Friluftsrådet sætter friluftsliv i tæt relation til hverdagen. Friluftsliv er ikke kun en luksus, der dyrkes i weekender og ferier, det er også de daglige oplevelser på vej til og fra skole og arbejde eller på aftenturen med hunden. Det drejer sig kort sagt ikke kun om den store natur, men også om mulighederne for at få de små friluftsoplevelser i hverdagen, som kan give livet kvalitet.
- Landbrug og natur** Mens landbruget for få generationer siden var det dominerende erhverv, er der i dag kun knap 70.000 landmænd tilbage, hvoraf kun halvdelen driver heltidslandbrug.
- Arealmæssigt dækker landbrugsjorderne dog 2/3 af landets samlede areal. 85 procent af den danske befolkning bor i dag i byerne, der dækker 5 procent af landets areal.
- Bybefolkningens ønsker om at kunne dyrke friluftaktiviteter i det åbne land - og kunne få indflydelse på, hvordan denne del af landet forvaltes - er derfor voksende.
- Det giver nogle interessekonflikter, men befolkningens aktive deltagelse i friluftaktiviteter er også med til at nedbryde barrierer og forståelseskløfter, der måtte være mellem de mennesker, der lever af at dyrke skov og land, og dem, der kommer i naturen af rekreative årsager.
- Kulturmiljøet** Samtidig med, at de almene ønsker om aktiviteter og oplevelser ude i naturen tilgodeses, skal der tages hensyn til miljøbeskyttelsen (forureningsbekæmpelsen), beskyttelsen af dyr og planter og den tredje dimension, kulturmiljøet.
- Kulturmiljøet afspejler samspillet mellem menneske og natur. Friluftsrådet arbejder derfor på at fastlægge rammer, såvel nationalt som regionalt, for en flersidig anvendelse af landarealer, vådområder og kystområder.
- Andre faktorer** Naturen er under stærk påvirkning af en række faktorer: Brugen af kemiske bekæmpelsesmidler, miljøfremmede stoffer, stigende forurening af luften og grundvandet, væksten i biltrafikken, tekniske anlæg i landskabet som motorvejsanlæg, højspændingsledninger og lignende. Alle disse faktorer udgør en trussel for natur og miljø og kan få mere eller mindre direkte negative følger for friluftslivet fremover. Disse forhold vil derfor også være et vigtigt element i den fortsatte udvikling og udmøntning af Friluftsrådets handlingsprogram.
- Adgang** Naturen er grundlaget for friluftslivet. Natur- og kulturarven er fælles gods og dermed fælleseje. Derfor bør der ikke opkræves betaling for almindelig brug af naturen til friluftsliv.
- Med andre ord: Der skal ikke kræves entré for adgang til naturen!
Og der skal arbejdes for, at adgangsforholdene til naturen og produktionslandskabet fortsat forbedres, så de bliver både praktiske og acceptable for alle parter.

Perspektiv

Styrken ved Friluftsrådets virke er netop, at det i sit perspektiv rækker ud over særinteresserne hos den enkelte medlemsorganisation. Et særkende ved f.eks. Friluftsrådets kampagner er, at de ofte udføres i samarbejde med et antal medlemsorganisationer og en eller flere eksterne samarbejdspartnere.

Målgruppen kan være en enkelt aldersgruppe, den almindelige bruger af naturen eller den specialiserede gruppe af organiserede.

Indflydelse

Det er vigtigt for Friluftsrådet, at befolkningen inddrages i beslutningsprocesserne, hvad enten det er på lokalt, regionalt eller nationalt niveau.

Friluftsrådet har indflydelse i såvel det lovforberedende som det rådgivende arbejde. Friluftsrådet er repræsenteret i diverse udvalg og kommissioner, f.eks. i de Grønne Råd og i de nye Skovbrugerråd, som Friluftsrådet har hilst velkomne. Friluftsrådet ser gerne, at der bliver oprettet tilsvarende rådgivende grupper i andre sammenhænge.

Når Friluftsrådet går ind i de demokratiske beslutningsprocesser og udtaler sig, er det på baggrund af såvel de organiserede som de uorganiserede friluftsinteresser.

Friluftsarealer

Det er en central opgave for Friluftsrådet at medvirke til:

1. at sikre eksisterende friluftsarealer
2. at der udlægges nye arealer til friluftsformål og
3. at de arealer, der har anden anvendelse, samtidig kan benyttes til friluftsformål - dvs. flersidig brug. Hertil hører også at sikre brugs- og naturmæssige kvaliteter ved udformningen af arealerne.

Lovgivning	<p>Danmark har ingen friluftsløvslov, som Norge f.eks. har det. I 1940'erne var der optræk til at vedtage en friluftsløvslov, men af forskellige årsager blev det aldrig til noget. I stedet er de friluftspolitiske målsætninger indbygget i anden lovgivning.</p> <p>Friluftsrådet har ikke ønsker om en samlet friluftsløvslov, men mener i stedet, at de friluftspolitiske målsætninger og reguleringer skal inddrages yderligere i lovgivningen:</p> <p>Skovloven har f.eks. både et produktionsorienteret - og et rekreativt formål. På samme måde bør også landbrugsloven, der i dag primært forholder sig til produktionen, få tilføjet målsætninger om flersidig brug; naturbevarelse og friluftsliv.</p> <p>Samfundet må stille krav til primærproduktionen om miljømæssigt fornuftig dyrkning og forbedrede adgangsforhold for offentligheden.</p> <p>Det er synspunkter, der synes at have en vis politisk opbakning, og som i disse år kommer til udtryk gennem en række love og bekendtgørelser.</p>
Styrken	<p>Friluftsrådet skal varetage såvel medlemsorganisationernes som den almene befolknings behov for og interesser i et aktivt friluftsliv.</p> <p>Derudover skal Friluftsrådet fungere som rådgivende organ over for offentlige myndigheder.</p> <p>Friluftsrådets styrke og muligheder for politisk indflydelse udspringer af at være en organisation, som med sin store og bredt sammensatte medlemsskare også repræsenterer den almene befolknings interesser. Derved rummer Friluftsrådet stort set de samme interessekonflikter som det omgivende samfund, og det er gennem håndteringen af disse modsætninger, Friluftsrådet får styrke og vægt i sit arbejde.</p>
Demokrati	<p>Bag Friluftsrådets arbejde ligger den grundlæggende demokratiske holdning, at herlighedsværdierne i landskabet og naturen er noget, hele befolkningen har del i. Vi er hver især ansvarlige for at værne om den fælles kulturarv, og vi skal alle kunne få glæde af den.</p> <p>Hvad vi end gør - hvilken naturpleje, naturgenopretning eller mangel på samme, vi udøver - er det mennesket, der råder over naturen. Det kommer til udtryk i Friluftsrådets nuancerede natursyn og i forvaltningen af kulturmiljøet.</p> <p>Det er politiske beslutninger og valg, der afstikker retningslinjerne for udviklingen. Og det er etik og moral, der sætter grænserne. Derfor skal befolkningen inddrages, så det ikke er tilfældigheder, enkeltindviders eller enkeltorganisationers perspektiv, der bliver afgørende.</p>
Grænser	<p>Friluftsrådet er rummelig, men har også grænser. Friluftsrådet er parat til at tage afstand fra eksisterende og nye friluftslivsaktiviteter, hvis de har en uacceptabel påvirkning af natur og miljø eller samfundet som helhed.</p>
Internationalt	<p>Friluftsrådet har fra sine tidligste år haft relationer til udlandet, i første omgang indenfor campingsektoren og senere også i det naturbeskyttende arbejde. De senere år har det internationale arbejde været stærkt knyttet til kampagner indenfor miljømærkning og miljøundervisning.</p>

Friluftsrådet ser det som en naturlig forlængelse af det nationale arbejde at hente inspiration og erfaring fra udlandet. Ligeledes har Friluftsrådet en forpligtelse til internationalt at bidrage med sin viden og erfaring og stille denne til rådighed. Her er den demokratiske danske foreningsmodel, det folkelige engagement og den mellemfolkelige forståelse vigtige elementer.

FRILUFTSRÅDET VIL:

- arbejde for at sikre naturen og miljøet bredt, så der skabes grundlag for friluftsliv i rene og sunde omgivelser
- arbejde for, at der opnås en gensidig forståelse og respekt mellem på den ene side ejere af skov- og landbrug og på den anden side de mennesker, der dyrker friluftsliv
- til stadighed arbejde for forbedringer af praktiske og acceptable adgangsforhold til naturen og produktionslandskabet gerne i forbindelse med fastlæggelse af overordnede nationale politiske løsninger
- arbejde for, at det ved kommende ændringer af landbrugsloven fremgår af lovens formål, at landbrugsproduktionen sker med henblik på både at producere fødevarer m.m. og varetage landskabelige, naturhistoriske, kulturhistoriske og miljøbeskyttende hensyn samt hensyn til friluftslivet
- arbejde for, at friluftaktiviteter vurderes i forhold til miljøet og udvikles i en mere bæredygtig retning
- arbejde for, at friluftsmål indgår i alle nationale og internationale støtteordninger inden for primær produktion, naturbeskyttelse og ressource-udnyttelse.
- arbejde for et udbygget internationalt samarbejde på friluftsliv-, natur- og miljøområdet med respekt for den mellemfolkelige forståelse
- til stadighed vurdere sin indsats på områderne friluftsliv, natur og miljø ud fra ønsket om en bæredygtig udvikling såvel lokalt som globalt

DET NATIONALE HANDLINGSPROGRAM

MENNESKET - OM FRILUFTSLIV OG LIVSKVALITET

Friluftsliv er vigtigt for menneskers sundhed og trivsel og dermed for livskvaliteten. Det er alment kendt. Alligevel efterlyses der ofte dokumentation for effekten på menneskers helbred og psyke. Men begejstring, glæde og værdien af oplevelser i naturen er svære begreber at måle.

Sundhed

Betydningen af friluftslivets kvaliteter dokumenteres af en række udenlandske forskningsresultater. I Danmark forskes der også i friluftslivets betydning for menneskers sundhed og trivsel. For eksempel er der ved Forskningscentret for Skov & Landskab igangsat et forskningsprojekt om betydningen af byens parker og grønne områder for befolkningens sundhed og trivsel.

UDENDØRS OPHOLD GAVNER HELBREDET

"Ingen kunstig belysning kan fuldt ud erstatte dagslysets positive indflydelse på kroppens hormonbalance, stofskifte og vitaminbalance. Forekomsten af vand, træer og anden vegetation har en afstressende virkning. Blodtrykket falder, pulsen bliver roligere og koncentrationsevnen øges.

Besøg i parkerne motiverer folk til bevægelse og motion. Menneskets krop er bygget til at kunne tåle fysiske anstrengelser. Hvis det ikke sker, får kroppen sværere ved at fungere."

Kjell Nilsson og Patrick Grahn, Forskningscentret for Skov & Landskab i artikel om "Friarealer og Trivsel", 1994,

Det er vigtigt at få inddraget betydningen af friluftsliv, når der iværksættes oplysningskampagner om de sundhedsfremmende konsekvenser af fysisk aktivitet. En afledt virkning er et øget velbefindende og en positiv selvopfattelse.

De enkle friluftaktiviteter er tilsyneladende de mest attraktive rekreative tilbud for dem, der i dag er fysisk passive i fritiden. Der er en særlig udfordring at aktivere denne gruppe, ikke mindst de unge.

SÆRLIGE INDSATSOMRADER - OM GRUPPER MED SÆRLIGE BEHOV

Fra tid til anden vil der være områder og/eller grupper, som Friluftsrådet beslutter at ville gøre en særlig rettes for. Enten sammen med medlemsorganisationerne, med andre partnere eller alene.

En særlig indsats rettes i disse år f.eks. mod børn og unge. Men også bybefolkningen har høj prioritet, og Friluftsrådet har derfor iværksat en række tiltag i og omkring byen. Friluftsrådet er opmærksom på de skiftende behov og vil til stadighed være i dialog med medlemsorganisationerne om disse spørgsmål.

Socialpolitik

Det er de færreste af friluftslivets organisationer, der er dannet ud fra en socialpolitisk målsætning, og den enkelte organisation har sjældent de ressourcer, der skal til for at integrere grupper med særlige behov. Men friluftsliv er velegnet som middel til på en naturlig måde at opbygge medmenneskelige relationer og sociale netværk, og Friluftsrådet vil derfor gerne medvirke i projekter, der kan medvirke til integration og øget forståelse for natur og miljø.

FRILUFTSRÅDET VIL:

- opfordre medlemsorganisationerne til at overveje initiativer for aktivt at inddrage grupper med særlige behov i organisationernes virke
- medvirke til at udvikle metoder, der kan benyttes i det socialpædagogiske arbejde med udgangspunkt i friluftsliv og friluftaktiviteter

TEKNOLOGI - OM FORDELE OG ULEMPER

Nye produkter

Den teknologiske udvikling påvirker i stigende omfang friluftslivet. Nye friluftaktiviteter vil opstå, og andre forsvinde, ligesom kendte friluftaktiviteter kan antage nye former.

For tiden tiltrækkes de unge af nye aktiviteter som f.eks. rappelling og paintball, og andre aktiviteter og produkter er på vej. Det er en udvikling, som friluftslivets organisationer skal være forberedte på og forholde sig til.

Grænser

Friluftslivet er rummeligt, men har også grænser. Det er ikke noget nyt, at Friluftsrådet er parat til at tage afstand fra en friluftaktivitet, hvis den har en uacceptabel indflydelse på naturen og miljøet eller på samfundet som helhed.

Friluftsrådet tog f.eks. i 1994 kraftig afstand fra vandscootere. Der er så mange interesser på og ved kysterne, at Friluftsrådet vurderede, at såfremt vandscootere skulle accepteres, kunne de kun få lov at udfolde sig inden for særligt afmærkede områder. Bedst ville det være, hvis myndighederne kom sådanne nye aktiviteter i forkøbet, så evt. importører og forhandlere vidste, i hvilket omfang en ny aktivitet kunne finde udfoldelsesmuligheder.

Fordele og ulemper

Der er såvel fordele som ulemper ved ny teknologi. Friluftsrådet er opmærksom på faren for, at den menneskelige fascination over teknologien i sig selv kan betyde, at kontakten til naturen går tabt. Men teknologien har også medført, at langt flere får et større og mere varieret udbytte af deres friluftaktivitet: kikkert- og teleskopudstyr, letvægtsudstyr, kompaktgrej, handicapudstyr, miljøvenlige biler og andre motoriserede transportmidler er sådanne eksempler.

FRILUFTSRÅDET VIL:

- tage afstand fra eksisterende og nye friluftaktiviteter, hvis de har en uacceptabel påvirkning af naturen og miljøet eller samfundet som helhed

BØRN OG UNGE

- OM TILBUD OG FORMIDLING

Et aktivt friluftsliv bidrager positivt til barnets personlige udvikling. Det fremmer social kompetence og forståelse for en hensynsfuld adfærd, både i forhold til natur og mennesker.

Børn og unge har en høj prioritet i Friluftsrådet. Børns nysgerrighed og videbegærlighed er et godt udgangspunkt for aktiviteter og formidling i og om naturen. Samtidig er det en investering i fremtidens meningsdannere om miljø og natur.

Gennem det tætte samarbejde med medlemsorganisationerne og det internationale arbejde har Friluftsrådet opnået stor viden i formidlingen af natur- og miljøemner til børn og unge.

Børn anvender i dag mindre tid på fysiske aktiviteter udendørs end tidligere. Fysisk aktivitet er imidlertid vigtig for børnenes fysiske, psykiske og sociale udvikling. Da børn også har en begrænset aktionsradius i hverdagen, er arealer med muligheder for friluftsliv tæt på hjem og skole derfor meget vigtige og har en høj prioritet.

FRILUFTSRÅDET VIL:

- stimulere dialogen mellem børne- og ungdomsorganisationerne og Friluftsrådets øvrige medlemsorganisationer, for at finde modeller på, hvordan friluftsliv kan indgå bedre i børns dagligliv
- sammen med medlemsorganisationerne udvikle tilbud, som kan fremme samarbejde mellem medlemsorganisationerne om børns friluftsliv

- støtte at der lokalt samarbejdes mellem institutioner, skoler og foreninger om at tilbyde børn friluftaktiviteter
- over for kommunerne påpege nødvendigheden af at der er tilstrækkeligt med såvel kvantitative som kvalitative muligheder for friluftaktiviteter i forbindelse med undervisningssektoren, daginstitutioner m.m.
- fremme legepladsernes og skolegårdenes friluft- og naturkvaliteter

ORGANISEREDE OG UORGANISEREDE - OM EN LIGELIG VÆGTNING

Friluftsrådet skal over for offentligheden varetage såvel de tilsluttede organisationers som den almene befolknings behov for og interesser i et aktivt friluftsliv.

Friluftsrådet vægter organiserede og uorganiserede friluftbrugere ligeværdigt.

Men kan Friluftsrådet overhovedet repræsentere den uorganiserede friluftbruger al den stund, ledelsen af Friluftsrådet bliver valgt af og blandt repræsentanter for de organiserede?

Svaret på spørgsmålet er et klart ja!

Grænserne mellem den organiserede og uorganiserede friluftbruger er flydende: Medlemmet af en sejlforening, der på sejlturen lægger til i en havn og går en tur i skoven, skifter fra at være organiseret sejler til at være uorganiseret bruger af skoven. Netop dette skift mellem at være organiseret og uorganiseret friluftbruger giver Friluftsrådet grundlag for at skulle repræsentere såvel de uorganiserede som de organiserede.

FRILUFTSRÅDET VIL:

- vægte organiserede og uorganiserede friluftsudøvere ligeligt
- arbejde for at organiserede grupper i højere grad får adgangsvilkår til naturen på lige fod med den uorganiserede befolkning
- om nødvendigt prioritere eller vælge mellem forskellige friluftaktiviteter

NATURSYN

Uden natur, intet friluftsliv.

En af Friluftsrådets hovedopgaver er at bevare og udvikle de arealmæssige forudsætninger for friluftslivet i Danmark. En bæredygtig udvikling kan ske gennem en bedre økonomisering med energi og arealressourcer.

Friluftsrådet mener, at der i landskabsforvaltningen bør tages mere hensyn til friluftslivet, naturbeskyttelsen og kulturmiljøet, og at såvel myndigheder som organisationer i højere grad bør tænke i helheder, så en eksklusiv brug af naturarealer undgås og der i stedet satses på flersidig brug af arealerne.

Det natursyn, der ligger til grund for menneskets virksomhed i naturen, er konstant under udvikling og til debat. Der er tale om nuancer, hvor mennesket har en central placering.

Kulturspor

Danmarks natur har været påvirket af mennesker siden istiden og i en stadig mere intensiv grad. Der er næppe mange kvadratmeter der, siden vi begyndte at opdyrke jorden, ikke er blevet vendt mindst et par gange. Danmark er et af de mest intensivt dyrkede lande i verden. Den natur, vi har, er et resultat af menneskets stadige påvirkning. Derfor er det nødvendigt, at natursynsdebatten forholder sig til mennesket og de kulturspor, det sætter i landskabet. Med udgangspunkt i et mangfoldigt og varieret produktionslandskab og kulturmiljø er der grundlag for et rigt, nuanceret natursyn.

- Indgreb** Uanset hvilken naturpleje der lægges ind i fredninger, hvilken naturforvaltning eller mangel på samme, der finder sted, er det mennesket, der råder over naturen.
- Vægtningen mellem forskellige interesser vil være forskellig fra sag til sag. Sommetider til fordel for mennesket, andre gange til fordel for dyre- og planteliv.
- Både befolkningen, myndigheder og organisationer bør deltage i drøftelser af grundlaget for menneskets aktiviteter i naturen. De valg, der træffes, handler nemlig inderst inde om etik og tolerance. Det er valg, der sker allerede i dag, men ikke ud fra en fælles erkendelse.
- De offentlige myndigheder og interesseorganisationerne har en forpligtelse til at formidle baggrunden for menneskets konkrete indgreb i naturen til offentligheden.
- Succession** Naturen er påvirket af de beslutninger, vi vælger at tage. Inden for disse valg finder successionen sted, dvs. naturens egen iboende dynamik. Den "urørte" naturskov er et klassisk eksempel herpå: Mennesker beslutter at udlægge skov til urørt naturskov. Herefter må mennesker ikke gribe forvaltningsmæssigt ind i skoven, fordi skovens egen "naturlige" proces skal have lov at råde.
- Flora- og faunaforurening** Gennem tiderne er den danske natur blevet tilført planter og dyr, som ikke naturligt hører hjemme i Danmark. Det gælder f.eks. planter som *skvalderkål* og *kæmpe bjørneklo* og dyr som *vinbjergsnegl* og *fasan*.
- Tidligere kendte man ikke til konsekvenserne af flora- og faunaforurening. Indførslen af fremmede arter kan som bekendt betyde, at levevilkårene for det oprindeligt hjemmehørende plante- og dyreliv bliver forringede. På den anden side kan nye arter øge naturoplevelsen.
- I dag bør kræfterne samles om at genskabe livsbetingelserne for et varieret dyre- og planteliv i Danmark, så vilde dyr og planter selv kan indfinde sig i naturlige bestande. Friluftsrådet er betænkelig ved en tilfældig genindførsel af dyre- og plantearter, men accepterer, at det i ganske særlige tilfælde kan være nødvendigt at hjælpe en art tilbage hertil. Det gælder f. eks. bæver og vildsvin.
- Ulven** Inden f.eks. ulven genindvandrer til Danmark fra Nordtyskland, er det væsentligt, at vi får en folkelig debat:
- Er Danmark stort nok til, at vi vil acceptere ulven som en del af vores "vilde" natur? Hvis ulven kan finde egnede livsbetingelser i Danmark, kommer det til at gå ud over svage dyr, som danskerne også holder af, f.eks. et rålam eller en bortløben hund. Er det acceptabelt? Er der overhovedet plads til vilde dyr i et lille, tætbeholdt, civiliseret samfund? Det er det, debatten skal handle om.
- Debatten om natursyn bør være et skridt foran udviklingen. Hverken befolkningen, interesseorganisationerne eller myndighederne bør blive overrumplede, den dag en havørn - eller en ulv - eller et vildsvin forulemper eller angriber andre dyrearter.
- Politiske vægtninger** Friluftsrådet påtager sig en central rolle, når der bredt i befolkningen skal diskuteres politiske vægtninger i forhold til natursyn:

Hvilken natur vil vi have? Hvilken natur vil vi beskytte? Og til hvad vil vi genoprette den? Hvor går befolkningens, forvalternes og interesseorganisationernes grænser? Og hvad vægter de forskellige grupper i de enkelte situationer?

Selvfølgelig skal grænserne for vores adfærd til en vis grad fastsættes juridisk. Bedst vil det dog være, hvis befolkningen selv har sat grænserne ud fra viden, etik og moral.

FRILUFTSRÅDET VIL:

- påtage sig en central oplysende og formidlende rolle over for befolkningen, når der skal diskuteres natursyn
- stimulere til aktuelle debatter og holdninger omkring natursyn
- arbejde for at skabe livsbetingelser for et varieret dyre- og planteliv for arter, der er naturligt hjemmehørende

KULTURMILJØ

Beskyttelsen af naturen (dyr og planter) og kravet om en forureningsfri natur er to dimensioner, som er helt centrale for friluftslivets udfoldelse. En tredje dimension er det samlede kulturmiljø. Interessen for kulturmiljøet - kulturlandskabet, byerne, fortidsminderne og de historiske bygninger - er stor her i slutningen af 90'erne og et væsentligt element i mange friluftaktiviteter. Regeringen afgav i november 1995 en kulturmiljøreddegørelse, som fik bred tilslutning.

- Kvalitet og perspektiv** Det danske landskab bærer præg af menneskets virke gennem tusinder af år, og overalt fortæller de historiske spor om samfundsudviklingen: skel, hegn, diger, stendysser, skove, mindesmærker og bebyggelser.
- Landskabernes tilstand og form er af stor betydning for friluftslivet. Det samme er de kulturhistoriske spor og elementer. De er med til at give oplevelsen kvalitet og perspektiv: Gåturen går måske til stendyssen dybt inde i skoven eller til et område, som er gammel stævningsskov. Cykelturen har måske den gamle slotsruin eller landsbykirken som mål. De kulturhistoriske miljøer er også vigtige for turisternes oplevelser i naturen.
- Lovgivning** Kulturmiljøet er på linie med friluftslivet lovgivningsmæssigt reguleret gennem planloven, naturbeskyttelsesloven og skovloven. Specifikke frednings-interesser i kulturmiljøet, f.eks. bygningsfredning, er reguleret gennem andre love og bestemmelser.
- Friluftsrådet mener, at de gældende love i det store og hele er udmærkede og giver gode rammer for varetagelsen af kulturmiljømæssige interesser, og Rådet støtter miljøministerens lovforslag fra februar 1997, der lægger op til mere lokal deltagelse i bevarelsen af bygninger m.v. ved oprettelsen af regionale kulturmiljøråd. Det bliver deres opgave at rådgive myndigheder, museer m.v. i kulturmiljøspørgsmål.
- Landskabsforvaltningen skal være sammenhængende, og både myndigheder og organisationer bør i højere grad tænke i helheder. Dette gælder også kulturmiljøet. Selvom der visse steder skal gøres en indsats for at bevare særegne landskaber som f.eks. hederne, betyder det ikke, at der skal skabes museumsagtige kulturlandskaber overalt. Kulturmiljøet er et udtryk for og bør indgå i en dynamisk samfundsudvikling.
- Stier og spor** Friluftslivet er en nødvendig part, når de enkelte kulturhistoriske elementer i landskabet skal bindes sammen til et samlet kulturmiljø, herunder bygningskulturen. Der kan ofte være tale om en synergieffekt mellem interessen for friluftsliv og interessen for kulturmiljø. Friluftsrådet vil derfor også tilstræbe at øge samarbejdet med den traditionelle museumsverden.
- Friluftsrådet har en særlig interesse i stier og spor i landskaber og i den del af kulturmiljøet, der relaterer sig til erhverv, direkte knyttet til naturen:
- Stierne og sporene medvirker til at binde landskabet og det samlede kulturmiljø sammen
  - Formidlingen af dyrknings- og forarbejdningsformer i nær tilknytning til naturen medvirker til øget forståelse for naturen.
- Helhedsforståelse** Det er vigtigt, at både befolkning, myndigheder og organisationer deltager i en vægtning mellem benyttelse og beskyttelse af kulturlandskabet, kulturmiljøet og samspillet mellem de forskellige elementer. Det bør aldrig være tilfældigheder eller enkeltpersoners interesser, der råder. Derfor er det væsentligt at formidle nødvendig viden ud til befolkningen, så diskussioner og beslutninger kommer til at bære præg af en forståelse for helheden, og så der opnås en større interesse for at benytte kulturmiljøet i friluftslivet.

FRILUFTSRÅDET VIL:

- arbejde på at fremme synergien mellem de friluftsmæssige interesser og de kulturhistoriske interesser
- påtage sig en formidlende rolle i forhold til organisationerne og befolkningen for at øge forståelsen for kulturmiljøets betydning for nutiden
- udbygge samarbejdet med museumsverdenen

FORMIDLING - OM MILJØUNDERVISNING OG OPLYSNING

Det meste friluftsliv udøves af folk i fritiden. Når Friluftsrådet ifølge sin formålsparagraf skal "opmuntre til friluftsliv og naturforståelse under hensyntagen til natur og miljø" er det da også primært fritidsaktiviteter, der henvises til.

Men en stor del af Friluftsrådets aktiviteter inden for miljøundervisning, naturformidling og oplysning retter sig også mod skolerne.

Rio-deklarationerne

Friluftsrådet har altid haft stor interesse i skolernes undervisning og slået til lyd for, at naturoplevelser og friluftsliv indarbejdes i børnenes hverdag i skolen. Skolebørns færdene i naturen er stimulerende og igangsættende for en lang række fag og er samtidig almentdannende. Friluftsrådet betragter det derfor som meget positivt, at Danmark gennem underskrivelsen af internationale aftaler (Rio-deklarationerne, 1992) har forpligtet sig til, at alle uddannelsessøgende skal undervises om miljø og bæredygtig udvikling. Friluftsrådet vil fastholde regeringen på denne forpligtelse.

Grønt islæt

Undervisningsministeriet har de seneste år arbejdet bevidst med en straregi, "grønt islæt i undervisningen", som indebærer, at natur- og miljøspørgsmål skal indgå på alle niveauer i hele undervisningssystemet.

Dette er i god overensstemmelse med Friluftsrådets ønske om, at friluftsliv indgår som et naturligt led i undervisningen, således at der opnås en kobling mellem miljø- og naturundervisningen og oplevelser i naturen.

Indfaldsvinkler

Det er en af Friluftsrådets og medlemsorganisationernes væsentlige opgaver at give lyst og mulighed til at prøve kræfter med friluftslivets oplevelser. Heri ligger et formidlingsarbejde med følgende indfaldsvinkler:

Naturformidling anvendes bredt over for brugere i naturen omfattende alle fra udenlandske turister over danske familier til organiserede brugere. Naturformidling styrker oplevelsen og giver *baggrund for forståelse* af den natur, man færdes i.

Kampagner med natur- og miljøindhold anvendes til at fremme en livsstil, der taget hensyn til natur- og miljøforhold - en *bedvidsthedshøjnelse*. En af forudsætningerne for at fremme en sådan livsstil er, at man har viden om og forståelse for sammenhænge mellem naturen, miljøet og mennesket.

Miljøundervisning er den mere *formelle* del af den folkeoplysende indsats, hvor Friluftsrådet kan påvirke arbejdet i skole, naturskole og andre steder i det formelle undervisnings- og institutionssystem samt andre målgrupper.

Aldersgrupper

Interesse for friluftsliv og forståelse for natur og miljø kan i princippet bibringes alle, uanset alder og samfundsgruppe.

Friluftsrådet ønsker derfor, at der bliver skabt en helhed i naturformidlingen og miljøundervisningen, så der er sammenhængende tilbud og muligheder for alle aldersgrupper - lige fra børnene i børnehaverne og dagplejen, børnehaveklassen og skolen, skolepasningsordningerne og klubberne til de unge i de gymnasiale og andre ungdomsuddannelser og de voksne i voksenuddannelserne, oplysningsforbundene m.v.

Forståelse

Friluftsliv har mange udtryk og kan være en spændende og inspirerende dimension i undervisningssammenhænge. Intense naturoplevelser vil ofte få den enkelte og gruppen til at reflektere over og forholde sig til naturen og miljøet.

Friluftsrådet ønsker at være med til at skabe og ændre holdninger for at opnå en større forståelse for friluftslivets kvaliteter, for nødvendigheden af at begrænse forbruget af de fælles ressourcer og for arbejdet henimod en bæredygtig fremtid.

Friluftsrådet støtter og bidrager til udvikling og forbedring af naturformidling og miljøundervisning og arbejder for at udbrede en forståelse for sådanne initiativer.

Formidling

Det sker bl.a. gennem udvikling af kampagner og undervisningsmateriale, afholdelse af udviklingskonferencer og seminarer samt anden formidling om friluftsliv, natur og miljø.

Friluftsrådet vil egenhændigt og i samarbejde med medlemsorganisationerne og offentlige myndigheder udarbejde undervisningsmateriale om friluftsliv, natur og miljø.

FRILUFTSRÅDET VIL:

- tilbyde koordinering af den formidlingsindsats, som medlemsorganisationerne yder omkring friluftsliv, natur og miljø
- prioritere kampagner som redskab til at formidle sammenhænge mellem friluftsliv og naturforståelse

- udvikle samarbejdet mellem de offentlige myndigheder og organisationerne vedr. oplysnings- og undervisningsaktiviteter inden for friluftsliv, natur- og miljøområdet
- søge at involvere forskellige interesser i et projekt for på den måde at skabe helheds-løsninger og dialog
- arbejde for at medlemsorganisationerne og amtsrepræsentationerne aktivt inddrages i de kampagner som Friluftsrådet sætter igang
- styrke, videreudvikle og koordinere den formidling, der finder sted i organisationerne
- intensivere kontakten til "Det grønne udvalg" i Undervisningsministeriet for at styrke natur- og miljøundervisningen på alle undervisningstrin
- fastholde Danmarks internationale forpligtelse til, at uddannelsessøgende skal undervises om miljøet og en bæredygtig udvikling
- arbejde for at børn og unge får en forståelse for vor fælles natur- og kulturarv og for landskabets forandring

SKOLEBØRN

Folkeskolen, de frie grundskoler og efterskolerne er et væsentligt indsatsområde for Friluftsrådet, når det drejer sig om undervisningsaktiviteter og -projekter. I disse skoler udvikler eleven forståelse for samspillet mellem menneske og natur og lærer ansvarlighed overfor miljøet.

Lejrskoleophold

Børn og unges natur- og miljøforståelse fremmes bedst gennem en vekselvirkning mellem naturoplevelser/friluftsliv og teori.

Friluftsrådet er derfor modstander af at skolerne gennem de senere år har nedprioriteret friluftsture og længerevarende lejrskoleophold. Sådanne oplevelser er meget velegnede til at kombinere friluftsliv med en forståelse for natur og miljø. Det samme gør sig gældende for efterskoler og ungdomsskoler, hvor eleverne også har brug for at kunne opnå skolefrirejser.

Naturvejledere, skovbrugere, landbrugere og repræsentanter for friluftorganisationerne kan med fordel inddrages meget mere i skolernes hverdag.

Indsigt og perspektiv

Som aktivt medlem i FEEE, *Foundation for Environmental Education in Europe* (Den Europæiske Miljølæreorganisation), tilstræber Friluftsrådet at anvende den tidligere nævnte tankegang for miljøundervisning:

Det giver f.eks. perspektiv i den formelle undervisning, når "Grønt Flag - Grøn Skole" starter i klasselokalet med eleverne, involverer skolens ledelse, lærerne, pedellen, forældrene og den lokale presse og bevæger sig over i samarbejdet med kommunens tekniske instanser. Det er med til at give alle parter en baggrundsforståelse for projektet og tankegangen bag. Når projektet dernæst skaber debat i hjemmene, ændrer vaner og flytter holdninger, er der sker en bevidsthedshøjnelse. Det giver eleverne indsigt, oplevelser og en forståelse af sammenhæng.

Fritidsinstitutioner

I dag tilbringer mange skolebørn eftermiddagene i skolefritidsordning, fritidshjem eller fritidsklub. Disse målgrupper er vigtige, fordi der er mulighed for at skabe helhed i børnenes liv. En sammenhæng imellem tilbud og holdning til f.eks. friluftsliv, natur/miljø og bæredygtig udvikling, som knytter forbindelsen mellem børnenes skole, deres institution eller klub og deres liv derhjemme.

Friluftsrådet vil derfor udvikle kampagner og oplysningsaktiviteter til disse institutioner.

FRILUFTSRÅDET VIL:

- fremme miljøundervisningsarbejdet i Danmark
- inspirere til forøget samarbejde mellem naturskolerne og skolerne, herunder inspirere til at naturskolernes tilbud benyttes i flere fag
- skærpe skolebestyrelser og kommunalbestyrelser opmærksomhed på, at friluftsliv og naturoplevelser er væsentlige for eleverne i undervisningen
- arbejde for at alle skoleelever i deres skoletid får mulighed for flere længerevarende ophold i fri luft, f.eks. på lejrskole, herunder opnå skolefrirejse
- styrke Amtscentralerne og de pædagogiske centraler med råd og vejledning i forbindelse med planlægning af undervisningsforløb, hvor friluftsliv, natur og miljø er tema

- forstærke indsatsen med at styrke natur- og miljøundervisningen i undervisningen og sikre at alle børn får muligheder for i skoleforløbet at besøge landbrug, skovbrug og andre erhverv, der er tæt knyttet til naturen
- arbejde for at friluftsliv indgår som et mere direkte undervisningsemne i bl.a. fagene idræt, biologi, geografi samt natur og teknik

- udvikle kampagner og oplysningsaktiviteter rettet mod skolefritidsordninger og fritidshjem
- arbejde for at friluftsliv, natur og miljø indgår i både det generelle uddannelsesforløb og i efteruddannelsen på pædagog- og lærerseminarierne samt på Danmarks Lærerhøjskole

ANDRE ALDERSGRUPPER

Friluftsrådet kan desværre ikke tilbyde miljøundervisningsmaterialer til alle undervisningsniveauer.

Young Reporters for the Environment er det eneste fortløbende tilbud til gymnasierne. Fra tid til anden er der dog også blevet produceret materiale og tilbud om relevante aktiviteter, rettet mod andre alders- eller undervisningsgrupper.

OM YOUNG REPORTERS

Projektet "Young Reporters for the Environment" er et internationalt miljøundervisningsprojekt rettet mod elever i gymnasiet. Siden 1994 har Friluftsrådet været national koordinator for dette projekt, der er initieret af FEEE.

Naturopleveren

Der gælder f.eks. med "Naturopleveren" - et igangsættende, handlingsorienteret informations- og undervisningsmateriale om regler for færdsel i naturen. Materialet var målrettet til at kunne anvendes i børnehaver fra 3 års alderen med stigende sværhedsgrader op til de ældste skoleklasser.

Småkravl

Det er meget væsentligt at give børnene gode friluftsoplevelser og vaner i naturen så tidligt som muligt. Projekt "Småkravl" er et initiativ over for små børn. Friluftsrådet håber at finde partnere blandt medlemsorganisationer eller kommunerne, der vil være med til at starte miljøundervisning og miljøformidling helt ned til børnehvealderen.

Ungdomsskoler og klubber

Andre målgrupper er de kommunale ungdomsskoler, erhvervsuddannelser, efterskoler, fritids- og ungdomsclubber. Disse skoler og klubber er karakteriserede ved en høj grad af frivillighed, såvel i undervisningstilbuddet som i selve undervisningsformen.

Her er der gode muligheder for at tilbyde aktiviteter, som er rettet mod friluftsliv, natur og miljø. Nogle af disse har allerede disse fag/aktiviteter indbygget.

FÆLLESSKAB

Friluftsrådet har inspireret til, at tre medlemsorganisationer inden for ungdoms- og efterskoleområdet har fundet et fællesskab, og bl.a. sammen har ansat en naturvejleder og lavet fælles "udstyrs-banker" til friluftsgrej og -udstyr.

FRILUFTSRÅDET VIL:

- invitere til et samarbejde omkring oplevelsestilbud i naturen til de små børn
- opmuntre unge til at benytte friluftsliv-, natur- og miljøorganisationer og -foreninger som et led i den frie ungdomsuddannelse
- tilstræbe, at unge også gennem erhvervsuddannelserne stifter bekendtskab med friluftsliv, natur og miljø

NATURVEJLEDNING

Såvel internt i Friluftsrådet som i samfundet i bred forstand er der sket en opblomstring af aktiviteter, der kan samles under betegnelsen naturformidling.

Friluftslivets organisationer har stor erfaring inden for formidling og information om friluftsliv, natur og miljø. På grund af begrænsede økonomiske ressourcer udnyttes denne erfaring dog ikke altid i tilstrækkelig grad.

Både den generelle naturformidling og den, der formidles af en person, naturvejledning, er vigtige elementer i bestræbelsen på at støtte og opmuntre til friluftsliv, naturoplevelser og øget naturbevidsthed. Friluftslivets tips- og lottomidler kan yde støtte til disse formål.

Naturvejlederordningen	Friluftsrådet har gennem årene aktivt diskuteret og sat sit præg på naturformidlingen i Danmark. Det er sket gennem kampagner (f.eks. mod "skovsvin"), oplysningsaktiviteter og åbne ture i medlemsorganisationernes regi. Og det var med Friluftsrådets aktive medvirken, at naturvejlederordningen blev etableret i 1987 som et nyt element i dansk folkeoplysning. Det skete på baggrund af erfaringer fra de amerikanske nationalparker og den skotske "ranger service".
Finansiering	Formålet med Naturvejlederordningen er bl.a. at få de grupper i befolkningen, der ikke dyrker friluftsliv, til at interessere sig for natur og miljø. Det er Friluftsrådets hensigt, at naturvejlederordningen skal styrkes i hele landet, etableret i regi af forskellige parter som f.eks. organisationer, institutioner eller kommuner. Tilskud fra tips- og lottomidlerne gives for en årrække, hvorefter det er hensigten, at naturvejlederne i videst mulige omfang skal finansieres af arbejdsgiveren. Herved frigøres tips- og lottomidlerne til igangsætningen af nye initiativer.
Fælles ordning	Naturvejledere har forskellige løn- og ansættelsesforhold, afhængigt af hvor de er ansat: I stat, amter, kommuner eller organisationer m.v. På trods heraf mener Friluftsrådet, at det er vigtigt fortsat at betragte indholdet i naturvejlederordningen som en samlet ordning. Kun derved kan det sikres, at naturvejlederordninger i forskellige regier får en fælles identitet og en fælles udvikling, hvor de forskellige områder kan påvirke hinanden positivt.
Uddannelse	Mange naturvejledere arbejder i små, fagligt afgrænsede miljøer. Derfor er det vigtigt at sikre et fælles efteruddannelsessystem samt mulighed for faglig støtte og udvikling. Dette foregår via den koordinerede naturvejledning i Skov- og Naturstyrelsen. Med øko-

nomisk støtte fra Friluftslivets Tips- og Lottomidler er der oprettet et fælles Udviklingsværksted for Naturvejledning.

En fortsat udvikling af naturvejledningen bør omfatte:

Dialogen mellem land og by, naturen i byen, miljøforhold i bredere betydning, Lokal Agenda 21, kulturmiljøet samt forholdet mellem turisme, natur og lokalbefolkning.

Behov

Der er i øjeblikket cirka 210 uddannede naturvejledere i Danmark, og der er fortsat behov for flere. For eksempel kan der på private skovdistrikter og større landbrug udvikles tilbud, der kan åbne op for en dialog om fritid og erhverv i det åbne land.

Friluftsrådet arbejder også med planer om indførelse af naturvejleder-assistenter. Inspirationen hertil kommer fra de amerikanske nationalparker, hvor man har en række frivillige guider, der assisterer de egentlige naturvejledere. Det er typisk folk, der har en eller anden specialviden i kraft af en personlig hobby eller speciel erfaring.

Grønne guider

"Grønne Guider" er en ny ordning, der er opbygget på samme måde som naturvejlederordningen og finansieres af "Den Grønne Fond",.

De første "Grønne guider" startede den 1. januar 1997, og planen er, at der i løbet af de næste tre år skal ansættes 100 "grønne guider", der ligesom naturvejlederne har folkeoplysning som mål. De grønne guider har fokus på miljøet og en grøn livsstil. Det vil være oplagt at udvikle samarbejdet mellem de to ordninger.

FRILUFTSRÅDET VIL:

- fortsat arbejde for, at naturvejlederordningen opfattes som én samlet ordning
- fortsat yde økonomisk støtte til åremåls-ansættelse af naturvejledere uden for stat og amter

- arbejde for at kvalificere og udbrede grundlaget for naturvejledernes arbejde, herunder styrke udviklingen af den fælles efteruddannelse, udvekslingsrejser m.v.
- arbejde for en indførelse af naturvejlederassistenter
- tage initiativ til udbrede kendskab til den danske naturvejlederordning i udlandet
- støtte Grønne Guider og andre kommende ordninger

NATURSKOLER OG NATURCENTRE

Friluftsrådet er stærkt engageret i arbejdet med naturskoler.

Naturskolerne giver i kraft af deres beliggenhed og personale med særlig indsigt og erfaring, mulighed for at tilbyde aktiviteter, som børnene ellers sjældent har adgang til i børnehaven, fritidshjemmet eller skolen. Det er centralt for naturskolerne, at de arbejder med et flersidigt naturbegreb, og at det er formidlingen af naturgrundlaget, der står i centrum.

Kvalificering

Friluftsrådet arbejder for en yderligere kvalificering af naturskolerne og ønsker - ligesom for naturvejlederne - at en række områder bliver inddraget stærkere. Yderligere er der behov for nye initiativer og aktiviteter, der retter sig mod børnehaveklasserne og de ældste skoleklasser.

Naturskolerne skal ses som et supplement til natur- og miljøundervisningen i skolerne og skal give børnene en anden oplevelse end den, de får i klasselokalet. For at få integreret naturskoleaktiviteterne i det samlede undervisningsforløb, bør samarbejdet mellem klassens lærer og naturskolen forstærkes.

Behov

Der er brug for flere naturskoler over hele landet.

Målet er, at primært alle skoler og dernæst institutioner hvert år får mulighed for at besøge en naturskole inden for en rimelig geografisk afstand.

Også andre befolkningsgrupper kan have glæde af at deltage i nogle af de aktiviteter, der i øjeblikket er tilrettelagt for skolebørnene. Friluftsrådet mener, der er behov for at udvide målgruppen for naturskoler.

Finansiering

Friluftslivets tips- og lottomidler yder tilskud til etableringen af naturskoler, men ikke til driften. Finansieringen af udviklingsarbejdet sker dog ofte via tips- og lottomidlerne.

Naturcentre

Nogle naturskoler kan udvides til lokale naturcentre, i lighed med lokale kulturcentre. Udviklingen er i gang og en række offentlige myndigheder har allerede oprettet naturcentre. Der er også museer, der kombinerer de kulturelle tilbud med naturformidling. Naturcentrene henvender sig til familier, turister og andre interesserede. For at fremme en fælles udvikling af formidlingen kan der være grund til at danne netværk mellem de forskellige naturcentre rundt om i landet.

Visse naturgårde/bondegårde har specialiseret sig i naturformidling til de små børn. Friluftsrådet mener, at disse ordninger skal udvikles inden for de nuværende naturskoler og -centre, så man undgår udviklingen af endnu en type centre.

Lokale, regionale, nationale	<p>Der kan skelnes mellem lokale, regionale og nationale naturcentre.</p> <p>De lokale har typisk naturskolen som udgangspunkt for en bred formidling af naturforhold i lokalområdet. De regionale naturcentre er placeret i større naturområder og henvender sig bredt til befolkningen i regionen og turisterne (f.eks. Centret ved Vidå Sluse eller Fjord og Bælt Centret i Kerteminde).</p> <p>De nationale naturcentre knytter sig til markante nationale naturområder, som i forvejen har almen interesse (f.eks. Formidlingscenter NaturBornholm eller det kommende naturformidlingscenter på Møns Klint).</p>
Dinosaurusparker	<p>Det er afgørende, at et naturcenter placeres i den natur eller det miljø, som centret formidler. Målet er at inspirere de besøgende til at gå ud i naturen og dermed få et større udbytte af den viden, de har fået formidlet på centret. Nøgleordene er viden, oplevelse og autenticitet.</p> <p>Friluftsrådet mener ikke, at betegnelsen "naturcenter" bør knyttes til de temaparker og udstillingscentre, der er dukket op de senere år i form af "dinosaurusparker", "regnskovsparker" o.l.</p>
Attraktionsanalyse	<p>På initiativ af bl.a. Amtrådsforeningen, Arbejdsmarkedets Feriefond, Skov- og Naturstyrelsen og Friluftsrådet er der blevet foretaget en registrering af natur- og natur/kulturcentre som grundlag for en vurdering af planer for nuværende og kommende centre. anbefalinger fra dette udvalgsarbejde samt fra en lignende arbejdsgruppe under Erhvervsministeriet har ført til, at Erhvervsministeriet ved starten af 1997 har besluttet at igangsætte en udredningsanalyse for alle attraktionsformer i Danmark. Danmarks Turistråd gennemfører dette arbejde, hvori Friluftsrådet deltager.</p>
Finansiering	<p>Flere af de eksisterende naturcentre har fået støtte i form af tilskud fra Friluftslivets tips- og lottomidler. Friluftsrådet bidrager desuden ofte med råd og vejledning. Det er Friluftsrådets holdning, at tips- og lottomidlerne målrettes det indholdsmæssige i centrene. Også her handler det om, at gæsterne får en god oplevelse, får skærpet indsigten og forstår sammenhængene i samspillet mellem menneske og natur. Arbejdsmarkedets Feriefond har hidtil været en særdeles væsentlig kilde til finansiering af disse centre.</p>
Naturbørnehaver	<p>Antallet af naturbørnehaver og skovbørnehaver har været stigende de senere år. Der er ofte tale om pasningsordninger, hvor børnene transporteres ud til en bygning i en skov, det så fungerer som børnehaver. Ofte på samme vilkår som en børnehaver i byen. Friluftsrådet ser positivt på oprettelse af skovbørnehaver, hvis der er tale om et reelt naturtilbud. Det forudsætter, at de voksne har en viden, der gør dem i stand til at udnytte de lege- og aktivitetsmuligheder, som omgivelserne lægger op til.</p>

FRILUFTSRÅDET VIL:

- støtte, at naturcentrenes målgruppe omfatter flere aldersgrupper og organisationsformer
- kvalificere grundlaget for naturskolernes arbejde
- prioritere oprettelse af nationale naturcentre der har væsentlig betydning som kulturhistoriske formidlings- og videnscentre

- støtte oprettelse af flere naturskoler og naturcentre
- arbejde for oprettelsen af flere natur- og skovbørnehaver, når der er tale om et reelt natur- og miljøgrundlag for etableringen

KAMPAGNER OG SAMARBEJDE - OM OPMUNTRING OG OPLEVELSER

Friluftsrådet mener, at Rådets egne aktiviteter i forhold til oplysning og formidling om friluftsliv, natur og miljø bør styrkes.

Kampagner er her ét blandt flere redskaber. De kan være rettet mod befolkningen generelt eller mod specifikke målgrupper såsom myndigheder, politikere, børn i daginstitutioner og skoler, ungdomsafdelinger i organisationerne o.s.v. Kampagnerne er som regel bygget op på en måde, så de inddrager målgruppen aktivt og tvinger den til at tage stilling. Som paraplyorganisation har Friluftsrådet via medlemsorganisationerne og amtsrepræsentationerne kontakt til et vidt forgrenet net af lokale foreninger. Det giver et godt udgangspunkt for en aktiv inddragelse af frivillige kræfter.

Samarbejde

Medlemsorganisationerne gør en stor samfundsnyttig indsats, ikke mindst i børne- og ungdomsarbejdet.

Friluftsrådet anser det for en stor fordel, når kampagnerne kan ske i samarbejde med en eller flere medlemsorganisationer, andre organisationer eller myndigheder. Selvom det i første omgang kan virke som en mere omstændelig arbejdsform, viser denne strategi sig at give større perspektiv og mere holdbare helhedsløsninger.

- Blå Flag** Blå Flag-kampagnen er den ubetinget største oplysnings- og miljøkampagne, Friluftsrådet har arbejdet med. Blå Flag er udviklet i FEEE-regi og bygger på fire hjørnestene:
- 1) miljøoplysnings- og undervisningsaktiviteter
  - 2) miljøforvaltning
  - 3) høj badevandskvalitet og
  - 4) publikumsfaciliteter og sikkerhedsforanstaltninger
- Miljømærkning** Konceptet fra Blå Flag kriterie-modellen benyttes i andre kampagner som f.eks. "Grønt Flag - Grøn Skole", som tre medlemsorganisationer er involveret i (Biologforbundet, Geografforbundet, Københavns Skolevæsen). "Byens grønne steder - grønne glæder" er en miljømærkningskampagne for byernes friarealer, og "Den Grønne Nøgle" er en miljømærkningskampagne for større miljøbevidsthed i overnatningssektoren. Grøn Nøgle er stiftet af Friluftsrådet sammen med medlemsorganisationen Foreningen af Danske Turistchefer og Hotel-, Restaurant- og Turisterhvervets Arbejdsgiverforening).
- Grøn Information** Friluftsrådet står sammen med fire andre organisationer bag oprettelsen af "Grøn Information". Projektet er et eksempel på Friluftsrådets virksomhed med bred folkeoplysning inden for natur og miljø og skal ses som en forlængelse af aktiviteterne i forbindelse med kampagnen "Vor Fælles Fremtid" (1989-92).
- Friluftslivets Uge** Natur- og miljøforståelsen fremmes og styrkes af oplevelser og Friluftsrådet skal opmuntre til friluftsliv. Alle disse elementer er, med inspiration fra Norge, koblet i projektet "Friluftslivets Uge", som foregår i et samarbejde med et stort antal medlemsorganisationer. Idéen er, at organisationerne i 15 byer i en bestemt uge skal samarbejde og sætte fokus på friluftsliv - aktiviteter, arealer og oplevelser - og invitere enhver, der har lyst til selv at opleve den vifte af muligheder, der er for friluftsliv i netop deres by.
- "En dag i naturen" og "Grøn Søndag" var projekter, der på tilsvarende måde skulle inspirere organisationerne, staten, amter, kommuner, skovbrug og landbrug til at invitere de uorganiserede på en særlig oplevelse i det åbne land. Begge projekter var en succes: Mange kom ud og fik gode og spændende oplevelser, og ideen lever videre regionalt og lokalt.
- Centralt fortsætter det gode samarbejde bl.a. omkring projekt "Spor i landskabet", som går ud på at synliggøre og formidle kontakt, centralt og lokalt til de lodsejere, som har lyst til at invitere befolkningen til at opleve produktionslandskabet ad de kultur-/naturspor, der findes i det åbne land.
- Samspil mellem natur- og kulturmiljø er i det hele taget et område, der vil blive arbejdet med og lagt kampagneplaner for.
- Klap Hesten** Nye brugere kommer til, ligesom regler og vilkår ændres. Derfor vil kampagner, der styrker forståelsen mellem brug og beskyttelse af naturen, og som formidler viden om adgang og hensyn til naturen være et tilbagevendende element i Friluftsrådets arbejde. Det er kampagnerne "Klap Hesten" og "Snor i hunden" og aktivitetsmaterialet "Naturoplevelsen" aktuelle eksempler på.
- Folkelig indsats** Mindst lige så vigtigt i den forbindelse er det indsatsområde, der handler om befolkningens egen indsats for at skabe et godt miljø og nogle gode rammer for natur- og friluftsoplevelser. Friluftsrådet vil derfor både selvstændigt og i samarbejde med andre arbejde med kampagner som "Byens grønne steder - grønne glæder", og vil fra tid til

anden give inspiration til en folkelig indsats inden for aktuelle områder, som skovrejsning ved byerne, Lokal Agenda 21 m.v.

Internettet

Kampagner, båret af forskellige former for skriftlig information, miljømærkning og aktiviteter er dominerende. Også andre former for formidling bør overvejes. Det kan f.eks. være udstillingsvirksomhed eller udbygning af brug af Internettet. Hittil har den elektroniske formidling været for ressourcekrævende, men Friluftsrådet følger udviklingen omkring nye informations- og formidlingskanaler.

Foredrag

Medlemmer af bestyrelsen, udvalg, amtsrepræsentationerne samt ansatte i administrationen medvirker som foredragsholdere ved kurser, konferencer, i undervisning og lignende. Der er tale om alt lige fra folkeoplysende møder til videnskabelige konferencer, både i nationale og internationale sammenhænge.

FRILUFTSRÅDET VIL:

- gennemføre oplysningskampagner for at skabe medansvar hos brugerne og reducere ulemper for landbrug, skovbrug og øvrige ejere
- i samarbejde med medlemsorganisationerne styrke arbejdet med miljø- og naturformidling i organisationernes arbejde med børn og unge
- sætte fokus på især kvaliteten af byens friarealer
- sætte fokus på byens friluftsliv

LOKAL AGENDA 21

Da regeringsledere fra hele verden under FN's miljø-topmøde i Rio i 1992 underskrev en "dagsorden for det 21. århundrede" fik det betydning internationalt, nationalt og lokalt.

For Friluftsrådet betyder det, at det danske friluftsliv bliver sat ind i et globalt perspektiv via tilslutningen til "Lokal Agenda 21". Friluftsrådet vil fremme og støtte initiativer, der kan føre til en bæredygtig udvikling.

Både internt i forhold til medlemsorganisationerne og amtsrepræsentationerne, og eksternt i forhold til f.eks. Miljø- og Energiministeriet og internationale kontakter vil Friluftsrådet gå ind i arbejdet med at iværksætte og koordinere nye aktiviteter og samarbejdsprojekter.

Inddragelse af organisationerne

Formålet med Friluftsrådets Lokal Agenda 21 - netværksarbejde er:

- at påvirke tankegangen bag Lokal Agenda 21, så den bliver mere folkelig og omfatter "det hele liv"
- at bidrage til at organisationerne og befolkningen i højere grad inddrages i kommune- og regionplanlægningen
- at omsætte globale, abstrakte formuleringer til konkrete handlinger i organisationerne
- at skabe og støtte nye netværk og samarbejdsmuligheder

Det vil Friluftstødet gøre ved at forsøge at inddrage Lokal Agenda 21 i flest mulige af Friluftsrådets virkefelter. I dag er Lokal Agenda 21 tankegangen inddraget i Friluftsrådets engagement både nationalt og internationalt og indgår som et naturligt led i en række projekter og kampagner.

Værktøjskasse

Formålet med en paraplyorganisations aktive engagement i Lokal Agenda 21 er at inspirere medlemsorganisationerne og de lokale foreninger til at omsætte de globale, abstrakte formuleringer til konkrete handlinger.

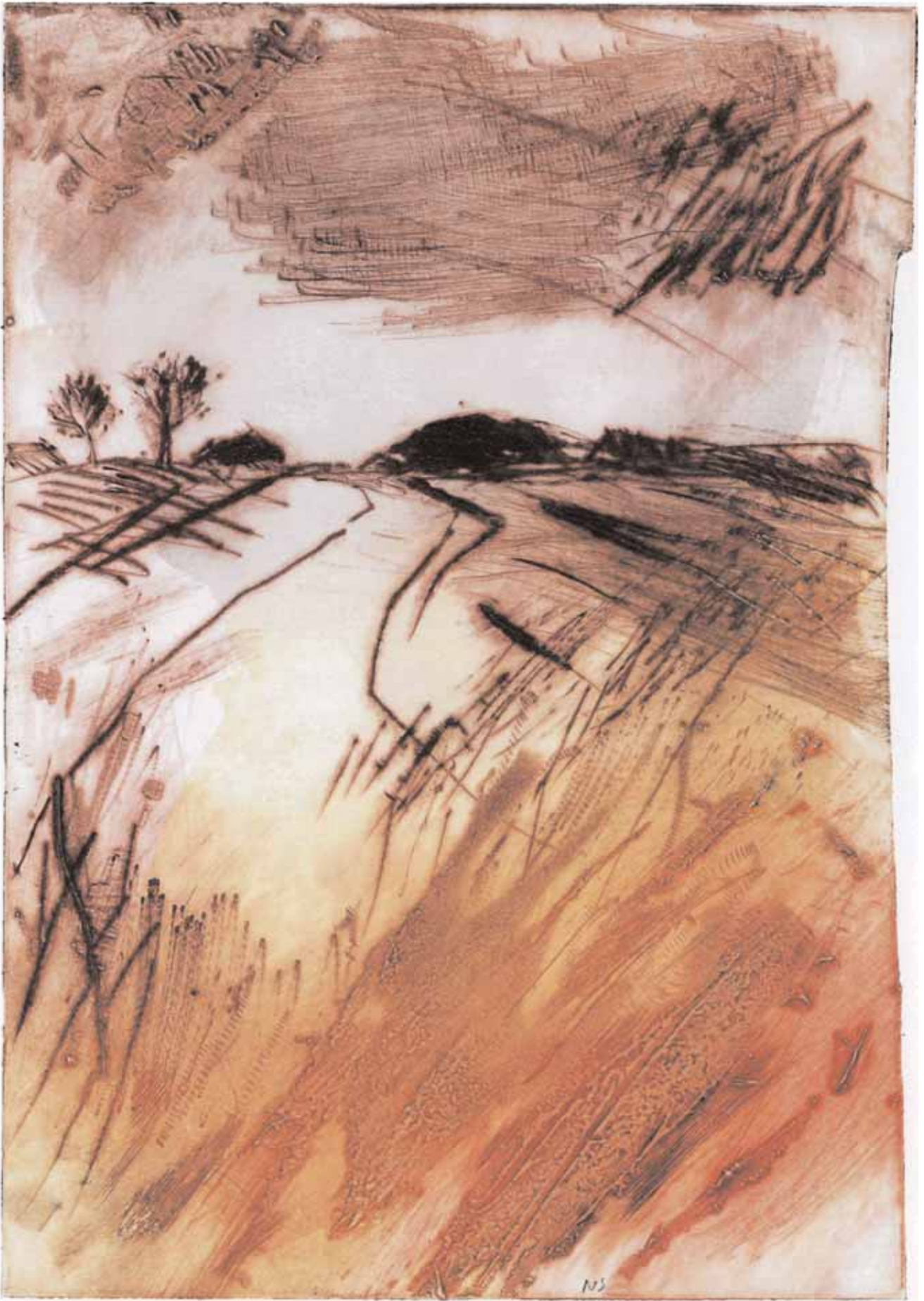
Centralt arbejdes der på at udvikle en "værktøjskasse", der sammen med Lokal Agenda 21-folderen "Sæt livskvalitet på dagsordenen i foreningen" skal hjælpe organisationerne i gang. Samtidig er det hensigten at fremtidige kampagner og projekter i Friluftsrådets regi forpligtes af Lokal Agenda 21.

Den enkelte organisation Men enhver organisation og forening kan starte med "at feje for egen dør" ved at tilrettelægge sin virksomhed så miljøvenligt og bæredygtigt som muligt.

I forhold til kommunen opfordres organisationen til at bidrage med ideer til og stille krav om en bæredygtig og miljøvenlig planlægning. Ligesom der er behov for en formidling af erfaringer og et samarbejde på tværs af organisationerne.

FRILUFTSRÅDET VIL:

- opmuntre medlemsorganisationerne til at inddrage Lokal Agenda 21 tankegange i deres daglige virke centralt og decentralt
- med Lokal Agenda 21-arbejdet give medlemsorganisationerne værktøjer og hjælp til processen med at gøre hverdagslivet mere bæredygtigt
- skabe nye netværk og samarbejdsmuligheder for en mere bæredygtig levevis
- bestræbe sig på at sætte handling bag sine holdninger til miljøet
- konkretisere begrebet "bæredygtighed" inden for Friluftsrådets arbejde
- anvende sin erfaring om miljømærkning og kriterieudvikling ved udvikling af miljømærkning på andre områder, eksempelvis friluftsansatte

ADGANGS- OG FÆRDELSFORHOLD

Adgangs-, færdsels- og opholdsmulighederne i naturen er af vital betydning for friluftslivet og helt centralt for et Friluftspolitisk Handlingsprogram.

Adgangs- og færdselsforholdene er i det følgende omtalt under fire afsnit:

- om retten til færdsel i det åbne land
- om retten til færdsel i skovene
- om retten til færdsel på vandløb, søer og hav
- om byen og det bynære land

RETTE TIL FÆRDEL I DET ÅBNE LAND

Ifølge Lov om naturbeskyttelse har offentligheden adgang til strande, skove, udyrkede arealer samt veje og stier i det åbne land.

Friluftsrådet accepterer, at en vis regulering af færdslen må finde sted, og går således ikke ind for en egentlig "allemandsret" i Danmark, sådan som den kendes fra de øvrige nordiske lande.

Retten til færdsel i det åbne land forpligter både ejer og gæst til en gensidig hensyntagen og forståelse, så offentlighedens færden ikke ansporer ejerne til opsætning af hegn og skilte.

Færdsel og ophold i naturen og produktionslandskabet giver naturoplevelser, der er med til at fremme naturforståelsen hos brugerne.

Historisk

Set i et historisk perspektiv er almenhedens ret til færdsel i landskabet indskrænket voldsomt. Mange skolestier, poststier, kirkestier samt markveje er blevet nedlagt. En stor del er fjernet som led i landbrugets strukturændringer, og offentligheden har dermed mistet nogle færdselsveje. Tidligere kunne folk færdes langt friere på anden mands ejendom. En række love, eksempelvis mark- og vejfredsloven, har imidlertid gennem tiden indskrænket færdselsretten generelt. I 1953 forbydes således adgangen til skov, hede, mose, klit og eng.

Forbedringer

Retfærdigvis skal det dog siges, at en del af den tabte færdselsret er genvundet. Naturbeskyttelsesloven indførte således i 1992 ret til at cykle i de private skove samt færdsel på befæstede stier og veje.

Arbejdet med at forbedre færdselsmulighederne i landskabet er ikke udelukkende sket gennem en ændret lovgivning, men også gennem en offentlig indsats for at sikre adgangen til det åbne land gennem stisystemer. Amterne har etableret et landsdækkende cykelrutenet, og mange kommuner har anlagt og afmærket stier til og fra boligområder, fællesarealer m.v.

Forbedret adgang

Friluftsrådet mener, at der uden skade for naturen, miljøet og produktionen kan åbnes for yderligere færdsel i det åbne land, f.eks. langs visse hegn og markskel, i randen af de dyrkede jorde og på de dyrkningsfri bræmmer.

Etablering af trampestier og udbygning af de egentlige stinet i de områder, hvor behovet for færdsel er størst, bør fremmes. Herved vil adgangsforholdene til større sammenhængende naturområder - skove, engarealer m.v. - kunne forbedres. Den udvidede færdsel skal dog ske på en måde, så naturen, miljøet og produktionsgrundlaget ikke lider overlast, og uden at privatlivets fred bliver krænket.

TRAMPESTIER

En trampesti er at forstå som en ikke-befæstet, smal sti, der tegner sig i landskabet ved det slid, som brugen efterlader. Der eksisterer mange trampestier i det åbne land, f.eks. over marker og langs hegn.

Skadelig færdsel

Friluftsrådet respekterer, at der er mulighed for undtagelsesvis helt eller delvist at lukke arealer for offentlighedens adgang, hvis særlige forhold taler herfor, eksempelvis beskyttelse af dyr i deres yngletid.

Færdsel i naturen kan være skadelig. I sin yderste konsekvens kan ethvert fodspor jo have katastrofale følger for et lille dyr eller plante. Argumenterne for at indskrænke færdselsretten skal imidlertid stå i forhold til denne rettigheds centrale betydning. De administrative muligheder for lukning bør administreres meget restriktivt. For at imødegå et slid kan der arbejdes med en styrket plejeindsats eller en kanalisering af færdslen.

Mens den fastlagte politik i dag, eksempelvis ved bestemmelser omkring aktiviteter, ofte tager udgangspunkt i det, man ikke må, bør reglerne fremover forenkles og formuleres omvendt, så udgangspunktet bliver mere positivt.

Fauna- og menneskepassager

Paradoksalt nok er de moderne trafiksystemer en stor barriere for befolkningens adgang til det åbne land. Der er derfor behov for etablering af fauna- og menneskepassager. Trafikforhold, parkeringspladser og kollektiv trafik skal planlægges, så der etableres yderligere transport- og stisystemer. Jernbanestrækninger, der nedlægges, bør benyttes til rekreative stier.

Regelforenkling

Det kan være svært for den almindelige borger at holde styr på de forskellige regler, der gælder, alt efter om der er tale om private eller offentlige arealer. De forskellige regelsæt for adgang, ophold og færdsel i skov, på mark, strand, vandløb og søer må forenkles og der må i det hele taget ses med friske øjne på det nuværende regelsæt. Det er Friluftsrådets overbevisning, at folk grundlæggende ikke har noget ønske om at genere andre.

VEJE OG STIER

Anlagte veje og befæstede stier i det åbne land er åbne for færdsel til fods og på cykel. Og Vejbestyrelserne - det vil sige Vejdirektoratet, amtsrådet eller kommunalbestyrelsen - har pligt til at føre en vej- og stifortegnelse både for offentlige veje og stier samt for private fællesveje og -stier. Det er dog ikke alle vejbestyrelser, der fører en sådan fortegnelse.

Stinet

Den enkle færdsel til fods bør have bedst mulige vilkår.

Cyklisten bør som hovedregel kun køre på mark- og skovveje samt egentlige befæstede stier og ikke på eksempelvis trampestier. De samme muligheder bør gælde ryttere.

Amter og kommuner bør fortsat forbedre planlægningen og udformningen af det offentlige stinet. I planlægningen og administrationen bør der tages hensyn til en differentieret brug af stierne, og der skal være mulighed for mange forskellige stityper som trampestier, befæstede stier, handicapvenlige stier, ridestier m.v. Friluftsrådet mener ikke, at alle stier skal være anlagt og udstyret ens og ser også gerne, at der sættes på flersidigt brug på sti-området.

Hunde og heste

Reglerne for adgang, ophold og færdsel på strande er ligeledes forvirrende og bør forenkles. Det gælder for eksempel, hvor og hvornår man må ride eller lade hunde løbe løse.

Ifølge Naturbeskyttelsesloven er det ikke tilladt at ride på stranden, medmindre ejeren tillader det. Det var det imidlertid indtil 1992, og Friluftsrådet mener, at det i forbindelse med en kommende ændring af Naturbeskyttelsesloven igen bør tillades at ride i havstokken.

Primitiv overnatning

Overnatningsmulighederne har også betydning for, i hvor høj grad, befolkningen dyrker friluftaktiviteter i det åbne land.

I den seneste fortegnelse over teltpladser og naturlejrpladser har Friluftsrådets ERFA-gruppe for primitive overnatningsmuligheder registreret over 700 pladser. Friluftsrådet mener, at antallet af enkle overnatningsmuligheder kan øges i de områder af landet, hvor der er få muligheder for udendørs, primitiv overnatning. Der skal fortsat være tale om primitive pladser, og Friluftsrådet støtter ikke en udvikling af pladserne med forbedrede faciliteter, idet det vil belaste naturen og svække grundlaget for campingpladserne.

Andre jordejere

Flere friluftorganisationer ejer arealer i det åbne land. Det er rimeligt, at organisationerne i udstrakt grad åbner for offentlighedens adgang til disse arealer og bl.a. tillader etablering af primitive overnatningsmuligheder.

Et stigende antal fonde har til formål at eje og/eller drive natur- og friluftarealer.

Nogle fonde, som f.eks. Danmarks Naturfond, der ejer arealer på 550 hektar landet over, har besluttet at give offentligheden samme adgangsmuligheder til sine arealer, som gælder i statsskovene. Friluftsrådet er repræsenteret i fondens bestyrelse.

Også andre fonde samt pensionskasser ejer jord. Pensionskasserne har købt skov for pensionsopparernes penge. En overvejende del af den voksne befolkning har pensionsordninger. Friluftsrådets holdning er, at det er et rimeligt krav, at der for arealer, ejet af pensionskasser, bør gælde samme regler for offentlighedens adgang som for statens skove og udyrkede arealer.

- Behov for orientering** Organisationerne og offentligheden i almindelighed har behov for en løbende orientering om diverse afgørelser og domme, der vedrører adgangs-, opholds- og færdselsbestemmelser i henhold til Naturbeskyttelsesloven. Det kunne f.eks. ske i form af et nyhedsbrev, udgivet af Skov- og Naturstyrelsen, i lighed med de nyhedsbreve, der i dag udgives vedrørende afgørelser m.m. omkring Naturbeskyttelseslovens § 3 og 4.
- Forsvarets arealer** Store naturområder ejes i dag af Forsvarsministeriet, som hovedsageligt benytter arealerne som skyde- og øvelsesterræn. Disse områder indeholder generelt store natur- og landskabsværdier, som en større del af befolkningen burde få mulighed for at opleve. Forsvaret giver da også efter ansøgning tilladelse til afholdelse af visse friluftaktiviteter i det omfang, det er muligt. Friluftsrådet mener, at der generelt på alle statens arealer bør gælde de samme regler for offentlighedens adgang til at færdes og opholde sig i naturen. Offentlighedens færdsel på øvelses- og skydeområderne skal selvfølgelig ske under skyldig hensyntagen til områdernes primære funktion som uddannelsesarealer for forsvaret og til sikkerheden. Der bør skabes ens regler for administrationen af den civile brug af de militære arealer, og arealerne bør stilles vederlagsfrit til rådighed af Forsvarsministeriet. Konkret bør der i forbindelse med fastlæggelse af drifts- og plejeplaner for de militære arealer tages højde for offentlighedens interesse i at færdes på arealerne.
- Ansvar** De udvidede muligheder for at færdes i det åbne land stiller naturligvis krav til borgerne om at færdes ansvarsfuldt og hensigtsmæssigt. For Friluftsrådet betyder det, at en forbedring af færdsels- og opholdsmulighederne i naturen må følges op af et aktivt arbejde. Der må f.eks. gennemføres oplysningskampanjer, der går ud på at minimere eventuelle ulemper for landbrug, skovbrug og ejere og brugere i almindelighed. Som en følge heraf må der ske en justering af den gældende brand-, tyveri- og hærværksordning, så den tager højde for nye færdselsmuligheder.
- Hunde** At lufte hund er for mange mennesker en direkte anledning til at komme ud i naturen og til at få et dagligt friluftsliv. Alligevel forbindes hunde med en række problemer: Hunde uden snor og hundeefterladenskaber er et irritationsmoment. Hundene bør være under kontrol og holdes i snor, hvor det kræves. At samle hundens efterladenskaber op, er desuden ejerens naturlige hensyn til sine omgivelser. Mange steder er der hundeskove, ligesom løse hunde er tilladt i nogle parker og grønne områder.

FRILUFTSRÅDET VIL:

- arbejde for en forbedring og regelforenkling på opholds- og adgangsområdet, så reglerne for offentlighedens ophold og færdsel benyttes overalt jævnfør gældende regler for statsejede skove og udyrkede arealer
- arbejde for at forbedre og udvide retten til uskadelig færdsel til fods i det åbne land langs vandløb, diger, hegn m. m. og på udyrkede arealer og braklagte arealer
- opfordre offentlige myndigheder til at tillade færdsel til fods langs ledelinier i det åbne land, hvor arealerne er i offentligt eje
- arbejde for en forbedret adgang for ridning i det åbne land og langs kysterne

- arbejde for, at der i takt med øgede adgangs- og færdselsmuligheder i det åbne land sker en tilsvarende justering af den gældende brand-, tyveri- og hærværksordning til evt. erstatninger
- arbejde for, at der de steder, hvor adgangs- og færdselsret må reguleres, anvendes indirekte styring via en øget plejeindsats, kanalisering af færdslen og lign.
- opmuntre amterne og kommunerne til at fortsætte arbejdet med at etablere sammenhængende sti- og rutenet for vandrende, ridende og cyklende

- arbejde for, at der i forbindelse med overordnede trafikanlæg udarbejdes løsninger (fauna- og menneskepassager) for de barrierer, som trafikanlægget skaber for dyr og mennesker, og at der ved nye anlæg tages højde herfor allerede i projekteringen
- arbejde for, at der afsættes en statslig pulje til at fremme etablering af fauna- og menneskepassager ved eksisterende trafikanlæg
- arbejde for, at jernbanestrækninger, der nedlægges, benyttes til rekreative stier
- med henblik på en sikring af eksisterende stier fastholde vejbestyrelserne på deres forpligtelse til at udarbejde og offentliggøre en fortegnelse over offentlige stier
- arbejde for oprettelse af flere primitive teltpladser og naturlejrpladser i det fri
- opfordre Skov- og Naturstyrelsen til løbende at orientere friluft- og miljøorganisationerne m.m. om diverse afgørelser og domme m.m. omkring adgangs-, opholds- og færdselsbestemmelser i henhold til Naturbeskyttelsesloven
- gennemføre en oplysningskampagne om færdsel med hunde i naturen

RETTE TIL FÆRDESEL I SKOVENE

Det kan være svært for den almindelige borger at holde styr på de forskellige regler, der gælder, alt efter om der er tale om private eller offentlige skove.

Også for grupper - af vandrere, spejdere, skolebørn o.s.v. - er reglerne for færdsel i skove og på udyrkede arealer svære at gennemskue. Samtidig er der forskel på regler for organiserede og uorganiserede grupper. Det skal der ikke være.

REGLER I STATSSKOV

Miljø- og Energiministeriet udsendte i 1996 nye regler for organiseret brug af skove, der administreres af Skov- og Naturstyrelsen.

Styrelsen har besluttet, at organisationers og andre gruppers "bløde" brug af statsskove ikke længere kræver tilladelse, uanset deltagerantal. "Bløde" aktiviteter er karakteriseret ved, at naturen lejlighedsvis bruges til almindelig, stilfærdig færdsel, og at aktiviteterne ikke indebærer afmærkninger eller brug af særligt udstyr. Aktiviteterne må gerne annonceres offentligt

Friluftsrådet ser gerne, at det nye regelsæt for organiseret brug af statsskove udbredes til også at omfatte skove, ejet af andre offentlige myndigheder, og at de lægges til grund for benyttelsen af privatejede skove.

Der må skabes ens og gennemskuelige regler på områder.

Klageadgang

Det er en forudsætning for adgang til en skov, at man kan komme frem på lovlig vis, enten ad offentlige veje, stier, strande, udyrkede arealer m.m.

Af og til bliver privatejede skove lukket eller indhegnet uberettiget. Så kan man klage til enten amtsrådet eller Miljø- og Energiministeriet alt efter, om det er en privat (amtet) eller offentlig skov (ministeriet). Friluftsrådet ønsker i sådanne sager, at der træffes en hurtig afgørelse af hensyn til borgernes retsbevidsthed.

Ved kommende ændringer af Naturbeskyttelsesloven bør der defineres en enkel klageadgang i forbindelse med ulovlige lukninger af veje, skove m.m., der har til hensigt at forhindre offentlighedens adgangs-, færdsels- og opholdsmuligheder.

FRILUFTSRÅDET VIL:

- arbejde for at reglerne for organiserede aktiviteter i skove og på udyrkede arealer ændres, så de regler, der er fastlagt af Skov- og Naturstyrelsen for statsskove, også benyttes for arealer ejet af andre offentlige myndigheder eller af private
- arbejde for, at skove og andre arealer ejet af pensionskasser, institutionelle investorer, organisationer, Folkekirken, offentlige stiftelser, amter og kommuner omfattes af samme adgangs-, færdsels- og opholdsregler som statsskov
- arbejde for, at der tilvejebringes de nødvendige offentlige bevillinger, samt offentlige støtteordninger til etablering og drift af natur-, skov- og andre områder, når der gives offentligheden færdsels- og opholdsmuligheder som i statsskove

- arbejde for, at der senest i forbindelse med kommende ændringer af Naturbeskyttelsesloven sikres en hurtig afgørelse i forbindelse med klager over ulovlige hegninger af skove, lukninger afveje, skove m.m.

RETTE TIL FÆRDEL PÅ VANDLØB, SØER OG HAV

Friluftsrådet erkender, at der på en række vandløb er behov for regulering. Men det er ikke acceptabelt, at der er tale om væsentlig forskellige vurderinger, afhængigt af hvilke myndigheder, der er tale om.

Friluftsrådet foreslår derfor, at Miljø- og Energiministeriet i samarbejde med amtskommunerne og de berørte organisationer udarbejder en generel vejledning vedrørende planlægning af færdsel på vore større vandløb og søer.

Vandløb og søer

Den generelle vejledning bør støttes af en national helhedsvurdering af sejlads på vandløb og søer, ligesom den bør følges op af en mere detaljeret planlægning for de enkelte vandløb ude i de enkelte amter.

I denne planlægning bør der tages højde for landgangs- og opholdsmulighederne langs vandløbene. Det er vigtigt at fastholde offentlighedens færdselsmuligheder på vandløb og søer.

Derfor mener Friluftsrådet, at Skov- og Naturstyrelsen generelt bør tillade sejlads på større søer, ejet af Miljø- og Energiministeriet. Også her må det gælde, at offentligheden har ret til færdsel (uden motor) med mindre, at der er særlige hensyn, som berettiger til en indskrænkning i adgangsretten.

VANDLØB

Hvis ikke andet er fastlagt, kan man færdes frit på de danske vandløb. I de seneste år har myndighederne imidlertid i stigende grad benyttet sig af de muligheder for at regulere sejladsen, som Naturbeskyttelsesloven og Vandløbsloven giver hjemmel til.

Det betyder, at færdselsmulighederne i realiteten er reguleret på langt den største del af de ca. 1400 km. sejlbare vandløb, vi har i Danmark i dag.

Havet

De danske have, farvande og kyster byder på storslåede friluftsoplevelser og danner baggrund for meget friluftsliv. Der må derfor sættes langt stærkere ind for at holde have og strande rene.

Det er tillige vigtigt at fastholde offentlighedens færdselsmuligheder på havet. I denne forbindelse skal myndighederne fortsat opretholde de nødvendige søafmærkninger. Søafmærkningerne er nødvendige af hensyn til sikkerheden hos de mange fritidssejlere og er et uundværligt redskab for fritidssejlerens færden i de danske farvande.

Ny teknologi og konkurrencen på trafikområdet har imidlertid også skabt basis for udvikling af hurtigfærgesejls og vandflyveruter. Det kan skabe problemer for en lang række friluftaktiviteter på og ved havet, og derudover også for såvel flora som fauna.

FRILUFTSRÅDET VIL:

- arbejde for at forbedre offentlighedens muligheder for sejlads på søer og vandløb, herunder også statskovenes vandløb og søer, idet der bør være en generel åbenhed for uskadelig færdsel
- opfordre amterne til efter fælles retningslinier tilvejebragt af Miljø- og Energiministeriet at foretage en nuanceret og detaljeret planlægning af sejladsmulighederne på større vandløb og søer og i denne forbindelse sikre samme vilkår for organiseredes og uorganiseredes muligheder for sejlads

- i samarbejde med medlemsorganisationer arbejde for at opretholde en offentlig finansieret søafmærkning i de indre farvande
- medvirke til, at der tilvejebringes en regulering af hurtigfærgesejls, vandflyveruter m.v. for at undgå problemer for mennesker, flora og fauna

ADGANG TIL BYEN OG DET BYNÆRE LAND

Friluftsliv dyrkes i stigende grad i nærheden af boligen. Derfor er byens friarealer og det bynære land af særlig interesse for Friluftsrådet - haverne, de velindrettede gårdanlæg, legepladserne, parkerne og kolonihaverne. De er ofte få og små, men af stor betydning for dem, der bor i byerne. Derfor er det vigtigt, at der skabes gode adgangsforhold til disse arealer.

Men også arealerne uden for byen - i det bynære land - skovene, markerne, ådalene, strandene og naturområderne iøvrigt - er af stor betydning for bybefolkningens friluftsliv.

Sikring af adgangen

Naturbeskyttelsesloven udstikker retningslinier for befolkningens færden og ophold i det åbne land, men medvirker ikke til tilsvarende sikring i byerne. Den øvrige lovgivning, som medvirker til at regulere byernes fysiske indretning tager ikke specielt hensyn til grønne områder og friluftsliv.

Friluftsrådet ønsker en større koordinering imellem de offentlige myndigheder, så befolkningen overordnet sikres bedre adgang til friluftsliv i byerne og det bynære land.

Cyklen

Trafikken er som tidligere nævnt den væsentligste hindring for friluftsliv i byerne. Den er kilde til støj- og luftforurening og er mange steder så intens, at det bliver stadig sværere at komme rundt til de grønne områder, der er tilbage. Cyklen som bytransportmiddel må gives bedre vilkår.

Integreret planlægning

I det bynære land er trafik anlæg en stadig større hindring for adgangen til arealer af interesse for friluftslivet. Når jernbaneovergange bliver nedlagt, betyder det f.eks., at borgerne må gå eller køre store omveje for at komme til de grønne områder i nærheden.

Byernes fysiske struktur samt en integreret transport- og arealplanlægning er afgørende for, hvordan byerne på længere sigt vil udvikle sig i en mere bæredygtig retning og for, hvilke vilkår, der gives friluftslivet.

Private anlæg

En væsentlig del af byens grønne områder (kolonihaver, fællesarealer for en grundejerforening og gård,- lege- og haveanlæg ved etageboliger) er i privat eller halvprivat eje. Friluftsrådet har med glæde konstateret, at mange grundejere i byen åbner disse private arealer for offentligheden.

Nogle steder gennemføres der med kommunens hjælp omfattende planer, der giver offentligheden en udvidet adgangs- og færdselsret i større områder, med stianlæg gennem bebyggelsernes baggårde og lignende.

En sådan åbning af de privatejede arealer har afgørende betydning for befolkningens færdselsmuligheder og adgang til grønne områder.

Institutioners anlæg

Mange steder i landet har offentligheden fri adgang til institutioners legepladser og idrætsanlæg. Friluftsrådet finder, at disse vigtige friarealer i byen ikke begrænses til blot at bruges af nogle få "autoriserede" brugere.

Friluftsrådet mener, at mange af de kommunale idrætsanlæg kunne åbnes for offentligheden uden større besvær og eventuelt tilføres flere natur-elementer, så de opfyldte andre formål end de rent idrætslige.

Den kommunale planlægning og administration bør i større grad tage højde for en bredere, mere alsidig og varieret brug af de kommunale friarealer. Også skolernes og daginstitutionernes legepladser og idrætsfaciliteter bør åbnes og indrettes, så børnene får mulighed for at lege og spille bold efter skoletid og i weekender og ferier.

Jordbrugernes arealer

Særlig interesse for friluftslivet har skove og landbrug, der ligger tæt ved byerne. Områderne er udsat for et voksende, rekreativt pres. Erfaringen viser, at jordbrugere med bedrifter umiddelbart uden for større byer ofte har en god forståelse for bybefolkningens behov. Den modsvares som regel af en lignende forståelse for jordbrugers vilkår hos de borgere, der dyrker friluftsliv.

Friluftsrådet ser det som en vigtig opgave at skabe og fastholde denne gensidige forståelse mellem jordbrugeren og den, der dyrker friluftsliv.

Bynære skove

Befolkningens adgangs- og færdselsmuligheder i de bynære skove har høj prioritet i Friluftsrådets arbejde. Mange bynære skove er i offentlig eje, men også en del privatejede skove ligger tæt på større byer.

Kommunale arealer

Kommunerne ejer ofte landbrugsarealer umiddelbart uden for byen. Friluftsrådet mener, at kommunerne har en særlig forpligtelse til at sikre offentligheden udvidet adgangs- og opholdsret til disse arealer.

I forbindelse med bortforpagtning af arealerne bør kommunerne stille betingelser for at sikre adgangsmulighederne, ligesom de eksempelvis bør anlægge stenter. En udvidet information bør forbedre borgernes muligheder for at benytte arealerne til friluftsliv, side om side med den egentlige landbrugsmæssige drift.

Det er Friluftsrådets principielle holdning, at der ved salg eller udlejning til private af offentligt ejede arealer med offentlig adgang sker en klausulering, der sikrer en fortsat offentlig adgang.

FRILUFTSRÅDET VIL:

- opfordre til, at der i højere grad i kommune- og lokalplanlægningen, især i forbindelse med trafikplanlægning, gives offentligheden adgangs-, færdsels- og opholdsmuligheder til og i friluftsarealer i byen og det bynære land
- arbejde for flere sammenhængende stier, der skaber forbedret adgang til byens og de bynære grønne områder med et tilstrækkeligt antal menneskepassager ved større veje og trafikplanlæg.
- opfordre til en forbedret adgang til flere privatejede fællesarealer i byen
- opfordre til at flere kommunale institutionsarealer og idrætsanlæg åbnes for offentligheden og at idrætsanlæggene i højere grad indrettes, så der også tages hensyn til anden rekreativ brug end de organiserede idrætsaktiviteter
- arbejde for, at arealer, hvortil der er offentlig adgang og som ejes af stat, amt eller kommune, ved salg eller udlejning til private overvejes klausuleret med fortsat offentlig adgang
- stille krav om, at kommunerne, amterne og staten sikrer offentligheden udvidet adgangs- og opholdsret på de offentligt ejede landbrugsarealer tæt ved byen
- arbejde for, at der i højere grad tages hensyn til friluftslivets transportønsker i forbindelse med trafikplanlægningen i byerne og det bynære land

NATURBESKYTTELSE OG NATURFORVALTNING - OM AT PRIORITERE MENNESKER, DYR OG PLANTER

Naturbeskyttelse og naturforvaltning er nødvendig for at give bedre vilkår for plante- og dyrelivet i Danmark, og for at sikre kulturmiljøet, herunder de landskabelige, geologiske, kulturhistoriske og naturmæssige værdier.

Men lige så nødvendigt er det at tilgodese befolkningens behov for friluftsliv i en alsidig natur.

Det er ofte den store artsmangfoldighed i naturen, variationen og frodigheden, der giver de store naturoplevelser.

Reservater

Fredning af plante- og dyrearter kan være et fornuftigt middel til at redde truede arter, hvis fredningen fører til større forståelse for at beskytte og bevare arternes levesteder. Men beskyttelsen af enkelte arter bør primært ske ved generelt at opretholde eller genskabe livsbetingelserne for et naturligt og varieret plante- og dyreliv i Danmark.

Friluftsrådet respekterer, at der er sreder, hvor der er behov for at oprette egentlige naturvidenskabelige reservater og arealer, fredet af hensyn til en enkelt art. Men det bør være undtagelsen.

JFK-områder

Imidlertid kan det være hensigtsmæssigt, at der skabes områder, hvor fuglene har fred. Et eksempel herpå er de jagt- og forstyrrelsesfrie kerneområder (JFK). Områderne giver vandfuglene ro, flere naturoplevelser for befolkningen og jægerne mere at jage i de tilstødende områder. Friluftsrådet finder det særdeles vigtigt, at de lokale brugere i det enkelte område inddrages i fastlæggelsen af reservatet.

FREDNING

Fredninger er det stærkeste instrument til at beskytte naturen og kulturmiljøet og sikre landskabet med dets særlige geologiske, biologiske, kulturhistoriske og rekreative værdier. Med fredningerne gøres der én gang for alle op med et bestemt geografisk områdes anvendelsesmuligheder, og der fastsættes regler for områdets brug og for pleje af området. Kun 4 procent af Danmarks areal er fredet.

Friluftsrådet mener, det fortsat er nødvendigt at benytte sig af fredninger. Men skal der sikres en politisk og folkelig opbakning til at afsætte offentlige midler til naturfredning,

naturforvaltning og beskyttelse af kulturmiljøet, skal offentligheden i vid udstrækning have mulighed for at færdes i de nævnte områder.

Sikring af bl.a. naturoplevelser og færdselsmuligheder bør inddrages fra starten, når et projekt om naturgenopretning, skovrejsning o.l. sættes i værk, ligesom naturformidling bør indgå som et naturligt led i overvejelserne.

Grønne råd

Friluftsrådet er bekymret for udviklingen af produktionsformerne i landbruget hen mod større produktionsenheder/markler. De ændringer, som det medfører for de dyrkede arealer, betyder at levevilkårene for flora og fauna forringes. Ofte mistes nemlig ledelinierne og variationen og antallet af arter mindskes, ligesom mulighederne for naturoplevelser bliver færre. Med den strukturudvikling, der sker i landbruget i dag, øges behovet for, at der sker andre tiltag for at sikre mulighederne for friluftsliv, flora og fauna.

Friluftsrådet er repræsenteret i amternes grønne råd og er tilfreds med, at der nu er skabt et forum, hvor de forskellige interesseorganisationer indbyrdes og over for amtet kan udveksle synspunkter om friluftsliv og natur.

Arbejdet i rådene giver en tættere kontakt til amtskommunen, og rådernes arbejde opfattes positivt. Friluftsrådet ønsker, at arbejdet i de grønne råd i højere grad bliver afspejlet i amternes naturbeskyttelsesarbejde, og at relevante emner inden for andre lovområder kan inddrages i rådernes arbejde. Det gælder støtteordningerne for landbruget, miljøbeskyttelsesemner, trafikplanlægning m.m.

Der bør indføres visse grundlæggende retningslinier, der gælder for alle grønne råd - en slags cirkulære med tilhørende vejledning, som forholder sig til forretningsorden, rådernes sammensætning og lignende.

Flere kommuner har valgt at nedsætte kommunale grønne råd efter modellen fra amternes grønne råd. Det er positivt, at der også på kommunalt niveau skabes et forum, hvor de forskellige interesseorganisationer indbyrdes og over for kommunen kan udveksle synspunkter om byens grønne områder og friluftsliv.

Skovdrift

Friluftsrådet deltager aktivt i brugerrådene i statsskovene med den hensigt at sikre en varieret skovdrift og en åbenhed over for friluftsliv.

For at sikre, at borgerne bliver inddraget i planerne, bør der efter en offentlighedsprocedure fremlægges driftsplaner for de offentlige skove. Det vil sige fuld borgerinddragelse på grundlag af fyldestgørende oplysninger, før planerne vedtages. Statskovvæsnet laver sådanne driftsplaner og gennemfører en sådan offentlighedsprocedure. Tilsvarende bør gøres for andre offentligt ejede skove og bynære arealer.

Driftsplaner for større private skove og skove ejet af pensionskasser m.m. kan med fordel indgå i den øvrige landskabsplanlægning og udarbejdes i samarbejde med de berørte interesseorganisationer, bl.a. Friluftsrådet.

Friluftsrådet ser gerne, at der udlægges yderligere arealer til urørt skov med offentlig adgang, samt at offentligheden bliver informeret om de specielle oplevelsesmuligheder og de hensyn, der skal tages.

Parkforvaltning

Naturforvaltning og naturgenopretning i byen og det bynære land bør prioriteres betydeligt højere, end det er tilfældet. Gennem en mere bevidst parkforvaltning og naturgenopretning bør byens grønne områder fastholdes, udbygges og forbedres. Det er vigtigt, at der sikres et varieret naturindhold og udbud af aktivitetsmuligheder i byens grønne områder, så kvaliteten og naturoplevelsen af byernes friarealer højnes. Det er i

denne forbindelse vigtigt at fastholde, at begrebet "byøkologi" også omfatter brugen af byens natur til friluftsliv.

Brugergrupper

De brugergrupper, der er nedsat for de "jagt- og forstyrrelsesfrie kerneområder" bør fortsætte, også ud over de 3 år, de var tiltænkt. Disse brugergrupper kunne mødes til en årlig vurdering af bestemmelserne og en evaluering af, hvordan områderne forvaltes.

Klageret

Friluftslivets muligheder påvirkes af afgørelser, som træffes efter en række love, bl.a. Naturbeskyttelsesloven, Vandløbsloven og Råstofloven. Friluftsrådet har interesse i at kunne følge relevante sager som repræsentant for det uorganiserede friluftsliv og de medlemsorganisationer, der ikke selvstændigt er klageberettiget.

Særlig interesse har afgørelser vedrørende begrænsninger i offentlighedens adgang samt efterbehandlingen af råstofgrave. Men der er også andre områder, hvor Friluftsrådet har interesse i at kunne følge relevante sager helt til dørs.

Afhængig af, hvilken lov, der er berørt, et der forskellige klageberettigede parter. Eksempelvis i forbindelse med Naturbeskyttelsesloven er det følgende fire parter: Modtageren af afgørelsen, offentlige myndigheder, Danmarks Naturfredningsforening og lokale foreninger og lignende, som har en væsentlig interesse i afgørelsen.

Amtsrepræsentationer

Flere af Friluftsrådets amtsrepræsentationer har påklaget afgørelser i konkrete sager og er blevet accepteret som klageberettigede og andre er ikke. Det er Friluftsrådets ønske, at amtsrepræsentationerne accepteres som klageberettigede i lighed med lokale foreninger. Friluftsrådet centralt har også ageret i konkrete sager og indsigelserne er indgået i Naturklagenævnets behandling af sagen, med en bemærkning om at indsigelserne er kommet fra en ikke-klageberettiget organisation.

Friluftsrådet vil følge udviklingen i spørgsmålet om klageberettigelse nøje og vil, såfremt denne ikke er tilfredsstillende, søge friluftslivets interesser sikret via lovgivningen. Friluftsrådet vil fortsat varetage friluftslivets interesser i forbindelse med afgørelser, der træffes i henhold til de ovennævnte love og vil fortsat komme med udtalelser lokalt og centralt i forbindelse med klagesagsbehandling af konkrete sager m.m.

Friluftsrådet vil arbejde for at opnå konkrete aftaler med de organisationer, der formelt er klageberettigede i henhold til de enkelte love.

FRILUFTSRÅDET VIL:

- i arbejdet med naturbeskyttelse og naturgenopretning fortsat sikre, at både de rekreative, landskabelige, geologiske og biologiske interesser tilgodeses
- arbejde for, at befolkningen i højere grad inddrages i diskussioner af de politiske vægtninger bag de enkelte naturbeskyttelses-, naturgenopretnings- og kulturmiljøprojekter
- fortsat støtte, at der gennemføres fredninger og lægge vægt på, at der i forbindelse med fredninger sikres offentlighedens adgang til de fredede arealer
- arbejde for, at der i forbindelse med udviklingen i anvendelsen af landbrugsarealerne i højere grad opereres med en flersidig brug, så der også tages hensyn til de rekreative og biologiske værdier
- fortsat deltage aktivt i arbejdet i de amtslige grønne råd, herunder arbejde for, at relevante emner inden for forskellige lovområder kan inddrages i arbejdet samt arbejde for, at Miljø- og Energiministeriet udarbejder et cirkulære med tilhørende vejledning for de grønne råds virke

- arbejde for, at brugerrådene i statsskovene fortsat får en væsentlig indflydelse på skovdriften og fortsat deltage aktivt i brugerrådene for at sikre en varieret skovdrift og en åbenhed over for friluftsliv
- at der på linie med statsskovene gennemføres en offentlighedsprocedure for driftsplaner for andre offentligt ejede skove og bynære arealer
- opfordre til, at driftsplaner for store private skove og skove ejet af pensionskasser m.m. gennemføres i samspil med de berørte interesseorganisationer, herunder Friluftsrådet
- arbejde for udlægningen af yderligere arealer til urørt skov
- fortsat varetage friluftslivets interesser i forbindelse med afgørelser, der træffes i henhold til Naturbeskyttelsesloven, Vandløbsloven og Råstofloven og vil fortsat komme med udtalelser lokalt og centralt i forbindelse med klagesagsbehandling af konkrete sager.

- arbejde for at Friluftsrådet gennem konkrete aftaler med klageberettigede organisationer får mulighed for at få indsigt i relevante sager
- arbejde for, at naturforvaltning og naturgenopretning i byerne og i det bynære land prioritetes højere og at der sker en øgning af andelen af grønne områder i de større byer
- arbejde for at der sikres et varieret naturindhold og udbud af aktivitetsmuligheder i byens grønne områder, så kvaliteten og naturoplevelsen af byernes friarealer højnes
- fastholde at begrebet "byøkologi" også omfatter brugen af byens natur til friluftsliv
- opfordre til, at brugergrupperne for de jagt- og forstyrrelsesfrie kerneområder fortsat mødes en gang årligt til evaluering af den foretagne forvaltning af områderne

DEN FYSISKE PLANLÆGNING - OM AT TAGE HENSYN TIL FRILUFTSLIV, NATUR OG MILJØ

En af Friluftsrådets væsentlige opgaver er at medvirke til, at statens, amternes og kommunernes planlægning tager hensyn til mulighederne for friluftsliv og bevarelsen af natur-, kultur- og miljøværdier.

Grundlæggende indeholder det eksisterende lovgrundlag for planlægningen de fornødne muligheder for at sikre disse områder. Problemet er blot, at de sjældent udnyttes til fulde, fordi der er tale om områder, som traditionelt har lav prioritet i den politiske beslutningsproces, når der bliver stillet forslag til mere intensiv udnyttelse.

Friluftsrådet finder, at det nuværende planlægnings- og reguleringssystem i det store og hele fungerer ganske hensigtsmæssigt, idet det via kompetencefordelingen og procedurerne tager højde for en håndtering og afvejning af de forskellige interesser, der altid vil eksistere mellem stat, amter, kommuner og borgere i en udmøntning af lovgivningen. De forskellige procedurer i medfør af lovgivningen er minimumsprocedurer. Der er således intet til hinder for, at myndighederne, når de måtte ønske det, kan gennemføre udvidede procedurer, f.eks. i forbindelse med specielle planlægnings- eller regulerings tiltag.

Der er imidlertid behov for en bedre generel og konkret information om planlægningen og diverse reguleringer, deres indhold og mulige konsekvenser.

Sammenhæng i planlægningen

Den fysiske planlægning i staten, amterne og kommunerne skal i højere grad tage højde for friluftslivets arealmæssige behov. Men eftersom friluftslivets interesser går på tværs af den administrative opdeling, er det vigtigt, at der skabes sammenhæng i planlægningen mellem de forskellige instanser. Friluftslivets interesser bør varetages af alle myndigheder, som ejer eller forvalter naturressourcer, og de bør derfor indgå i overvejelserne, før der træffes beslutninger om et indgreb i naturen.

Fauna- og menneskepassager

Hver gang, anlægslove skal udarbejdes for større veje og andre trafik anlæg, når amterne skal vedtage regionplaner eller sektorplaner, eller kommunerne skal udarbejde kommune- og lokalplaner, skal der tages hensyn til friluftslivet, naturen og miljøet. Disse forhold skal inddrages allerede i budgetplanlægningen. Man kan forestille sig, at der afsættes en procentsats til ovennævnte formål, herunder også fauna- og menneskepassager.

Netop den fysiske planlægning i amter og kommuner er en central opgave for Friluftsrådets amtsrepræsentationer.

Forslag til regionplaner og i et vist omfang også kommuneplaner og lokalplaner gennemgås af Friluftsrådets regionale folk, som i fornødent omfang udarbejder kommentarer til amt eller kommune.

I de kommende år bør det regionale arbejde omkring den fysiske planlægning specielt rette sig mod en bedre koordinering af friluftsliv-, natur- og miljøinteresser sammenholdt med de produktionsmæssige interesser i land- og skovbrug. Samtidig skal der fortsat tages vare på de væsentlige friluftslivinteresser, der er i forbindelse med vandløb, søer og kyster. Opmærksomheden skal i langt højere grad rette sig mod en varetagelse af de friluftsliv-, natur- og miljømæssige interesser i byerne, ikke mindst de større byer.

Friluftsrådet mener, at det i øget omfang vil støtte byens grønne områder og friluftslivet, hvis amterne og staten i højere grad påtog sig et medansvar. Specielt i hovedstadsregionen er der behov for en øget koordinering mellem de mange kommuner og amtet af den fysiske planlægning.

Politiske målsætninger

Kun få kommuner har udarbejdet og vedtaget en selvstændig politik inden for friluftsliv, natur- og kulturmiljø. Det kan der rådes bod på ved at udarbejde politiske målsætninger herfor i forbindelse med det lokale Agenda 21-arbejde. Kommunerne bør i langt større omfang udarbejde selvstændige politikker inden for disse områder og ikke blot foretage sig det, som de er pålagt ifølge lovgivningen og amtets planlægning.

Et element i en sådan selvstændig kommunal eller amtskommunal politik kan f.eks. være at fastlægge en forpligtelse til at udlægge erstatningsarealer i det omfang, at arealer, der benyttes til friluftslivsaktiviteter, inddrages til anden udnyttelse.

Konflikter mellem brugere

Den fysiske planlægning skal prøve at tage højde for, at der kan opstå konflikter mellem forskellige brugere af naturen. Friluftsrådet mener, at en eksklusiv brug af naturarealerne bør undgås i videst mulige omfang.

Dominerende friluftslivsaktiviteter, herunder motoriserede, bør dyrkes, så de ikke belaster naturen unødigt eller kommer i konflikt med "bløde" friluftslivsaktiviteter. Derfor bliver de støjende aktiviteter oftest samlet i særlige områder. En politik, som Friluftsrådet støtter, men samtidig må Friluftsrådet med bekymring konstatere, at stadig flere af sådanne anlæg nedlægges.

Konkret mangler der en bedre overordnet planlægning for dominerende friluftslivsaktiviteter som fly, motor- og skydebaner og lignende.

Kommissarius

Set i lyset af erfaringer bl.a. i forbindelse med menneske- og faunapassager finder Friluftsrådet, at der bør ske ændringer i de gældende regler i lovgivningen for ekspropriationsprocesser. Reglerne for Kommissarius' virke bør underkastes en grundlæggende vurdering, bl.a. set i lyset af de seneste års udvikling på det forvaltningsretlige område med bl.a. offentlighedsbestemmelser og inddragelse af offentligheden.

FRILUFTSRÅDET VIL:

- medvirke til, at statens, amternes og kommunernes planlægning tager hensyn til friluftsliv, natur- og kulturmiljø, bl.a. ved fortsat aktivt at deltage i offentlighedsfaserne omkring lands-, region-, kommune- og lokalplanlægningen
- arbejde for, at hver gang, der udarbejdes anlægslove for større veje og trafik anlæg m.m. skal der tages hensyn til friluftslivet, naturen og miljøet og afsættes økonomiske midler til at sikre disse formål, herunder også fauna- og menneskepassager
- opfordre amterne og kommunerne til at udarbejde og vedtage en politik inden for friluftsliv, natur- og kulturmiljø

- arbejde for en flersidig anvendelse af arealer
- arbejde for at zonerings af friluftaktiviteter begrænses til et minimum, og hvor det sker, da at sikre almenhedens færdselsret og at der informeres om formål og betingelser herfor
- om nødvendigt prioritere eller vælge mellem friluftaktiviteter
- arbejde for at dominerende friluftaktiviteter, herunder motoriserede, via den regionale og kommunale planlægning gives muligheder, så de ikke belaster naturen unødigt eller kommer i konflikt med de mere "bløde" friluftaktiviteter, beboelse eller andet

- intensivere arbejdet med den fysiske planlægning for at sikre de friluft-, natur- og kulturmiljømæssige interesser i byerne, og i denne forbindelse opfordre amterne og staten til i højere grad at påtage sig et medansvar
- arbejde for, at der sker ændringer i de gældende regler i lovgivningen for ekspropriationsprocesser, således at bl.a. Kommisarius' virke i højere grad omfattes af offentligheds bestemmelser og inddragelse af offentligheden

BYEN OG DET BYNÆRE - OM AT SIKRE BYENS GRØNNE OMRÅDER

Undersøgelser som "Friluftsliv 95" fra Forskningscentret for Skov & Landskab viser en øget brug af de bynære naturarealer. Det er der flere forklaringer på.

Mange grønne områder i byen er forsvundet, og mange af de ubebyggede friarealer, som tidligere spillede en stor rolle for bybørns leg i det fri, er erstattet af byggeri og vej-anlæg.

Nærrereative arealer

Byens parker og grønne områder opfattes ofte i forbindelse med den fysiske planlægning i kommunerne som potentielle byggegrunde. Denne holdning må ændres. Friluftsrådet mener, at man må gå lovgivningens vej for at hindre den stadige inddragelse af byernes grønne områder. Der er hjemmel for fredning i Naturbeskyttelsesloven.

Der bør være fastlagt bestemmelser i lovgivningen, der som minimum sikrer tilfredsstillende udendørs arealer ved de nye boligområder. Dette er ikke tilfældet i dag.

Friluftsrådet ønsker også, at staten udarbejder vejledninger for anbefalinger af omfanget af grønne områder i byerne og ideelle afstandskriterier fra bolig og arbejdsplads til rekreative arealer i byen.

Nordisk Ministerråd har i 1990 offentliggjort en række anbefalinger om nærrecreative arealer, som kan danne grundlag for statslige danske vejledninger og anbefalinger.

- Bademuligheder** Friluftsrådet har historisk set gjort en stor indsats for oprettelse af friluftsbade i byerne og er i dag via Blå Flag kampagnen med til at sikre og forbedre bademulighederne. Der er fortsat behov for at forbedre disse, både i og uden for byerne. Friluftsrådet forventer, at en fortsat forbedring af vandkvaliteten i havet, havnene og søerne medfører forbedrede muligheder for rekreativ udnyttelse af vandet. Det må være et mål, at vandet også nær havne og i søer er så rent, at det kan benyttes til en svømmetur.
- Zonelovgivning** Presset på friarealerne tæt på byen vokser. Mange ønsker til brugen af arealerne i det bynære land kan resultere i, at det bynære land efterhånden bliver fyldt op med diverse anlæg. Det må ikke ske. Det er netop en kvalitet ved det danske landskab, at der er opretholdt en forholdsvis skarp grænse mellem land og by. Friluftsrådet finder det vigtigt, at administrationen af zonelovgivningen fortsat er restriktiv. Som en konsekvens af denne restriktive administration etableres der flere steder i landet en række friluftsanlæg i yderkanten af byzonen.
- Planlægningen og forvaltningen af det bynære landskab skal tage hensyn til en øget flersidig anvendelse af både natur- og produktionslandskabet.
- Naturgenopretning** Naturforvaltning og naturgenopretning i byen bør prioriteres betydeligt højere end det er tilfældet. Gennem en mere bevidst parkforvaltning og naturgenopretning bør byens grønne områder fastholdes, udvides og forbedres.
- Naturbeskyttelsesloven er - som tidligere beskrevet - primært relateret til det åbne land og de bynære områder og ikke til selve byen. Derfor er konsekvensen, at det reelt "kun" er kommunerne, der forholder sig til friluftsjnteresserne i byen. Kommunernes Landsforening søger ikke at koordinere eller vejlede på området, og resultatet er derfor, at det udelukkende er lokalpolitiske forhold, der dominerer.

FRILUFTSRÅDET VIL:

- arbejde for, at kommuner med større byer i kommuneplanerne udarbejder særlige afsnit om friluftslivers vilkår i byen
- opfordre kommunerne til at udarbejde særlige parkpolitiske programmer for alle større byer og arbejde for at Miljø- og Energiministeriet og Kommunernes Landsforening udarbejder vejledninger m.m. herom
- arbejde for at eksisterende grønne områder i byen fastholdes, udvides og forbedres
- arbejde for at der i forbindelse med kommune- og lokalplanlægningen skabes grønne forbindelser/korridorer i byområderne
- påpege behovet for en øget kvalitet i byens grønne områder, så et stort naturindhold og stor variation kan danne grundlag for oplevelser
- fastholde, at administrationen af zonelovgivningen fortsat er restriktiv
- kræve, at planlægning og forvaltning af det bynære landskab i højere grad tager hensyn til flersidig rekreativ anvendelse af både natur- og produktionslandskabet

DET ÅBNE LAND OG VAND - OM SIKRING AF MARK, SKOV, SØ, Å, KYST OG HAV

Amterne bør via regionplanlægningen sikre, at der sker en koordinering af de interesser, der knytter sig til friluftslivet, naturen og miljøet samt de interesser, som land- og skovbruget har. Specielt når det drejer sig om arealernes tilgængelighed, om skovrejsningen og bevarelsen af naturområder, som har særlig interesse i forhold til naturbeskyttelse.

Den planlægning og administration, der sker i og af det åbne land skal være gennemskuelig for lodsejerne, men også for offentligheden. Derfor bør staten, amterne og kommunerne koordinere deres indsats på området. Planlægning og administration fra myndighedernes side skal være helhedsorienteret og sammenfattende.

Friluftsrådet er grundlæggende tilfreds med de generelle beskyttelsesbestemmelser, som fremgår af Naturbeskyttelsesloven. Det er væsentligt, at de beskyttede naturtyper og kulturmiljøelementer fastholdes i landskabet.

Skovcertificering

Ved revision af skovloven i 1996 indførtes der en bestemmelse om at Miljø- og Energiministeren kan fastsætte regler om, hvilke betingelser der skal være opfyldt, for at skovprodukter kan mærkes som bæredygtigt eller økologisk produceret. Friluftsrådet mener, at friluftsliv bør indgå som et vurderingskriterie i en sådan miljøcertificering af dansk skovdrift.

Feriehusområdet

Gennem den gældende planlægning er reserveret betydelige arealer til nyt feriebyggeri. Alene på feriehusområdet er der mulighed for at opføre mere end 30.000 nye feriehus (Rapporten Fælles Fodslaw, Planstyrelsen m.m., 1992). Friluftsrådet finder det vigtigt at eksisterende sommerhusområder fastholdes til ferie- og fritidsformål, og at der ikke udlægges nye sommerhusområder.

Myndighederne bør også være opmærksomme på de væsentlige friluftssinteresser, der knytter sig til vandløb, søer og kyster.

Administrationen af zonelovgivning skal fortsat være restriktiv, og nye arealer bør kun inddrages i byzonen, hvis der er særlige planlægningsmæssige eller funktionelle begrundelser for det. Det samme gælder planlægning af anlæg i landzonerne, herunder også feriehus-bebyggelser.

Beskyttelseslinjer

Skov-, sø-, å- og strandbeskyttelseslinier m.m. i det åbne landskab bør administreres meget restriktivt. Disse beskyttelseslinier medvirker til at sikre grundlaget for friluftslivet og de kulturelle, natur- og landskabsmæssige værdier i landskabet.

Friluftsrådet deltager i Strandbeskyttelseskommissionen, der aktivt vurderer udmøntningen af kystzone-loven med henblik på en konkret vurdering af 300 m linien langs de danske kyster.

Kystområderne

Kystområderne og havet har stor betydning som natur- og landskabsressource og danner grundlag for et rigt friluftsliv. Havet rummer en storslået natur og er et af de elementer i den danske natur, der tilsyneladende er forholdsvis uforanderligt. Mange friluftssaktiviteter foregår på eller i tilknytning til havet. Havet er unikt, og det er af stor betydning for det danske landskab og friluftslivet, at de danske kyster i al væsentlighed er friholdt for bebyggelse. Ligeledes er retten til fri færdsel langs kysten af central betydning for friluftslivet. Det er også vigtigt at fastholde offentlighedens færdselsmuligheder på havet. Der bør sættes hårdere ind mod forurening af have og kyster.

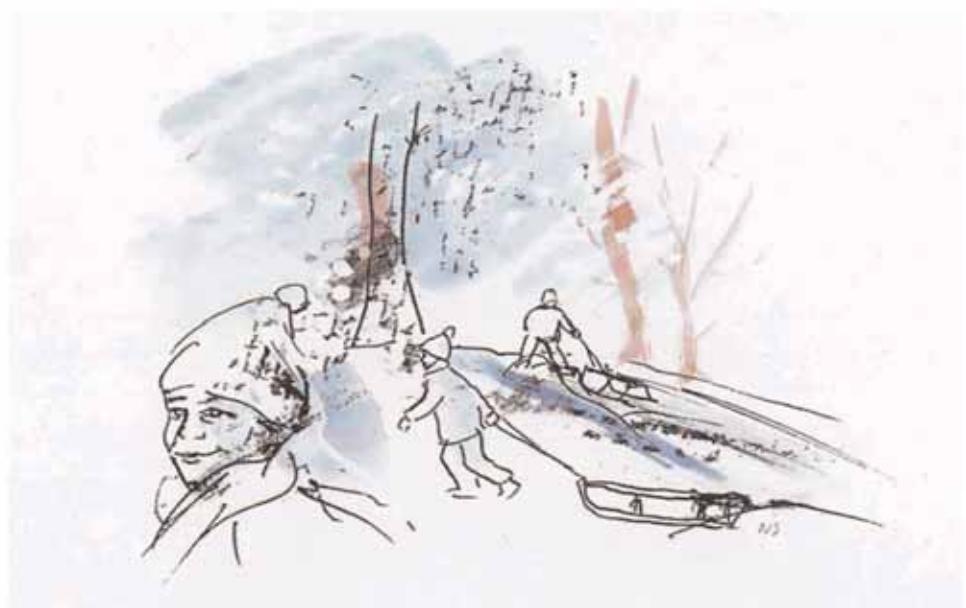
Blåt råd

Den fysiske planlægning skal sikre kystområderne, herunder bl.a. grundlaget for friluftslivet. Det er vigtigt, at der bredt i samfundet er forståelse for, at meget friluftsliv er knyttet til havet, og at der tages højde herfor, inden der gives tilladelse til f.eks. hurtigfærger, vandflyveruter, råstofindvinding m.m.

Det vil være af betydning, hvis der kan oprettes et forum, et "blåt råd", hvor de forskellige interesseorganisationer indbyrdes og over for de myndigheder, der administrerer kysterne, havnene og havet, kan udveksle synspunkter om friluftsliv og kystområderne og havet.

FRILUFTSRÅDET VIL:

- opfordre staten, amterne og kommunerne til at koordinere den planlægning og administration, der sker i og af det åbne land, så den bliver mere gennemskuelig for lodsejerne og offentligheden
- arbejde for at sikre, at friluftsliv indgår som et vurderingskriterie i en eventuel miljøcertificering af dansk skovdrift
- arbejde for at strandbeskyttelseslinien fortsat skal administreres restriktivt, så bl.a. de landskabelige, geologiske og friluftsmæssige værdier langs kysterne ikke forringes
- arbejde for at skov, sø- og åbeskyttelseslinier administreres meget restriktivt, herunder også omfatter private vandløb, så de friluft-, natur- og landskabsmæssige værdier ikke forringes
- arbejde for at eksisterende sommerhusområder fastholdes til ferie- og fritidsformål og at der ikke udlægges nye sommerhusområder
- argumentere for, at ferie- og fritidsanlæg lokaliseres efter overordnede sammenhængende turistpolitiske overvejelser, under hensyntagen til lokalbefolkningen og kun i forbindelse med eksisterende bysamfund eller større ferie- eller fritidsbebyggelser
- påvirke amter og kommuner til at koordinere deres sejladsreguleringer, miljøindsats m.m.
- arbejde for at der oprettes et forum, hvor de forskellige interesseorganisationer indbyrdes og over for de myndigheder, der administrerer kysterne, havnene og havet kan udveksle synspunkter om friluftsliv og kystområderne og havet.

OPKØB AF NYE AREALER - OM TILVEJEBRINGELSE AF EN NATIONAL STRATEGI

De seneste år er der hvert år på finansloven afsat penge til naturforvaltning. Det er midler, der bl.a. kan bruges til opkøb af arealer til friluftsmål. Det er et problem, at de afsatte beløb varierer fra år til år.

Friluftsrådet mener, det er af vital betydning for friluftslivet, at der fortsat afsættes midler til statslig opkøb af arealer, såvel i det åbne land som i byen og det bynære land. Opkøbene bør ske efter en fastlagt strategi, hvori arealer med flersidig anvendelse prioriteres.

Også kommunerne og i begrænset omfang amterne opkøber og udlægger arealer til friluftsmål. Kommunerne er også dem, der har lettest ved at geninddrage arealer til andet formål. Derfor er det mindst ligeså vigtigt at sikre de eksisterende arealer, som at købe nye op. Typisk inddrages de grønne arealer i bymidten, mens de nye arealer udlægges i udkanten af byen.

Der er behov for at fastlægge en politik for, hvorledes staten, amterne og kommunerne i fællesskab kan finansiere nye arealer til friluftsmål i de større byer og i bynære områder.

Statsskov

Et stort antal af de skovrejsningsprojekter, som Miljø- og Energiministeriet har gennemført de seneste år er små projekter i tilknytning til eller i nærhed af bestående arealer, som i forvejen ejes af ministeriet og forvaltes af statsskovsdistrikterne. Friluftsrådet finder det vigtigt, at bynære arealer prioriteres højt ved opkøb af nye arealer til friluftsmål, herunder til ny skov. Friluftsrådet ønsker desuden, at Miljø- og Energiministeriet fortrinsvis opkøber arealer, som bidrager til at afhjælpe den ulige fordeling af statsskov landet over.

Arealer, opkøbt af det offentlige, vil med fordel kunne indgå, når der foretages jordfordelinger.

TINGLYSNING

Staten kan ifølge Naturbeskyttelsesloven ved tilskud eller lån fra naturforvaltningsmidlerne stille betingelse om, at der indgås aftaler om naturbevaring, naturgenopretning og offentlig adgang, f.eks. via tinglysning på ejendommen.

Det er en fremgangsmåde, som støttes af Friluftsrådet, der finder det af afgørende betydning for en målrettet brug af naturforvaltningsmidlerne.

Råstofgrave

Områder, der har været benyttet til råstofindvinding som f.eks. kalkbrud og grusgrave m.v. giver særlige muligheder for friluftslivet. I rapporten "Friluftsliv i Råstofgrave" peger Friluftsrådet på en bred vifte af disse muligheder.

FRILUFTSRÅDET VIL:

- fastholde den målrettede brug af naturforvaltningsmidlerne herunder at staten i forbindelse med konkrete projekter betinger sig, at der indgås aftaler om naturbevaring, naturgenopretning og offentlighedens adgang
- arbejde for, at eksisterende arealer, der benyttes til friluftsmål eller er opkøbt med fremtidige friluftsmål for øje, sikres som sådanne
- opfordre til, at der i forbindelse med opkøb af nye offentligt ejede arealer til friluftsmål, herunder skove, søges gennemført en mere jævn fordeling under hensyntagen til geografisk fordeling, befolkningstæthed og eksisterende offentligt ejede arealer
- støtte, at der fastlægges en politik for, hvorledes staten, amterne og kommunerne i fællesskab kan finansiere nye arealer til friluftsmål i de større byer og i bynære områder
- sikre muligheder for friluftslivet i de udtjente råstofindvindingsområder

SKOVREJSNING

- OM AT ØGE SKOVAREALET I DANMARK

Friluftsrådet bakker den politiske målsætning om en øgning af skovarealet op. Desværre går det fot langsomt.

De nye regler for tilskud til skovrejsning fra 1997 ser ud til at kunne øge tilplantningshastigheden, omend Friluftsrådet gerne havde set yderligere forbedringer af reglerne. Skovrejsningen må intensiveres og såvel staten som amterne, kommunerne og de private jordejere må gå mere aktivt ind i etableringen af skov. Der er udpeget skovrejsningsarealer, svarende til godt halvdelen af det på sigt ønskede. Da de økonomiske tilskud for en stor dels vedkommende er knyttet til, hvorvidt skoven rejses i et udpeget område, er der behov for udpegning af yderligere skovrejsningsområder.

Målsætning

I bemærkningerne til en række lovforslag fra slutningen af 1980'erne og begyndelsen af 90'erne, bl.a. Skovloven og Naturbeskyttelsesloven, er det formuleret som en målsætning, at Danmark fordobler sit skovareal over en trægeneration, det vil sige over 80 - 100 år. I udkastet til Landsplanredegørelsen (november 1996) fastslås der, at det er regeringens langsigtede mål for skovrejsning, at der i den angivne periode sker en fordobling af skovarealet til ca. 25 procent af Danmarks fladeareal .

Op til halvdelen af det øgede skovareal skal etableres i statslig og resten i privat regi. Der er ikke fastsat en bestemt tidsfølge for forøgelsen af skovarealet, men i gennemsnit skal der årligt etableres 4-5000 hektar ny skov for at nå målsætningen. De statslige areal erhvervelser til skovrejsning skal ske ved frivilligt salg fra private.

SKOVAREAL

Det samlede skovareal udgjorde i 1990 i alt 445.000 ha. Det svarer til 10,3% af Danmarks areal. Det bevoksede areal var 417.000 ha., svarende til 9,8%.

De arealer som hører under Skov- og Naturstyrelsen, er på ca. 180.000 ha, hvoraf ca. 110.000 ha er skovbevokset. Den samlede offentlige sektor (stat, amter, kommuner og kirkejorder) udgjorde i 1990 ca. 31% af Danmarks skovareal)

I årene fra 1989 til 1993 er der årligt rejst ca. 800 hektar statsskov og ca. 170 hektar privat skov med statstilskud, og anslået ca. 1.000-1.500 hektar privat skov uden tilskud. Friluftsrådet frygter, at de politiske målsætninger ikke nås og skal opfordre til at arbejdet for etablering af mere skov intensiveres.

Det er specielt omkring de større byer, at der af friluftspolitiske hensyn er behov for plantning af ny skov. Der eksisterer ikke samlede oversigter over, hvor stor en del af de udpegede skovrejsningsområder, der kan betegnes som bynære.

Friluftsrådet accepterer, at der er regionale forskelle på, hvor meget skov, der er behov for i de forskellige dele af landet. Men stort set overalt i landet mangler der skov i nærheden af større befolkningskoncentrationer.

Skov i byen

Etablering af ny skov bør være et oplagt element i arbejdet med det lokale Agenda 21 - handlingsprogram. Skovrejsning bør udgøre en mere markant del af kommune- og regionplanerne. I det hele taget bør kommuner og amter være mere aktive i skovrejsningen. Skovrejsningen kan i højere grad gøres til en del af byudviklingspolitikken i stedet for blot at være en del af politikken for udviklingen af det åbne land.

Adgangsmulighed

Friluftsrådet mener, at når staten og EU går ind og yder støtte i forbindelse med etablering af ny skov, skal det være en betingelse, at der er adgangsmulighed for offentligheden. Det er uanset om skoven rejses i offentligt, privat eller organisationsregi.

Grundvandet

Skoven er et godt og positivt middel til at beskytte grundvandet. I miljøministerens 10-punktsplan fra 1996 til sikring af grundvandet er der afsat 50 millioner kr. til skovrejsning og naturbeskyttelse.

Det er langt fra tilstrækkeligt, hvis staten skal købe jorden. Tilsvarende kan øget lagring af CO₂ sikres gennem mere skovrejsning, som finansieres af eksempelvis el-selskaberne.

Udpegningen

Friluftsrådet ønsker i højere grad at indgå i dialog og samarbejde med de kommunale politikere i spørgsmål om nyplantning af skov.

Friluftsrådet ønsker at deltage mere direkte og konkret i arbejdet med at øge skovrejsningen. Det vil være oplagt, at Friluftsrådets regionale repræsentanter deltager i udpegningen af nye skovrejsningsområder.

Der vil også være naturligt for Friluftsrådet at være med til at sikre et bredt folkeligt og organisatorisk engagement, bl.a. gennem konkrete lokale kampagner.

Skovrejsningen skal ske under hensyntagen til landskabs- og kulturmiljø-værdier, herunder landskabsformerne.

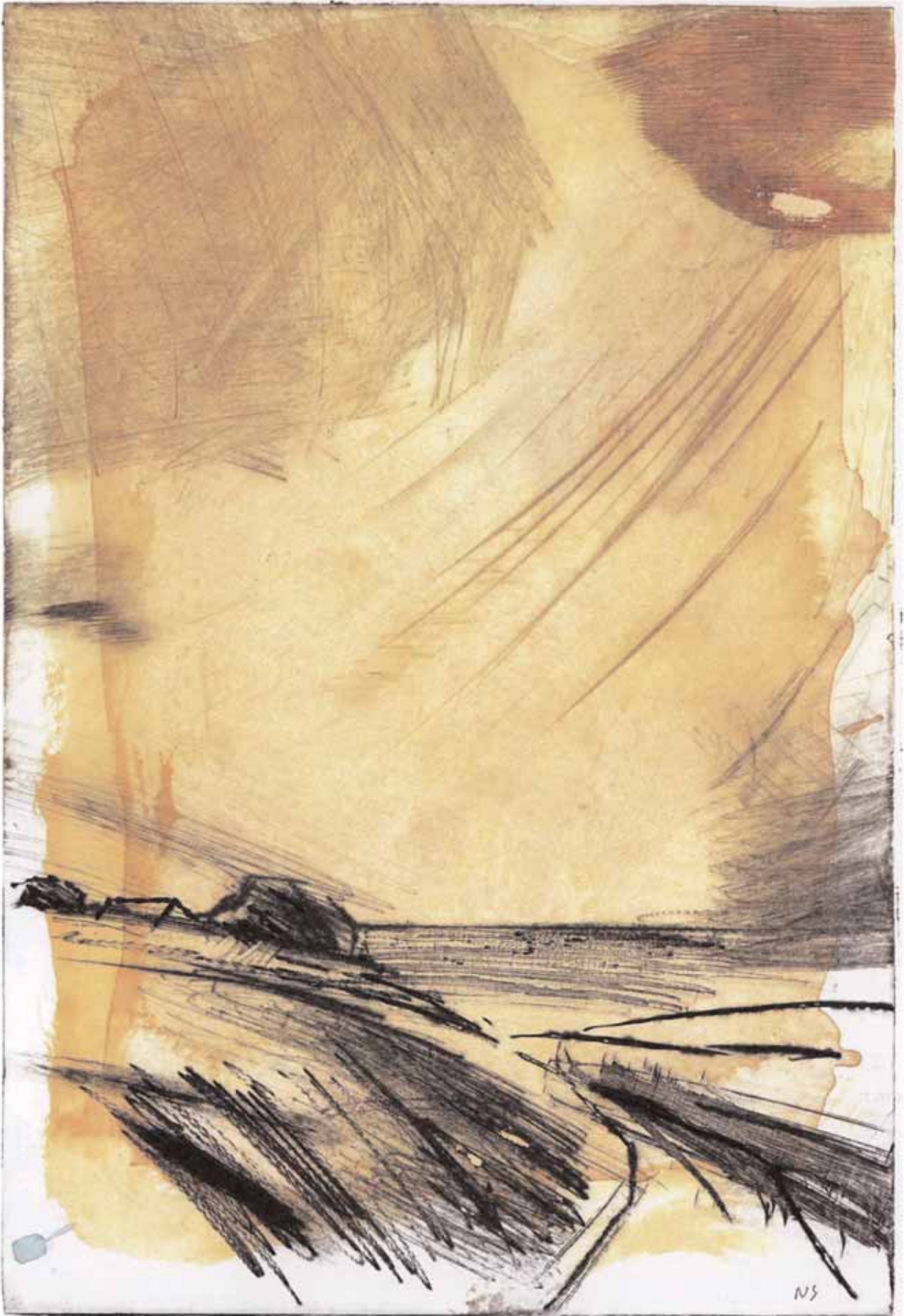
Omvendt licitation

Miljø- og Energiministerier bør i forsøget på at øge skovrejsningen anvende en form for "omvendt licitation", hvor der udbydes en vis sum til økonomisk støtte, hvorefter man lader interesserede komme med bud på, hvor, hvor meget og hvilken slags skov, de kan rejse for det udbudte beløb.

Når en ny skov plantes, er det vigtigt allerede fra starten at gøre sig overvejelser om, hvilke oplevelser skoven kan byde på, og hvordan de nye friluftsmuligheder kan formidles til offentligheden. Friluftslivets tips- og lottomidler giver mulighed for støtte netop til formidlingsdelen.

FRILUFTSRÅDET VIL:

- arbejde for, at skovrejsningen omkring de større byer prioriteres højt og at hastigheden for etablering af nye, bynære skove øges betydeligt
- opfordre bl.a. Miljø- og Energiministeriet, Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri, Amtsrådsforeningen og Kommunernes Landsforening til, i samarbejde med interesseorganisationerne, herunder Friluftsrådet og Dansk Skovforening, at pege på en revideret national strategi for skovrejsning med det formål at målrette og styrke skovrejsningen
- indgå i en dialog med de offentlige myndigheder så opgaven med etablering af mere offentlig skov ikke kun opfattes som statens ansvar men også amternes og kommunernes
- at der skabes forbedrede offentlige økonomiske støtteordninger for privat skovrejsning, når der gives adgangs- og opholdsbetingelser for offentligheden som i statsskove
- opfordre til, at der i forbindelse med rejsningen af ny offentlig ejet skov søges gennemført en mere jævn regional fordeling af skov
- opfordre koncessionerede selskaber og institutionelle investorer (el-selskaber og pensionskasser) til også at deltage i skovrejsningen
- arbejde for, at nye skove er oplevelsesrige og publikumsvenlige og at der er taget hensyn til, hvordan de nye friluftsmuligheder formidles til offentligheden
- opfordre til at skovrejsning sker under hensyntagen til de landskabs- og kulturmiljø-mæssige værdier, herunder landskabsformerne
- deltage i arbejdet med at sikre et bredt folkeligt og organisatorisk engagement i plantning af ny skov, herunder inddrage det lokale agenda 21 arbejde
- foreslå at Miljø- og Energiministeriet anvender en form for "omvendt licitation", hvor der udbydes en vis sum til økonomisk støtte og derefter lader interesserede komme med bud på, hvor, hvor meget og hvilken slags skov, de kan rejse for det udbudte beløb

TURISME - OM AT GØRE TURISMEN BÆREDYGTIG

Friluftsrådets umiddelbare indgang til at arbejde med turisme er friluftsliv, natur og miljø.

FRILUFTSRÅDET OG TURISMEN

Mellem 12 og 18 af Friluftsrådets 86 medlemsorganisationer (15-20 procent) har som et væsentlig arbejdsområde turister og turisme. Det gælder bl.a.: Danmarks Turistråd, Dansk Camping Union, Dansk FolkeFerie, Landsforeningen Danmarks Vandrerhjem, Samvirkende danske Turistforeninger, Campingrådet og Foreningen af danske Turistchefer.

Ca. 60 procent af turisterne i Danmark er danskere

Med en omsætning på over 40 mia. kr. og en valutaimport på ca. 20 mia. kr. om året er turisme et af de største erhverv i Danmark. Men der er ikke tale om et ganske almindeligt eksporterhverv: Der er "kun" goodwill og et godt image at sende ud af landet, og kunderne kommer tilmed selv og henter varen.

Turister, hvad enten det er danskere eller udlændinge, vælger først og fremmest Danmark som ferieland på grund af naturen, især de lange kyststrækninger og adgangen til havet lokker. Men også miljøet iøvrigt, samt sikkerheden, venligheden og trygheden. Deciderede turistprodukter som diverse turistattraktioner, forlystelsessteder, hoteller, campingpladser og restauranter synes af have en sekundær betydning for turisterne ved valg af feriemål i Danmark.

Friluftsrådet finder det derfor naturligt og nødvendigt på vegne af både det organiserede og det uorganiserede at stille krav til turisterhvervet.

Produktet

En afgørende forudsætning for, at der de senere år har været en kraftig udvikling i turismen i Danmark er, at vi har "produktet", som turisterne gerne vil komme efter. Produktet - især naturen og de tilhørende friluftsmuligheder - vil tilsyneladende fortsat være eftertragtet, også i en fremtidig udvikling i retning af mere individuelle rejse- og ferietilbud.

Friluftsrådet mener, at turisterhvervet i langt højere grad bør bidrage til, at de nævnte forudsætninger for den turisme, Danmark har og ønsker at have, forstærkes.

Investeringer

Stat, amter og kommuner samt organisationer, privatpersoner m.fl. har gennemført en lang række investeringer, som er af afgørende betydning for turismen i Danmark. Som eksempler herpå kan nævnes 1) vandmiljøplanen, hvor en investering på 14 mia.kr. bl.a. bevirker, at der er rent badevand og fisk i vandløbene, 2) naturforvaltningsindsatsen, 3) amternes investering i sammenhængende stisystemer, 4) skiltning og information om stianlæggene.

Natur og miljø

Mange vådområder er via statens naturforvaltningsmidler blevet genetableret. Nye søer og enge har hurtigt tiltrukket både dyreliv og mennesker og fremstår i turistbrochurer som populære udflugtsmål.

Natur- og friluftorganisationer bidrager til naturgenopretning og naturformidling gennem f.eks. opsætning af fugletårne, udsætning af fisk, oprensning og pleje af vandløb, vildtpleje m.v. Alle disse tiltag medvirker til, at Danmark fremstår som et natur- og miljømæssigt tiltrækkende land med mange friluftsmuligheder. Det er et produkt, som primært tiltrækker turister fra de såkaldte nærmarkeder, dvs. nabolandene Tyskland, Norge og Sverige - og så selvfølgelig danskerne selv.

En stor del af al turisme kobler friluftsliv og kulturmiljø. Det er også her, turisten får sine oplevelser. Kulturlandskabets perler af gravhøje, stendiger og mindesmærker benyttes i rigt mål i de brochurer, der sælger ferielandet Danmark til turisterne.

Dialogen

Friluftsrådet erkendte med oprettelsen af Turistudvalget i 1990 behovet for dialog mellem det professionelle turisterhverv og friluftorganisationerne. Dialogen er opnået og udbygges stadig. Det er der også behov for. Den ikke-kommercielle del af turismen har, når strategier skal lægges, ikke mange talsmænd.

Derfor har Friluftsrådet og medlemsorganisationerne behov for til stadighed at udbygge kendskab og holdninger til muligheder og begrænsninger i den fortsatte udvikling inden for turismen.

Hold om turisterne

Med udarbejdelsen af "Hold om Turisterne" i 1991-92 opsatte Friluftsrådet en række målsætninger for bl.a. den regionale debat og udøvelse af friluftslivets turismepolitik. Siden har en del kommuner og de fleste amter udarbejdet en turismepolitik.

Friluftsrådet arbejder i disse år på - som en konkret udmøntning af "Hold om Turisterne" - at kvalificere sine arbejdsudvalg i forhold til det regionale arbejde med turisme. Det sker via årlige seminarer samt en tættere tilknytning til og dialog med Turistudvalget.

På sigt vil Friluftsrådet stille krav om direkte indflydelse på de regionale turistudviklingsselskaber, som i 1995-96 er dannet. Turistudviklingsselskaberne går typisk på tværs af to-tre amter. Der er disse regionale selskaber, der har ansvaret for den regionale markedsføring og produktudvikling.

Mellempfolkeligt samspil Friluftsrådet ønsker at fastholde det mellempfolkelige samspil mellem turister og lokal befolkning som et væsentligt aspekt af turistoplevelsen. Vi er jo alle turister. Adspurgt giver langt de fleste turister udtryk for, at dét at komme til at lære nye kulturer, skikke og især mennesker at kende - er noget af det bedste ved at være turist.

Turisme og fritid I 1992 deltog Friluftsrådet centralt i en referencegruppe for den erhvervsøkonomiske analyse, der blev foretaget omkring turisme/fritid. Analysen var én ud af otte, foretaget af Erhvervsfremmestyrelsen. Det var første gang, at turisme og fritid blev koblet ud fra en økonomisk udviklingsvinkel. I slutningen af 1995 besluttede Erhvervsministeriet at foretage en opfølgning, blandt andet i lyset af den turistpolitiske redegørelse fra 1994. Friluftsrådet har deltaget som den eneste organisation, der varetager frilufts-, natur- og miljømæssige interesser, i dette arbejde.

FRILUFTSRÅDET VIL:

- fortsat stille krav til turisterhvervet om at påtage sig sin del af det fælles ansvar ved at udøve en direkte og aktiv miljø- og naturindsats
- fortsat forholde sig bevidst og aktivt til udviklingen i dansk turisme
- deltage i udviklingen af en overordnet turiststrategi for Danmark, herunder tage initiativ til en inddragelse af befolkningen
- fremme miljøinformation, som målrettes til både danske og udenlandske turister
- fastholde det mellempfolkelige samspil som et væsentligt argument for og element i turismen
- igangsætte nye projekter, der kobler turisme og friluftsliv
- på regionalt plan søge at fremme dialogen mellem turisterhvervet og friluftslivets repræsentanter
- styrke Friluftsrådets amtsrepræsentanter gennem øget samspil med Turistudvalget
- arbejde for, at Friluftsrådet og relevante medlemsorganisationer vederlagsfrit bliver repræsenteret i de regionale turist-udviklingsselskaber og deres udvikling af regionale tilbud til turister

BÆREDYGTIGHED IND I TURISME

Friluftsrådet ønsker at præge udviklingen i turisterhvervet i en mere miljøvenlig retning. Det går for langsomt i Danmark. Der skal skabes en bevidst politik, hvor en eventuel vækst sker uden at skade friluftslivet, naturen, miljøet og lokalbefolkningen.

Bæredygtighed og turisme kan synes som to uforenelige og modsætningsfyldte størrelser. Alligevel vover Friluftsrådet at definere bæredygtig turisme således: *"turisme skal være bæredygtig i den forstand, at ressourcer i enhver henseende anvendes med omtanke, så naturen og miljøet ikke belastes, så det vil ligge kommende generationer til last"*.

Turisme, der aktivt inddrager lokalbefolkningen, og forholder sig bevidst til turismens påvirkning af natur og miljø, skal styrkes.

Lokalbefolkningen

Friluftsrådet ønsker ikke, at turisterhvervet markedsfører nye produkter, før de grundlæggende forudsætninger er udviklet og modnet. Det vil sige, at der skal være taget hensyn til naturen og lokalbefolkningen, herunder at de lokale interesseorganisationer skal inddrages. Det er nødvendigt med en fælles forståelse for disse forudsætninger.

I Danmark, i Europa, ja, i hele den vestlige verden er turismestrømmen stigende. Det er derfor nødvendigt at forholde sig åbent og bevidst til udviklingen. Friluftsrådets udgangspunkt er, at Danmark godt kan tåle flere turister under forudsætning af, at turismen hviler på et bæredygtigt grundlag.

VESTJYSKE KOMMUNER HAR EN PLAN

"Bæredygtighed og bevidst formidling af naturen skal være et særkende og en konkurrencefordel for turismen i 3-kommune området..."

"Der skal: ...udvikles en turisme, der baseres på turisternes oplevelser af naturkvaliteterne og som er bæredygtig i forhold til de eksisterende landskaber og biotoper..." samt "... ske en målrettet udvikling af de turistformer, der bringer turisterne i nær kontakt med landskab og lokalbefolkning."

(Fra: Eksempelprojekt nr. 9 i 3-kommuneområdet Blaabjerg, Blåvandshuk og Varde kommuner i Ribe Amt - vedtagne turistpolitiske mål for udviklingen i et kystnært turistområde, juni 1995)

Spredning	Den største koncentration af turister er ved kysterne. Derfor anbefaler Friluftsrådet turisterhvervet at sprede turisterne til indlandet, hvor der især inden for kulturmiljøet ligger et udviklingspotentiale.
Overnatning	En forudsætning for at kunne opleve naturen er et sted at bo, mens man er turist. Det er der også rig mulighed for i Danmark. Blandt de muligheder, som ligger inden for Friluftsrådets felt, er vandrerhjemmene og campingpladserne, som omfatter mere end 600 overnatningssteder, foruden de over 700 primitive lejrpladser. Der skulle altså være gode muligheder for at kunne overnatte i tæt kontakt med naturen - eller ihvertfald for hurtigt at komme derud.
Camping	Campingsektoren er samlet i paraply- og brancheorganisationen Campingrådet. Friluftsrådet har en bestyrelsespost og deltager aktivt i arbejdet med at udvikle samspillet mellem ejere og brugere inden for området. Oprindeligt var camping i bogstaveligste forstand en bevægelse. Det handlede som campist om at bevæge sig fra sted til sted med telt og sovepose. I dag er bekvemmeligheden i campingvogne og campingbiler meget høj. De fleste campingpladser er udstyret med faste hytter og alle moderne tekniske bekvemmeligheder. Friluftsrådet fastholder den oprindelige betydning af camping: at man flytter sig fra tid og sted til nye omgivelser. Derfor går Friluftsrådet imod oprettelse af campingparker, faststående vogne og mobil-homes.
Visioner	Diskussionen de kommende år kommer uundgåeligt til at handle om, hvordan danskerne ønsker, at turister skal opleve Danmark. Skal vi acceptere en al for høj overkapacitet på alt for mange og for dårlige hoteller? Kan der lykkes at bygge bro mellem lokalbefolkningens hverdagsliv og turisternes ønske om at blive underholdt og aktiveret? Tør Danmark - eller regioner i Danmark - profilere sig på en miljømæssig bæredygtighed, fyldt med visioner? Eksemplerne og tiltagene findes. Men der eksisterer ikke en overordnet, samlet markedsføring, som indeholder det miljømæssige perspektiv og de grønne tiltag. Friluftsrådet bidrager gerne til en strategi, der inddrager disse perspektiver. For dansk turisme handler ikke kun om at markedsføre stokroser, bondeidyl og kønne piger på bedstemor-cykler. Det handler om ægthed og kvalitet. Om forventninger og krav. Om at behandle turister som velkomne gæster. Og det handler om at integrere den grønne livsstil, som i stigende grad karakteriserer danskernes levevis, i turismearbejdet.

FRILUFTSRÅDET VIL:

- fremme forståelsen for en turisme, hvor bæredygtighed og inddragelse af lokalbefolkningen er af afgørende betydning
- tilrettelægge og deltage i kampagner for en mere miljøbevidst turisme
- arbejde for, at autocampere anvender eksisterende campingpladser, udstyret med de nødvendige faciliteter
- arbejde for et campingreglement, der fastholder en høj æstetik

UDVIKLING AF TURISTPRODUKTER

En stor del af produkterne i Danmarks turisme er tilvejebragt med andet end turisme for øje.

Blå Flag

Blå Flag fylder 10 år i 1997. Få gjorde sig ved lanceringen i 1987 (Det europæiske Miljøår) tanker om, hvad den kampagne kunne komme til at betyde for miljøet og turismen i Danmark. Kampagnen er et fint eksempel på samspillet mellem miljø og turisme og på pionérarbejde inden for miljømærkning.

Den Grønne Nøgle

Blå Flag kampagnen har bl.a. givet inspiration til udvikling af Den Grønne Nøgle. Friluftsrådet er en af de tre stiftere af foreningen Den Grønne Nøgle, som af den internationale hotelorganisation IHA i efteråret 1996 blev omtalt som det mest seriøse miljømærkningstiltag for overnatningssektoren. De to andre stiftere er HORESTA (Hotel-, Restaurant- og Turisterhvervets Arbejdsgiverforening) og Foreningen af Danske Turistchefer.

I begyndelsen af 1997 blev både Danmarks Vandrerhjem og Danmarks Turistråd optaget i medlemskredsen på lige fod med de tre stifterorganisationer. I 1996 modtog de første vandrerhjem Den Grønne Nøgle. Det forventes, at feriehus- og campingsektoren i løbet af få år vil komme med i ordningen. Pilotprojekter for miljømærkning af feriehusene er allerede i gang.

Primitiv overnatning

Sidst i 80'erne samlede Friluftsrådet de mange tiltag på markedet for primitiv overnatning og udarbejdede en publikation for overnatning i det fri.

Det var den første, der rummede både cyklisterne og vandrernes fortegnelse over landmands-naturlejrpladserne, over spejdernes teltpladser, statsskovenes overnatningsplad-

ser m.v. Et konkret eksempel på et produkt, udviklet i et samarbejde mellem Friluftsrådets medlemsorganisationer, myndigheder, jordbruget m.fl.

RESULTATER AF PRODUKTUDVIKLING

"Samtidig opnåede man ved Friluftsrådets mellemkomst en accept fra camping-sektoren af disse primitive pladser, ligesom den tidligere obligatoriske ansøgning til statskovvæsnet med tiden også faldt bort."

(Om: Teltpladset i det fri...)

Turistpakkeløsninger

Udviklingen af turist-pakkeløsninger, f.eks. en færdigpakket cykeltur/-ferie, giver mulighed for at kanalisere turisternes færden. Det kan ske via folderen om færdsel i områdets skove, eller det kan ske via skiltning. Amternes cykelrutenet gør det muligt at komme omkring ad mindre veje fra landsdel til landsdel.

Nye samarbejdsformer ser dagens lys; f.eks. når vandrerhjem går sammen med cykelhandlere og interesseorganisationer om at sælge cykeloplevelser, overnatning og kulturhistorie i en fælles pakke.

Danske øer går sammen i et netværk og udvikler en lang række tilbud, hvor øernes særkender bringes i centrum og skaber liv og beskæftigelse.

Andre eksempler er de færdigpakkede ridelejligheder og rideture. Eller anlæg af golfbaner: for 10 år siden var der i Danmark ca. 25 golfbaner. I 1996 er der ca. 120, hvoraf flere repræsenterer en friluft- og naturmæssig forbedring for lokalområdet.

Naturvejledning

Naturformidling om den danske natur og kulturmiljøet er ikke forbeholdt danskere. Friluftsrådet har aktivt påvirket naturvejleder-efteruddannelsen og udviklingen inden for naturvejledningen, så turisme også indgår som et arbejdsfelt. Det kan være ligeså væsentligt for østdanskeren på ferie i Nordjylland, som for tyskeren på besøg på Fyn. Filosofien bag naturvejledning for turister er, at viden øger forståelsen og miljøbevidstheden og dermed kan fremme ønsket om at beskytte naturen for eftertiden.

FRILUFTSRÅDET VIL:

- fortsat påvirke naturvejledningsordningen til at arbejde med turister som en særlig målgruppe
- arbejde for turisterhvervets anerkendelse af og deltagelse i udviklingen af mindre, ikke-kommercielle produkter
- bidrage til, at en miljømærkning som Den Grønne Nøgle får gennemslagskraft i hele ferie-overnatningssektoren
- støtte turisme-netværk, hvis målsætning ligger i forlængelse af Friluftsrådets arbejde

FORSKNING OG UDVIKLING - OM BEHOVET FOR NY VIDEN OM FRILUFTSLIVET

Forskning og udviklingsprojekter i emner med relation til friluftsliv, natur, miljø og kulturmiljø har afgørende betydning for friluftslivets videre udvikling, og Friluftsrådet ser sig selv som forbindelsesled mellem organisationerne og befolkningen på den ene side og forskningsverdenen på den anden.

Gennem deltagelsen i den politiske og strategiske debat søger Friluftsrådet at påvise behovet for forskning. Friluftsrådet fungerer desuden som iværksætter af forsknings- og forsøgsvirksomhed i samarbejde med relevante forskningsinstitutioner og arbejder for at nyttiggøre resultaterne af denne forskning.

Staten har det overordnede ansvar for forskningen, og Friluftsrådet skal som paraplyorganisation for organisationerne arbejde for en styrkelse og kvalificering af den forskning, der har betydning for friluftslivet, naturen og miljøet.

Tendenser i tiden

Sammenhænge mellem friluftsliv, sundhed og livskvalitet er væsentlige emner, som der bør forskes mere i. Forståelsen for samspillet mellem natur, miljø, friluftsliv og kulturmiljø samt formidlingen af disse aspekter bør styrkes gennem forskningsprojekter.

Desværre har friluftslivet ikke i tilstrækkeligt omfang nydt godt af de muligheder, som forskningen byder på. Det skyldes både mangelfuldt samspil mellem forskningsmiljøerne og Friluftsrådet og, at det først er inden for de seneste år, at friluftsliv har nydt statslig opbakning som forskningsområde.

Den naturvidenskabelige del af friluftsforskningen har nydt større anerkendelse end den humanistisk-samfundsvidenskabelige forskning.

Koordinering

Friluftsforskningen må prioriteres i såvel universitets- og sektorforskningsregi som i de statslige forskningsråd, og der bør ske en koordinering mellem den offentlige finansiering og de øvrige muligheder for støtte til friluftsforskning, f.eks. via Friluftslivets tips- og lottomidler, Idrættens Forskningsråd m.m.

Tværvideenskabelig forskning

Friluftsrådet respekterer den frie forskningsret, men det er nødvendigt at styrke såvel grundforskningen som den anvendte forskning med relation til friluftsliv. Der er en fare for, at friluftsforskningen bliver opsplittet og ikke ses i sammenhæng. Friluftsrådet mener derfor, det er vigtigt at understøtte den tværvideenskabelige forskning og den forskning som indebærer syntese, analyse og vurderinger af eksisterende viden. Forskning med relation til friluftsliv foregår bl.a. på følgende forskningscentre og -institutioner:

Forskningscentret for Skov & Landskab, Den Kongelige Veterinær- og Landbohøjskole, Danmarks Miljøundersøgelser, Handelshøjskolen i København, Danmarks Lærerhøjskole og universitetscentre.

Skov & Landskab

På miljø- og energiministerens opfordring har Friluftsrådet siden foråret 1996 været repræsenteret i bestyrelsen for Forskningscentret for Skov & Landskab. Forskningscentret for Skov & Landskab er et nationalt referencecenter for rekreation og turisme i relation til Det Europæiske Miljøagentur. Friluftsrådet mener, der mangler et europæisk temacentrum for friluftsliv, rekreation og turisme under EU's Miljøagentur. Det må være en statslig opgave at opbygge et internationalt kontaktnet, der sikrer en udveksling af informationer om relevant forskning og udviklingsopgaver i Den europæiske Union og i resten af verden.

TIPS- OG LOTTOMIDLER - OGSÅ TIL FORSKNING OG UDVIKLING:

Gennem Friluftslivets tips- og lottomidler fordeler Friluftsrådet midler til støtte til friluftslivet.

I forbindelse med lovændringen i 1993 er det forudsat, at en vis portion af midlerne anvendes til forsknings- og udviklingsprojekter på friluftsområdet. I 1995 udgjorde denne del 1,4 millioner kr.

Formidling

Det er afgørende, at der lægges stor vægt på formidling af viden, og at forskningsresultaterne præsenteres i en form, så de kan fungere som beslutningsgrundlag på alle niveauer. Både inden for det offentlige og i de organisationer, der arbejder med friluftsspørgsmål.

Centrale områder

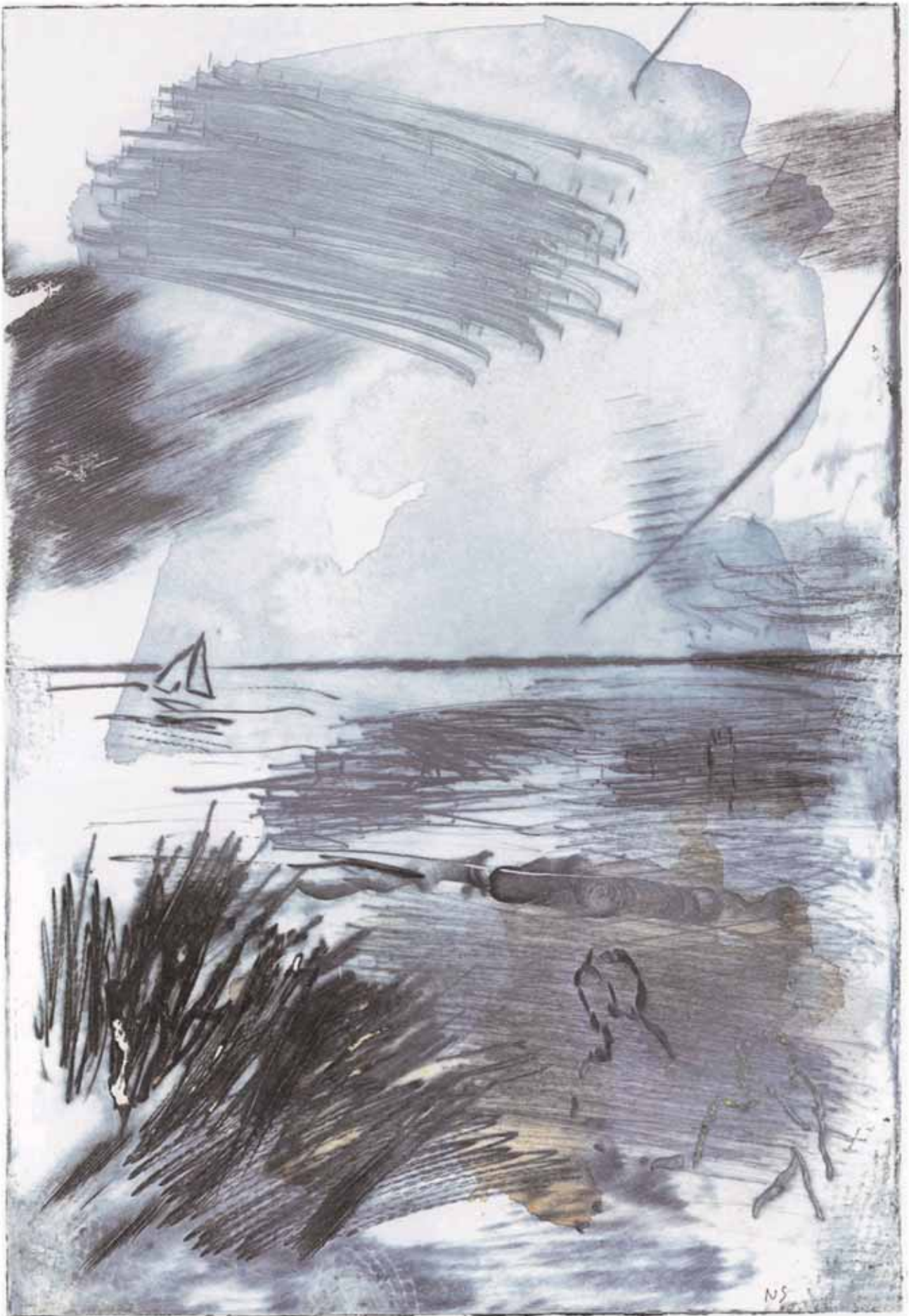
Friluftsrådet peger på følgende syv områder som centrale for de kommende års friluftsforskning:

1. *Hvilke forhold bestemmer folks friluftsvaner og behov?*
2. *Hvilke værdier repræsenterer friluftslivet på det idemæssige og kulturelle niveau?*
3. *En videreudvikling af de metoder og redskaber, der ligger til grund for de pædagogiske og formidlingsmæssige aktiviteter inden for friluftslivet.*
4. *Udviklingen i de fysiske arealers størrelse og tilgængelighed for friluftsmål*
5. *Hvilke grupper af befolkningen får ikke opfyldt deres behov for og ønsker til et aktivt friluftsliv, og hvad skal der til for at løse problemet?*
6. *En undersøgelse af effektiviteten af virkemidlerne i den danske friluftspolitik.*
7. *Positive og negative konsekvenser af friluftaktiviteter for flora og fauna og for bevarelse af landskaber og kulturmiljøer*

FRILUFTSRÅDET VIL:

- arbejde for, at der af Forskningsministeriet udbydes et særligt forskningsprogram om friluftsliv
- opfordre til, at der inden for Den Europæiske Union oprettes et europæisk temacenter for friluftsliv, rekreation og turisme under Det Europæiske Miljøagentur, gerne med dansk koordinering
- arbejde for en styrkelse af friluftslivsforskningen i den etablerede forskningsverden
- opfordre de statslige forskningsråd til at tilgodese friluftslivrelateret forskning ved deres uddelinger
- arbejde for, at Friluftsrådet og medlemsorganisationerne deltager i styringsgrupper m.m. for relevante forsknings- og udviklingsprojekter
- arbejde for, at inddrage forskning i byens grønne områder og friluftslivet i byen som en del af friluftsforskningen
- arbejde for, at der iværksættes konkrete forskningsprojekter om friluftsliv, livskvalitet og sundhed
- arbejde for, at forskningen inden for området friluftsliv også omfatter turisternes friluftsliv og brug af naturen
- medvirke til formidling af forskningsresultater og viden fra udviklingsprojekter inden for friluftsliv

ORGANISATORISKE FORHOLD

SAMARBEJDSPARTNERE - OM FRILUFTSRÅDETS RELATIONER TIL MYNDIGHEDER OG ANDRE ORGANISATIONER

Friluftsrådet har en funktion som rådgivende organ i forhold til de offentlige myndigheder. Friluftsrådet er således repræsenteret i en lang række udvalg, kommissioner og lignende og vil fortsat selv og via medlemsorganisationerne søge at blive repræsenteret i relevante kommunale, amtslige og statslige udvalg, kommissioner med videre.

Ministerier

Som rådgivende i forhold til ministerier og myndigheder har Friluftsrådet god kontakt til en lang række ministerier. Først og fremmest Miljø- og Energiministeriet, Undervisningsministeriet, Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri, Boligministeriet, Erhvervsministeriet, Trafikministeriet og Kulturministeriet.

Miljøvurdering

I 1993 pålagde regeringen alle ministerier at foretage en specifik miljøvurdering af alle lovforslag. Målsætningen for pålægget er, at miljøet skal gøres til en tværgående faktor, hvor bevidstheden og indsatsen hele tiden øges i alle sektorer, og hvor der bliver indbygget redskaber til at gøre miljømålsætningerne klare i alle ministerier. Friluftsrådet vil arbejde for, at den foreskrevne miljøvurdering rent faktisk foretages og at det sikres, at der også medtages vurderinger i forhold til friluftsliv og naturbeskyttelse. Miljøvurderinger bør være en integreret del af arbejdet i stat, amter og kommuner.

Handlingsplaner

Miljø- og Energiministeriet udsendte i 1995 hæftet "Oplevelser i statsskovene", som beskriver muligheder for friluftsliv på de arealer, der forvaltes af Miljø- og Energiministeriet.

Friluftsrådet vil opfordre til, at ministeriet udarbejder og offentliggør handlingsprogrammer til opfølgning af hæftet, og at der bliver udsendt en tilsvarende redegørelse med handlingsplaner for alle andre statslige friluftsliv- og naturarealer.

Udvalg

Friluftsrådet er repræsenteret i en lang række udvalg, kommissioner og lignende af mere permanent eller afgrænset varighed. Som eksempler herpå kan nævnes at Friluftsrådet er medlem af Erhvervsministerens Turistpolitiske Kontaktudvalg og Friluftsrådets repræsentation i Arbejdsgruppen om landbruget i planlægningen, nedsat af Landbrugs- og Fiskeriministeriet.

Amter og kommuner

Friluftsrådet vil udbygge sit samarbejde med Amtsrådsforeningen og Kommunernes Landsforening for på centralt plan at få et forum, hvor parterne kan udveksle synspunkter om fælles interesseområder omkring friluftsliv, natur og miljø.

Et styrket samarbejde på centralt plan vil være af stor betydning for der lokale samarbejde mellem det enkelte amt, de enkelte kommuner og Friluftsrådets amtsrepræsentationer.

Interesseorganisationer

Friluftsrådet har et udbygget samarbejde med en række andre interesseorganisationer. Nogle af disse samarbejdsrelationer foregår i uformelle fora, andre som egentlige medlemskaber. Som eksempel på den sidste form kan nævnes, at Friluftsrådet, som den eneste ikke-kommercielle organisation med et virke uden for turistområdet, er medlem af paraplyorganisationen Turismens Fællesråd.

Friluftsrådet har på flere niveauer et samarbejde med jordbrugets centrale interesseorganisationer. Det sker bl.a. i Kontaktudvalget mellem Jordbrug og Friluftsliv. Her redegør organisationerne for deres synspunkter, ligesom der afholdes fælles seminarer for organisationernes repræsentanter, om udvalgte problemstillinger. Det daglige samarbejde sker i de Grønne Råd og i forbindelse med konkrete projekter.

FRILUFTSRÅDET VIL:

- fastholde, at alle ministerier skal foretage en specifik miljøvurdering af alle lovforslag, herunder sikre, at der også vurderes forhold i relation til friluftsliv og naturbeskyttelse
- styrke sin rolle som rådgivende organ for de offentlige myndigheder
- opfordre til, at staten udarbejder en redegørelse med tilhørende handlingsplaner for forvaltningen og brugen af alle statslige friluftsliv- og naturarealer
- udbygge samarbejdet med Amtsrådsforeningen og Kommunernes Landsforening med det formål at styrke fælles interesseområder omkring friluftsliv, natur og miljø
- forny og udvikle samarbejdet med interesseorganisationer, herunder jordbrugets organisationer

PARAPLYORGANISATIONEN - OM DET INTERNE SAMARBEJDE

Friluftsrådet fungerer som national paraplyorganisation for danske organisationer, der har friluftssinteresser som en væsentlig del af eller som element i deres virke.

Medlemsorganisationerne er repræsenteret ved generalforsamlingen, som er Friluftsrådets øverste myndighed, og som holdes en gang om året. Generalforsamlingen vælger formand og bestyrelse, som tegner Friluftsrådet mellem to generalforsamlinger.

Yderligere inddragelse af medlemsorganisationerne foregår på flere niveauer: ved halvårsmøder med organisationsformændene, ved medlemsskab af Friluftsrådets fem faste udvalg, når høringssvar skal udarbejdes, i forbindelse med møder, der skal koordinere og afstemme synspunkter, gennem ad hoc udvalg samt ved møder mellem Friluftsrådets formand og organisationsrepræsentanter efter behov.

Amtsrepræsentationerne Da fredningsplanudvalgene blev nedlagt i 1976, opstod der et behov for at få kortlagt friluftslivets ønsker og behov i hele landet. Friluftsrådet nedsatte regionale arbejdsgrupper til at indsamle oplysninger og datamateriale om amterne til en landsdækkende friluftundersøgelse. Det blev samtidig starten til en regional udbygning af Friluftsrådets interne struktur i form af amtsrepræsentationer, som var udpeget regionalt af medlemsorganisationerne og hvis arbejde i det daglige varetages af de regionale arbejdsudvalg.

Denne "regionalisering" af den organisatoriske struktur gjorde Friluftsrådet i stand til at deltage i offentlighedsfaserne omkring de nye planlægningslove. Amtsrepræsentationerne har med deres arbejdsudvalg vist sig at være et udmærket niveau for Friluftsrådets lokale struktur.

FRILUFTSRÅDET VIL:

- fortsat styrke inddragelse af medlemsorganisationerne i Friluftsrådets arbejde gennem konkrete møder og informative tiltag
- stille krav til medlemsorganisationerne om at bakke aktivt op bag det regionale arbejde
- opfordre de enkelte medlemsorganisationer til med passende mellemrum at afholde fællesmøde for organisationens regionale repræsentanter i Friluftsrådet
- fortsat styrke amtsrepræsentationerne og gennem information og træning dygtiggøre medlemmerne i amtsrepræsentationernes arbejdsudvalg

MEDLEMSORGANISATIONERNE - OM SAMSPILLET MED DET OFFENTLIGE

Det frivillige arbejde i Friluftsrådet og medlemsorganisationerne har afgørende betydning for de vilkår, der bydes friluftslivet. Medlemsorganisationerne er alle selvstændige, primært landsdækkende, organisationer, der arbejder ud fra hver deres målsætning og med hver deres arbejdsopgaver og -metoder.

Mange af organisationerne har imidlertid målsætninger og arbejdsopgaver, som til en vis grad er sammenfaldende, også med offentlige myndigheder.

Organisationerne bidrager med deres frivillige arbejde til at aflaste og støtte offentlige myndigheder i gennemførelsen af vigtige opgaver, og de har fingeren på pulsen og kan påpege nye mål og tiltag og dermed få indvirkning på friluftspolitikken.

Økonomisk støtte

Friluftsrådet og dets medlemsorganisationer er til en vis grad afhængige af økonomisk støtte fra det offentlige i form af tilskud via tips- og lottomidlerne, via folkeoplysningsloven eller andet. Øvrige indtægter kommer fra medlemskontingenter og diverse aktiviteter samt fundraising.

Professionalisering

Sideløbende med det frivillige arbejde, som er af helt central betydning for organisationernes virke, gennemgår mange af medlemsorganisationerne i disse år en kraftig professionalisering. Fagligt højt kvalificerede og professionelle medarbejdere ansættes i sekretariaterne.

Samarbejde

Medlemsorganisationerne kan påvirke de offentlige myndigheder ved faglig og politisk viden. Men hovedansvaret for fastlæggelsen af en overordnet dansk friluftspolitik bør fortsat ligge i hos myndighederne.

En bedre udnyttelse af organisationernes ressourcer kan ske ved et åbent og levende miljø i de offentlige forvaltninger, og ved at myndighederne i højere grad inddrager relevante organisationer i samarbejdet om projekter, både lokalt og på landsplan. Amternes Grønne Råd er et eksempel på inddragelse af organisationerne. Imidlertid bør arbejdet styrkes indholdsmæssigt, ligesom rammerne bør være ens landet over.

Frivillige

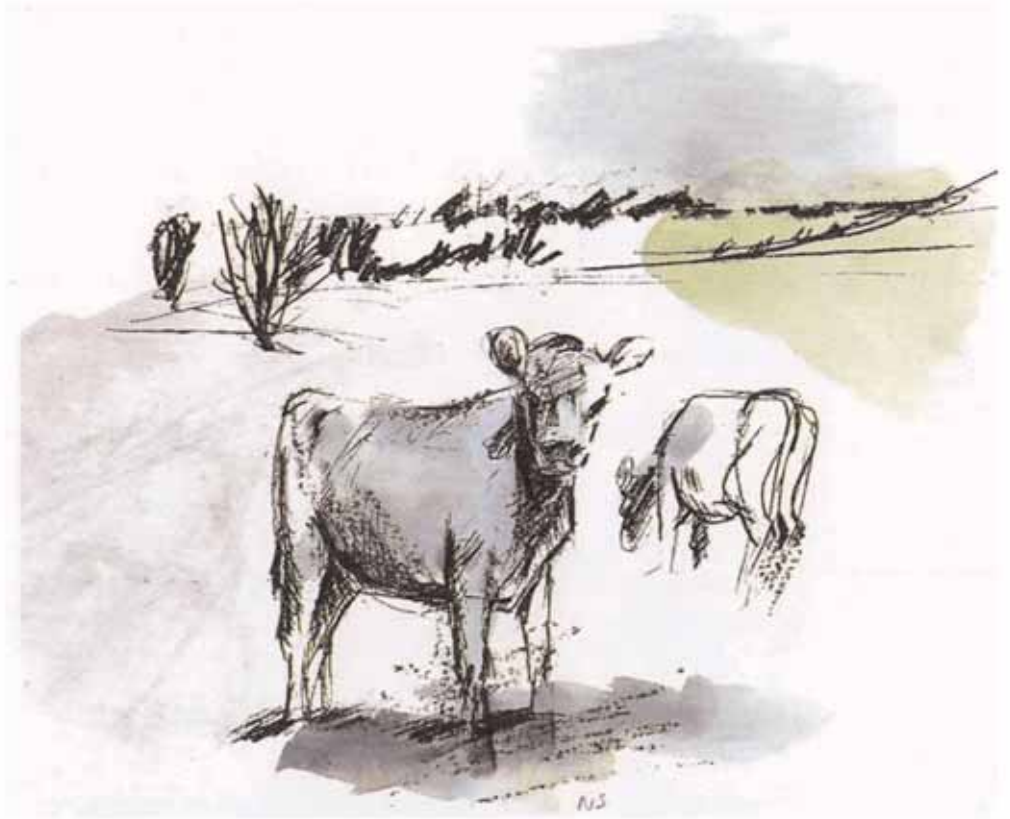
De mange frivillige ledere, instruktører og administratorer i friluftslivets organisationer er basis for det organiserede - og til dels også det uorganiserede - friluftsliv. En forenings- og organisationsmodel, som er typisk dansk og et vigtigt led i det danske demokrati.

Det er ofte den enkeltes personlige engagement, der er drivkraften i arbejdet. Men heri ligger også faren: For netop det glødende engagement inden for et enkelt interessefelt kan føre til manglende åbenhed i samarbejdet med det øvrige såvel organiserede som uorganiserede friluftsliv.

Her har Friluftsrådet som paraplyorganisation en stor og vigtig opgave i at sikre samarbejdet og helheden på tværs af specifikke friluftaktiviteter.

ØKONOMISKE RESSOURCER - OM FINANSLOV, BLOKTILSKUD OG NATURFORVALTNINGSMIDLER

Ifølge Naturbeskyttelsesloven skal Staten betinge sig, at der ved tilskud fra naturforvaltningsmidlerne indgås aftaler om naturbevaring, naturgenopretning og offentligheds adgang, eventuelt via tinglysning på ejendommen. Friluftsrådet mener, at staten i langt højere grad skal benytte sig af disse muligheder.

NATURFORVALTNINGSMIDLER

Siden 1989 har der fra statens side været afsat økonomiske midler til naturforvaltning. I årene 1989-1995 blev der således afsat cirka 840 millioner kr. til nye naturprojekter. På finansloven for 1996 blev der afsat godt 175 millioner kr. i naturforvaltningsmidler, inklusiv en særbevilling til Skjern Å-projektet. Af beløbet i øvrigt overførte staten via bloktilskud godt 35 millioner kr. til amterne.

Fordelingen sker efter en fordelingsnøgle med 40 procent til skovrejsning, 40 procent til naturgenopretning og 20 procent til friluftsmål.

Økonomiske oversigter

For at få et bedre overblik over den økonomiske indsats ønsker Friluftsrådet, at Amtsrådsforeningen og Kommunernes Landsforening udarbejder økonomiske oversigter over indsatsen på det friluftspolitiske område. De oversigter, som amterne udarbejder, refererer både til brugen af de godt 35 millioner kr. fra naturforvaltningsmidlerne, som staten overfører til amterne via bloktilskuddet, og til amtets øvrige indsats i naturforvaltningen. Friluftsrådet ønsker at disse redegørelser er detaljerede, og at der også redegøres for kommende års budgetter. Herved opnås et samlet overblik over det enkelte amts økonomiske indsats på området.

Offentlig indsigt

Offentligheden har krav på indsigt i anvendelsen af naturforvaltningsmidlerne - en opgave, som det vil være oplagt, at De Grønne Råd medvirker til at løse. Der er behov for, at der oprettes nye generelle offentlige tilskudsordninger til fremme af friluftslivet.

Kompensation

Derudover finder Friluftsrådet det rimeligt, at overveje kompensationsmulighed til ejere af ejendomme, hvor der er et stort publikumspres. Et stort pres kan skyldes, at ejendommen ligger i nærheden af tæt befolkede områder, og/eller at de natur- eller kultur-mæssige elementer i området er en væsentlig attraktion og af den grund tiltrækker folk.

FRILUFTSRÅDET VIL:

- arbejde for, at der fremover afsættes nødvendige og tilstrækkelige naturforvaltningsmidler på finansloven og at midlerne øges i det omfang, der knyttes nye formål til midlernes anvendelse, f.eks. kulturmiljø
- arbejde for, at projekter, der støttes af naturforvaltningsmidlerne, tilgodeser både friluftsliv, naturgenopretning og skovrejsning samt at kulturmiljø og en flersidig anvendelse af landskabet sikres
- arbejde for, at Amdradsforeningen og Kommunernes Landsforening udarbejder økonomiske oversigter over indsatsen på det friluftspolitiske område
- arbejde for, at alle amter hvert år mere detaljeret redegør for, hvordan naturforvaltningsmidlerne er anvendt og for kommende års budgetter

BRUGERBETALING - OM LIGE OG GRATIS ADGANG FOR ALLE

Natur for alle er et fundamentalt udgangspunkt for friluftslivet. Derfor skal adgangen til naturen ikke forbeholdes dem, der har råd til enten at købe jord eller at betale for adgang. Det er nødvendigt, at lodsejere og friluftsfolk udvikler en lokal sameksistens, der bygger på gensidig forståelse og respekt.

Brugerbetaling

Friluftsrådet betragter det som sin opgave at arbejde for, at adgangs- og opholdsforholdene forbedres - både for den organiserede og den uorganiserede del af befolkningen. Friluftsrådet finder generelt, at brugerbetaling er uforenelig med den danske tradition for fri adgang til naturen.

Friluftsrådet har derfor et meget stærkt forbehold over for brugerbetaling i forbindelse med adgang til naturen og accepterer ikke betaling for adgang til offentligt ejede arealer. Friluftsrådet må erkende, at der i stigende grad tages betaling for adgang til den danske natur. Det gælder væsentligst for de privatejede arealer.

Princip

Ved at medvirke til betalingsordninger risikerer friluftslivet at skulle betale steder, hvor der ellers ikke før skulle betales, og princippet om, at naturen bør være lige tilgængelig for alle vil ikke kunne fastholdes.

Friluftsrådet ser det som en vigtig opgave at medvirke til at varetage medlemsorganisationernes interesser i spørgsmål om brugerbetaling. Friluftsrådet vil gennem sit eksisterende samarbejde med jordejernes organisationer søge at hindre en yderligere udvikling af brugerbetaling.

Friluftsrådet vil således for at opretholde aktivitetsniveauet for friluftsliv i hele landet gerne medvirke til helhedsløsninger, der sigter mod at fastholde princippet om, at naturen bør være lige tilgængelig for alle - uanset økonomisk formåen, geografisk placering, organiseret eller ej.

Særlige tilfælde

Friluftsrådet accepterer brugerbetaling i særlige tilfælde. Det gælder: Jagt- og fisketegn, hvor midlerne anvendes til gavn for dem, der betaler; aktiviteter, hvor der tages bytte med hjem ofte mod ekstra betaling (jagt, fiskeri); konkrete aftalte ydelser (f.eks. ridestier, naturvejledning, opstilling af anlæg); store, kommercielle arrangementer; aktiviteter, hvor der kan konstateres et direkte økonomisk tab for ejeren.

Friluftsrådet kan ikke økonomisk støtte brugerbetalingsordninger, heller ikke i forbindelse med organisationsbaserede puljeordninger.

Målet er at skabe lige adgangsforhold uden betaling på offentligt og privatejede arealer. Indtil denne målsætning opnås, er Friluftsrådet indstillet på, at forskellige offentlige tilskudsordninger kan benyttes til at skaffe udvidede adgangsmuligheder på privatejede arealer.

Offentlig udlejningspolitik

Som udgangspunkt bør ikke-kommerciel, rekreativ udnyttelse af offentligt ejede arealer kunne ske vederlagsfrit, med mindre særlige faciliteter eller ydelser tilvejebringes eller stilles til rådighed. Derfor bør statens udlejningspolitik, som bl.a. fastlagt i "udlejningsaktstykket" fra Miljøministeriet til finansudvalget af 29. november 1979 overvejes revideret og bragt i overensstemmelse med den stedfundne samfundsudvikling.

FRILUFTSRÅDET VIL:

- arbejde for, at der ikke opkræves betaling for rekreativ brug af naturen
- arbejde for helhedsløsninger, der sigter mod at fastholde princippet om lige tilgængelighed til naturen for alle, uanset økonomisk formåen og geografisk placering
- arbejde for, at fremtidige, relevante støtteordninger for jordbruget gøres betinget af, at offentlighedens adgang til arealerne kan foregå, uden der tages betaling herfor
- medvirke til at varetage medlemsorganisationernes interesser i spørgsmål om brugerbetaling bl.a. ved gennem sit eksisterende samarbejde med jordejernes organisationer at søge at hindre en yderligere udvikling af brugerbetaling
- arbejde for, at der forsøgsvis etableres ordninger, der giver mulighed for at give engangs-erstatning til jordejere, der på deres arealer tinglyser en adgangs- og opholdsret svarende til reglerne for offentligt ejede arealer
- arbejde for, at tilskudsordninger under skovloven udformes således, at private skovejere kan opnå tilskud i forbindelse med skovens rekreative funktion
- arbejde for, at kendskabet til de muligheder, der eksisterer for tilskud til friluftsmål i medfør af naturbeskyttelsesloven og under de miljøvenlige jordbrugsforanstaltninger, udbredes
- arbejde for, at der under folkeoplysningsloven kan gives tilskud til leje af udendørs arealer, således at indendørs og udendørs idræts- og fritidsaktiviteter stilles lige
- arbejde for en løbende vurdering af behovet for at justere brand-, tyveri- og hærværksordningen
- arbejde for, at statens udlejningspolitik, som bl.a. fastlagt i "udlejningsaktstykket" fra Miljøministeriet til finansudvalget af 29. november 1979 revideres og bringes i overensstemmelse med den stedfundne samfundsudvikling.

TIPS- OG LOTTOMIDLER - OM FORDELING AF TILSKUD

I henhold til "Lov om visse spil, lotterier og væddemål" fordeler og administrerer Friluftsrådet de midler, der er afsat til støtte til friluftslivet. Der er tale om økonomiske midler, der uddeles til friluftslivet i bred forstand, og som kan søges af alle.

Siden Tipstjenestens oprettelse i 1949 har Friluftsrådet været administrativt inddraget i sagsbehandlingen. De 3,4 procent af overskuddet, der var øremærket "Ungdommens friluftsliv", var skiftende ministerier og senest Skov- og Naturstyrelsen under Miljøministeriet ansvarlige for.

Det fulde ansvar

Revisionen af tipsloven i 1993 medførte tre væsentlige ændringer: Målgruppen blev udvidet til at omfatte friluftsliv generelt, midlerne blev øget fra 3,4% til 5,7% af Tipstjenestens overskud, og forrentningerne skal hvert år tilskrives kontoen. Friluftsrådet fik overdraget det fulde ansvar for fordelingen og administrationen af midlerne, som nu også kan anvendes som driftstilskud til organisationer og foreninger.

I 1996 var der tale om et beløb i størrelsesordenen 50 millioner kr., inklusiv forrentningen.

Tilskuddene gives til friluftsliv og friluftrelaterede projekter inden for kategorierne: Frilftsprojekter, naturformidling, kursusvirksomhed, faste anlæg, forsknings- og udviklingsprojekter, naturvejledning samt driftstilskud til natur- og friluftorganisationer, fastlagt i tips- og lottoloven.

Samarbejde

Friluftsrådets fordeling af tipsmidlerne sker i åbent samarbejde med medlemsorganisationerne og øvrige samarbejdspartnere, og det er den samlede friluftspolitik, der ligger til grund for bestyrelsens overvejelser om fordelingen af disse midler. I forbindelse med administrationen af tips- og lottomidlerne koordinerer Friluftsrådet løbende med andre uddelere af tips- og lottomidler og andre udbydere af økonomisk støtte til friluftsliv og lignende, f.eks. Den grønne Fond og hidtil også med Arbejdsmarkedets Feriefond.

Kriterier

Friluftslivets tips- og lottomidler skal bidrage til nye initiativer, tilskynde befolkningen til at afprøve nye muligheder, fjerne forhindringer og bidrage til oplevelser med og i naturen.

Derfor sker der en løbende tilpasning til samfundsudviklingen, der finder sted på naturforvaltnings- og fritidsområdet. Friluftsrådet lægger i sin behandling af ansøgningerne bl.a. vægt på projektets originalitet, realistiske muligheder for gennemførelse og størrelsen af den potentielle målgruppe.

Offentlige myndigheder kan søge tilskud fra puljen på linie med andre, og specielt i denne forbindelse er Friluftsrådet opmærksom på, at tilskuddet ikke må erstatte den offentlige forpligtelse.

Øget behov

Der er sket en stigning i antallet af ansøgninger om tilskud fra friluftslivets tips- og lottomidler. Der er derfor behov for at kunne imødekomme flere inden for de hidtil støttede områder.

Friluftsrådet finder det vigtigt, at der også kan gives støtte til områder og emner med relation til friluftslivet, f.eks. til kulturmiljøet. Friluftsrådet påpeger, at man hele tiden bør være opmærksom på nye områder og nye initiativer som ved økonomisk støtte vil kunne forbedre befolkningens muligheder for et rigere friluftsliv.

Særligt skal Friluftsrådet pege på, at evt. bortfald af støttemuligheden fra Arbejdsmarkedets Feriefond vil få en yderst uheldig virkning for såvel borgernes som turisternes friluftsoplevelser i Danmark. For at imødegå dette bør der i givet fald tilvejebringes nye støttemuligheder.

FRILUFTSRÅDET VIL:

- løbende justere retningslinierne for tildeling af støtte fra friluftslivets tips- og lottomidler, så der stadig er mulighed for nye indsatsområder
- fortsat sikre, at en væsentlig del af tips- og lottomidlerne til friluftsliv benyttes til støtte til konkrete lokale friluftaktiviteter.
- arbejde for forøget økonomiske støttemuligheder til befolkningens friluftsliv
- arbejde for at der afsættes øgede midler til fremme af befolkningens muligheder for friluftsliv, til støtte af kulturmiljøet og til opgaver der hidtil har opnået økonomisk støtte fra Arbejdsmarkedets Feriefond
- både i forbindelse med sit almene virke og fordelingen af friluftslivets tips- og lottomidler fortsætte samarbejdet med andre fonde m.m., hvorfra der også ydes økonomisk støtte til friluftsliv

INTERNATIONALT HANDLINGSPROGRAM

VOR FÆLLES FREMTID - OM DET INTERNATIONALE ARBEJDE

Natur- og miljøproblemerne er grænseoverskridende. Beslutninger, der træffes uden for landets grænser, påvirker i stigende grad forholdene i Danmark. Det er EU's Habitatdirektiv, fuglebeskyttelsesdirektivet og opfølgningen på Rio-konferencens vedtagelser eksempler på.

Derfor vil Friluftsrådet også blive stillet over for at skulle påvirke beslutningstagere uden for Danmark - i f.eks. Den Europæiske Union, Europarådet og Nordisk Ministerråd.

Roller

Friluftsrådet kan påtage sig flere forskellige roller i international sammenhæng:

- Som *formidler* - f.eks. af tilbud til medlemmerne om deltagelse i konferencer og kampanjer. Eller af kontakter mellem relevante organisationer og myndigheder på tværs af landegrænserne.
- Som *koordinator* i det omfang, medlemsorganisationerne har behov for det. Friluftsrådet kan også i samråd med berørte medlemsorganisationer påtage sig en koordinering af et internationalt samarbejde.
- Som *påvirker* ved at sikre sig indflydelse internationalt i relevante politiske sammenhænge.
- Som *initiativtager* til og deltager i projekter, på opfordring fra medlemsorganisationer eller efter samråd med disse.
- Som *samarbejdspartner*.
- Som *konsulent og rådgiver*, der stiller sin ekspertise til rådighed eller sælger sin know-how, f.eks. i forbindelse med miljøbistanden.

Model

Erkendelsen af, at arbejdet for at støtte og opmuntre til friluftsliv og naturforståelse går på tværs af landegrænserne, fik på et tidligt tidspunkt Friluftsrådet til at påtage sig konkrete internationale opgaver.

Internationalt betragtet er der ikke mange lande, hvor friluftsliv og naturforståelse, både de naturbeskyttende og naturbenyttende foreninger, på nationalt plan er samlet i en fælles paraplyorganisation. Det har indflydelse på Friluftsrådets internationale arbejde, idet der ikke er tilsvarende søsterorganisationer i udlandet som umiddelbart er parallelle samarbejdspartnere. Det betyder også, at Friluftsrådet kan være model for nye samarbejds-konstellationer i andre lande.

Internationalt perspektiv

I dag har mere end 50 af Friluftsrådets medlemsorganisationer et internationalt perspektiv på deres arbejde. Det spænder fra samarbejde om konkrete projekter over uddannelse, udveksling og konkurrencer til politik og lobbyisme. Nogle af Friluftsrådets medlemsorganisationer er danske afdelinger af internationale organisationer, og flere af medlemsorganisationerne har et yderst veludbygget internationalt kontaktnet. Der er dog også organisationer, der slet ikke har selvstændige internationale kontakter. Derfor vil medlemsorganisationerne have meget forskellige behov for og interesse i Friluftsrådets internationale arbejde.

Gensidighed

I erkendelse af de meget forskellige internationale forpligtelser, må Friluftsrådet og medlemsorganisationerne sikre en gensidig åbenhed omkring det internationale arbejde. Der må ikke kunne skabes tvivl om den fælles optræden og opbakning til det internationale arbejde i Friluftsrådets regi. Det kræver en gensidig loyalitet og respekt for hinandens arbejdsområder og forpligtelser. Således respekterer Friluftsrådet de enkelte primærorganisationers autonomitet i det internationale arbejde såvel som i det nationale.

Samtidig forventer Friluftsrådet også, at organisationerne i kraft af deres medlemskab og deraf følgende tilslutning til Friluftsrådets formål, dels orienterer om relevante internationale aktiviteter, og dels viser sig åbne for samarbejde med andre medlemmer af paraplyen.

Friluftsrådet retter typisk sit internationale arbejde mod naturbenyttende organisationer, naturbeskyttelses- og miljøorganisationer. Men mens det hidtil først og fremmest har været natur- og miljøinteresserne, som har stået i centrum, vil Friluftsrådet fremover forsøge at inddrage både benytter- og beskytter-synspunkter efter dansk mønster, men selvfølgelig med udgangspunkt i samarbejdslandenes særlige behov og ønsker.

NGO

Det er den danske regering og de danske myndigheder, der har det overordnede ansvar for varetagelsen af danske interesser inden for friluftsliv, natur og miljø i international sammenhæng. Derfor ønsker Friluftsrådet også fortsat at deltage i relevante udvalg og råd i forbindelse med den danske stats internationale arbejde med friluftsliv-, natur- og miljøpolitik.

Friluftsrådet er en NGO (Non Governmental Organization), og i direkte forlængelse af sit nationale arbejde vil Friluftsrådet søge at påvirke beslutninger i internationale fora i samarbejde med relevante medlemsorganisationer.

- Selvstændige initiativer** Udover de ovenfor omtalte opgaver, der følger af Friluftstådets rolle som paraplyorganisation, er der en række aktiviteter og emner indenfor hvilke Friluftsrådet har en særlig ekspertise. Det drejer sig f.eks. om kampagneaktiviteter med særlig vægt på miljøundervisning, naturvejledning og -formidling, turisme, herunder miljømærkning, samt samarbejdet mellem jordbruget og friluftslivets organisasjoner.
- Disse arbejdsområder danner baggrund for Friluftsrådets rolle som initiativtager, samarbejdspartner, rådgiver og konsulent i international sammenhæng.
- Inspiration og erfaringsudveksling** Udveksling af know-how og deltagelse i konkrete projekter og kampagner har betydning for friluftslivets repræsentation og organisering i udlandet. Men det har også perspektiv for Friluftsrådets arbejde nationalt med at udvikle og forbedre vilkårene for friluftsliv, natur og miljø i Danmark.
- Der er forventninger til, at Friluftsrådet skal øge sin indsats på internationalt plan og arbejde ud fra en overordnet strategi, der omfatter et løbende arbejde med at holde sig informeret og dyrke udvalgte, nyttige kontakter.

FRILUFTSRÅDET VIL:

- indbyde til samarbejde mellem Friluftsrådets medlemsorganisationer efter ønske fra disse eller på eget initiativ, og eventuelt koordinere en given international indsats
- indstifte internationale samarbejdsprojekter mellem medlemsorganisationer og efter ønske fra disse, koordinere internationale arbejdsopgaver
- tage initiativer til at koordinere og deltage i danske organisationers påvirkning af den officielle danske holdning i internationale spørgsmål af friluftspolitisk interesse
- sikre et beredskab og et samarbejde, der nationalt og internationalt kan give Friluftsrådet alene og i samarbejde med medlemsorganisationer indflydelse i relevante internationale beslutningsfora
- arbejde for, at friluftsmål inddrages i de internationale støtteordninger inden for primær produktion, naturbeskyttelse og ressourceudnyttelse
- med udgangspunkt i sine karakteristiske nationale arbejdsområder tage initiativ til samarbejde med andre lande

FEEE

- OM KAMPAGNER OG GENNEMSLAGSKRAFT

FEEE, *Foundation for Environmental Education in Europe* (Den Europæiske Miljølæreorganisation), er en vigtig platform for Friluftsrådets internationale arbejde. FEEE blev grundlagt i 1981 af bl.a. personer med tilknytning til Europarådet - og i Danmark til Friluftsrådet. Siden er organisationen vokset støt, og der er nu 18 medlemmer (1996), heraf 14 fra Den Europæiske Union. Medlemmer af FEEE er forpligtet til at gennemføre mindst to af de tre fælles kampagner: Blå Flag, Grønt Flag - Grøn Skole og Young Reporters for the Environment.

Koordinator

I perioden 1990-96 var Friluftsrådet ansvarlig for FEEE's sekretariat og har siden 1990 været koordinator af den europæiske Blå Flag kampagne. Danmark har i to valgperioder fra 1990 til 1996 opnået valg på generalforsamlingen til præsidentposten. Fra 1997 har Storbritannien overtaget både sekretariat og præsidentposten.

Friluftsrådet er imidlertid fortsat koordinator af den europæiske Blå Flag Kampagne.

Blå Flag Kampagnen vil i de kommende år blive udbredt til hele verden via et samarbejde med UNEP, *United Nations Environment Programme*, og WTO, *World Tourism Organisation*. Det er en ny stor udfordring for FEEE og de enkelte medlemslande, og i særdeleshed for Friluftsrådet, som koordinerer kampagnen.

MILJØUNDERVISNING

FEEE har indenfor miljøundervisning udviklet en strategi, der omfatter tre ligestillede mål:

- undervisning
- højnelse af miljøbevidstheden blandt borgere og særlige aktører
- efteruddannelse

Gennemslagskraft

Friluftsrådet mener, at FEEE generelt skal have større gennemslagskraft. Det gælder især i forhold til miljøundervisning, men også til områderne turisme og rekreative aktiviteter i kystområderne, herunder beskyttelse og bevarelse af kyst- og havmiljøet.

Fremtidige kampagner i FEEE-regi bør forbindes til og forpligtes af Agenda 21. F.eks. kunne FEEE iværksætte flere mindre projekter, der kræver færre ressourcer end de nuværende kampagner og i øvrigt gøre brug af de enkelte medlemmers særlige ressourcer i det fælleseuropæiske arbejde.

Forslag til initiativer

Friluftsrådet vil opfordre til, at FEEE i forlængelse af sine eksisterende projekter tager initiativer inden for følgende områder: borgerdeltagelse i miljøbeslutninger, integreret kystzoneplanlægning, Lokal Agenda 21, nedsættelse af resourceforbrug og fremme af bæredygtig turisme.

Friluftsrådet opfordrer desuden til, at FEEE, inden for samarbejdet, tager følgende nye emner op: friluftsliv, dialog mellem friluftsb brugere og jordbrugere og de europæiske landes særlige ansvar for at støtte en positiv udvikling i østlandene og den 3. verden.

FRILUFTSRÅDET VIL:

- fortsat arbejde aktivt i FEEE og for at organisationen styrkes
- deltage i udbredelsen af FEEEs kampagner også uden for Europa

SAMARBEJDE PÅ TVÆRS AF LANDEGRÆNSER - OM DET NORDISKE ARBEJDE

De nordiske lande har mange fællestræk, også når det drejer sig om selve grundlaget for friluftslivet. Der gælder f.eks. opbygningen af forenings- og organisationslivet, som er baseret på mange års frivillig organisering og uafhængighed af staten. Disse fællestræk udgør grundlaget for det friluftspolitiske samarbejde i Norden.

Det nordiske netværk

Norge er det eneste land ud over Danmark, der har en paraplyorganisation, *Friluftslivets Fellesorganisasjon*, som samler medlemsorganisationer med både beskytter- og benytter-interesser. I Sverige varetages friluftslivets interesser af *Friluftslivets Främjandet*, som dog kun repræsenterer benyttelsesinteresser og er baseret på enkeltpersoners medlemsskab.

Friluftsrådet ønsker at inspirere til oprettelse af nationale paraplyorganisationer for friluftsliv i de øvrige nordiske lande og vil fortsat styrke kontakten til de relevante friluftslivsorganisationer gennem det nordiske netværk. Herunder få etableret tættere kontakter til friluftslivsorganisationer på Ålandsøerne, på Færøerne og i Grønland.

DET NORDISKE NETVÆRK BESTÅR AF:

Danmark:	Friluftsrådet
Norge:	Friluftsrådernes Landsforbund FRIFO (Friluftslivets Fellesorganisasjon)
Sverige:	Friluftslivets Främjandet
Finland:	Suomen latu Ry
Island:	Landvernd

Desuden forsøges inddraget de øvrige lande repræsenteret i Nordisk Råd: Ålandsøerne, Grønland, Færøerne.

Retten til fri færdsel i natur

I 1995 tiltrådte Friluftsrådet sammen med disse organisationer en resolution om "Retten til fri færdsel i natur" og forpligtede sig dermed til at gennemføre og videreudvikle de principper, der er fastlagt i resolutionen. Samarbejdet bygger på årlige erfa-møder i det nordiske netværk. Hvert andet år er det planen at gennemføre en nordisk konference for friluftsliv. Samarbejdet søges støttet økonomisk af Nordisk Ministerråd.

Friluftsrådet følger med stor opmærksomhed det friluftspolitiske arbejde i de øvrige nordiske lande. Således f.eks. den norske regerings arbejde med fastlæggelsen af en norsk friluftspolitik. Det norske Storting har afgivet en omfattende melding om friluftsliv, som skal indgå i en friluftspolitisk handlingsplan.

Nordiske myndigheder

Der er tradition for, at de nordiske myndigheder samarbejder om friluftspolitik. Samarbejdet er især foregået i Nordisk Ministerråds regi i form af embedsmandsgrupper som "Nordisk Ministerråds projektgruppe for friluftsliv" og "Nordisk Ministerråds embedsmandskomite for miljøspørgsmål, Naturvern- og Friluftslivgruppen". Men også andre nordiske myndigheder og institutioner som f.eks. Nordiska institutet för samhällsplanering, NORDPLAN, har behandlet friluftspolitiske spørgsmål. Friluftsrådet har i forskelligt omfang været involveret i dette samarbejde på nordisk plan.

Samarbejdet mellem de statslige myndigheder på nordisk plan er positivt, fordi det har en afsmittende virkning på administrationen og de politiske tiltag inden for friluftslivet i de enkelte nordiske lande.

- OM ARBEJDET MED ØSTERSØLANDENE

Friluftsrådet mener, at den nordiske model med held vil kunne overføres til samarbejdet med de baltiske lande, både med hensyn til indhold og organisering. Det skal naturligvis, som i det nordiske samarbejde, ske på baggrund af de enkelte landes situation og behov.

En af de vigtigste opgaver for Friluftsrådet vil her være at oplyse om fordelene ved at koordinere såvel benytter- som beskytterinteresser omkring natur-, miljø- og friluftsspørgsmål.

Samarbejdet med organisationer i de baltiske lande kan enten udvikles af Friluftsrådet og medlemsorganisationerne eller i et samarbejde med de nordiske lande.

Østersønetværk

Siden 1993 har Friluftsrådet indgået i et østersønetværk, kaldet "Keep Baltic Tidy". Friluftsrådet vil fortsat deltage i "Keep Baltic Tidy" på betingelse af, at netværket holdes åbent for interesserede organisationer og ikke står i vejen for arbejdet i det allerede eksisterende netværk "Coalition Clean Baltic".

- OM EUROPA

En række politiske rammer for natur- og miljøpolitikken vil fremover blive fastlagt af Den Europæiske Union, ikke blot i forhold til landene inden for EU, men også med virkning for lande, der i dag befinder sig uden for Unionen.

Påvirkning

Friluftsrådet ser det derfor som en vigtig opgave at følge arbejdet både i Den europæiske Union, i Europarådet og i andre europæiske samarbejdsorganer samt søge at påvirke den politiske og administrative proces i EU og i Europa i øvrigt.

Friluftsrådet vil her primært søge indflydelse via sine medlemskaber af FEEE og EEB samt via den danske regering og danske myndigheder. Rådet vil naturligvis desuden benytte sig af samarbejdet med de medlemsorganisationer, der har et internationalt netværk.

I dag har Friluftsrådet opnået international anerkendelse som en seriøst arbejdende NGO-organisation,

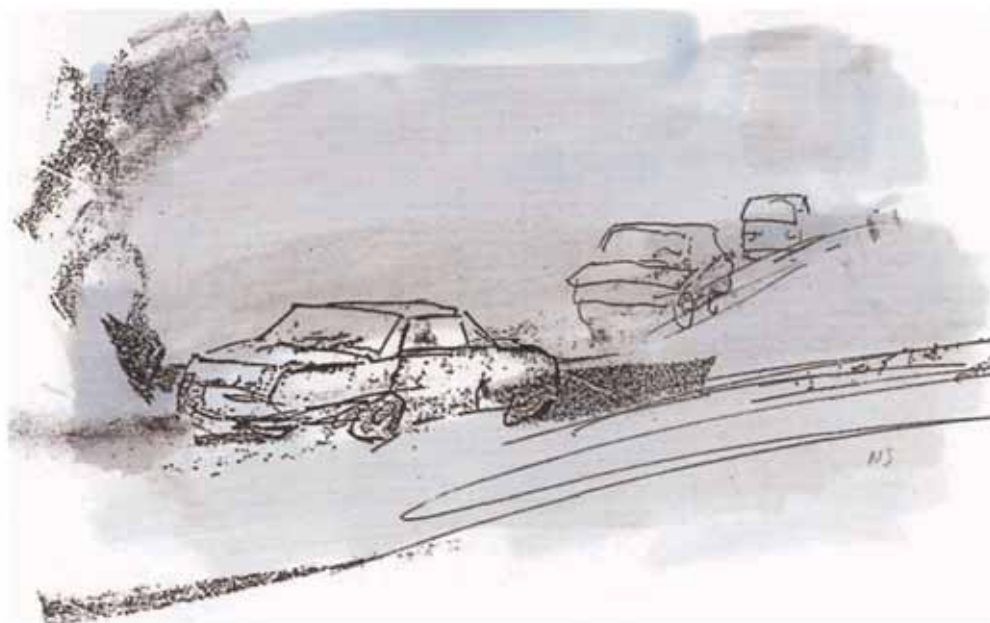
92-GRUPPEN

- OM RIO OG MILJØBISTAND

De danske myndigheder drager i stigende grad nytte af Friluftsrådets ekspertise i forskellige udvalg med internationalt arbejde. For eksempel er Friluftsrådet repræsenteret i Den Rådgivende Komité for Miljøstøtteordninger.

Miljø- og katastroferammen

I forbindelse med etableringen af Folketingets Miljø- og Katastroferamme (MIKA) har Friluftsrådet givet udtryk for, at der bør ydes bistand til såvel naturbeskyttelses- som miljøprojekter. Det er også vigtigt at styrke lokale grupper og myndigheder, at inddrage natur- og miljøspørgsmål i undervisningen og at styrke offentlighedens deltagelse. Der er nedsat et fælles, rådgivende udvalg mellem de to MIKA-ansvarlige ministerier (hvh. Miljø- og Energiministeriet og Udenrigsministeriet) med repræsentation fra en række organisationer. Friluftsrådet er repræsenteret i udvalget med en suppleantpost via samarbejdet i 92-Gruppen.

Ressourcebasen

Der er udarbejdet en MIKA-strategi for samarbejdet med den danske ressourcebase. Miljø- og udviklingsorganisationerne er en del af denne ressourcebase, og myndighederne vil gerne se flere "folkeligt forankrede" projekter iværksat. Der synes dog at være en række forhindringer, herunder det komplicerede aftalegrundlag, for at flere af de fol-

kelige organisationer kan være med. Disse er delvist, men ikke fyldestgørende, behandlet i "Undersøgelse af den danske ressourcebase for DANCEDs aktiviteter", DTI, 1996. Friluftsrådet vil som paraplyorganisation gerne være med til at diskutere og finde løsninger på disse problemstillinger.

92-gruppen

Friluftsrådet deltager på lige fod med en række medlemsorganisationer i 92-Gruppens arbejde.

92-Gruppen er et bredt samarbejde mellem 16 danske miljø- og udviklingsorganisationer, som arbejder aktivt med en opfølgning af FN's Miljø- og Udviklingskonference i Rio de Janeiro i 1992. Dette sker gennem deltagelse i de internationale forhandlingsforløb i forbindelse med f.eks. Klimakonventionen, Biodiversitetskonventionen og Kommissionen for Bæredygtig Udvikling.

Friluftsrådet mener, at 92-Gruppen ikke alene bør forholde sig til opfølgningen i de internationale forhandlinger og aftaler, men også til Danmarks egen opfølgning af Rio-konferencen, og at oplysningsvirksomhed ligeledes bør være en opgave for gruppens medlemmer.

Friluftsrådet vil, i de enkelte sager varetaget af 92-Gruppen, lade sig repræsentere som medlem af 92-Gruppen af den eller de organisationer, som besidder den påkrævede ekspertise.

ØVRIGE INTERNATIONALE FORBINDELSER

- OM EEB, IUCN OG FICC

I 1975 var Friluftsrådet med til at stifte EEB, *European Environmental Bureau*, som omfatter en lang række af Europas naturbeskyttende og naturbenyttende organisationer. Sekretariatet er placeret i Bruxelles og varetager organisationens daglige kontakt med EU-Kommissionen og udmærker sig som en stor informationsressource samt som arrangør af seminarer og konferencer.

EEB-medlemmer

De danske EEB-medlemmer er følgende: *Danmarks Naturfredningsforening*, *Dansk Ornitologisk Forening*, *Friluftsrådet* og *WWF Verdensnaturfonden*. De danske medlemsorganisationer tager relevante initiativer i forhold til arbejdet i den europæiske organisation.

Friluftsrådet har i samarbejde med Danmarks Naturfredningsforening og WWF Verdensnaturfonden givet EEB økonomisk støtte til administrationen.

IUCN

Friluftsrådet er medlem af IUCN, *The World Conservation Union*, som er en verdensomspændende naturbeskyttelsesorganisation uden for FN-regi. IUCN blev grundlagt i 1948 og har både stater, regeringskontorer og NGO'er som medlemmer. Organisationen ligger i sin målsætning om naturbeskyttelse tæt op af Brundtlandsrapportens anbefalinger om en bæredygtig udvikling. IUCN har været drivkraften bag en biodiversitetsstrategi for Europa.

Friluftsrådet er under IUCN tilmeldt *Commission on Education and Communication* og søger gennem arbejdet i *European Committee for Environmental Education* at koordinere aktiviteter mellem FEEE og IUCN.

FICC

Friluftsrådet har siden 1950'erne været medlem af FICC, *Federation Internationale de Camping et de Caravaning*. Friluftsrådet er medlem af FICC's forretningsudvalg og FICC's gruppe for EU-kontakt.

Friluftsrådet står for salg af FICC's internationale campingkort, der udstedes af primærorganisationer, og har taget aktivt del i bestræbelserne på at udvikle en miljøprofil for FICC og forbedre campingkortet til gavn for brugerne.

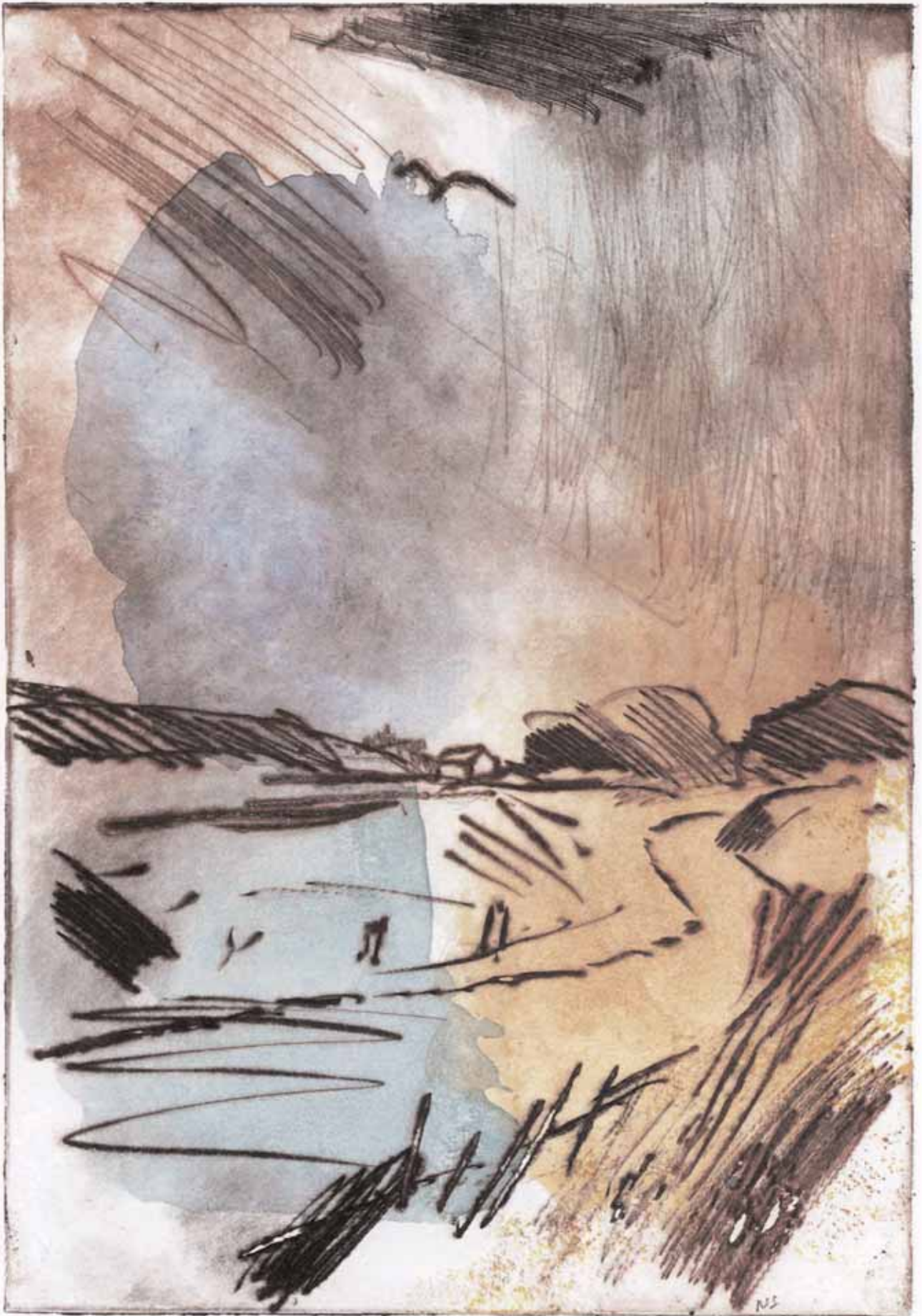
FRILUFTSRÅDET VIL:

- støtte og inspirere til oprettelse af paraplyorganisationer for friluftsliv i andre lande, bl.a. ved at afholde en konference om friluftslivets vilkår i Europa og om hvordan friluftsansatjoner etableres
- fortsat arbejde for at styrke kontakten til friluftsansatjoner i andre lande
- arbejde for de principper, der er fastlagt i den nordiske resolution "Retten til fri færdsel i natur"

- i samarbejde med de nordiske friluftsansatjoner udarbejde en pjece om færdsel i naturen i de nordiske lande - herunder om forskelle og ligheder landene imellem
- opfordre Nordisk Ministerråd til fortsat at iværksætte og gennemføre udredningsopgaver omkring friluftsliv, f.eks. om en nordisk strategi for et bæredygtigt og flersidigt friluftsliv, som tager hensyn til natur- og kulturindholdet på land og i by
- etablere en tættere kontakt til de danske repræsentanter i relevante arbejdsgrupper under Nordisk Ministerråd
- i samarbejdet med friluftsansatjoner i lande uden for Norden fremdrage fordelene ved den nordiske model for forenings- og organisationslivet

- påvirke myndighederne i østersølandene til, under arbejdet med Helsinki-konventionens gennemførelse, at iværksætte og gennemføre fælles udredningsopgaver m.m. omkring et bæredygtigt og flersidigt friluftsliv og en bæredygtig turisme i østersølandene
- i samarbejde med medlemsorganisationer bringe naturbenyttende og naturbeskyttende organisationer i østersølandene sammen til fremme af friluftsliv under hensyntagen til natur og miljø
- opfordre den danske regering til at arbejde for, at friluftsliv og rekreation får en synlig placering i forhold til EU-Kommissionens administration og arbejde

STIKORDSREGISTER

A	Adgang	8; 38; 65
	Amter	50; 54; 80
	Amtsrepræsentationer	51; 55; 65; 82
	Amtsrådsforeningen	80; 84
	Anlægslove	55
	Arbejdsgruppen om Landbruget i Planlægningen	80
	Arbejdsmarkedets Feriefond	31; 88
B	Beskyttelseslinier	60
	Blå Flag	33; 73; 93
	Blåt Råd	60
	Brugerbetaling	86
	Brugergrupper	51
	Byen	46; 57
	Bynære skove	47; 64
	Byøkologi	51
	Bæredygtighed	34; 70
	Børn	15
C	Camping	72
	Campingbiler	72
	Cyklister	39; 46
D	De baltiske lande	95
	Den Grønne Fond	29; 88
	Det Nordiske Netværk	94
E	EEB	96; 97
	Efterskoler	27
	EU	90; 96
	Europarådet	90; 96
F	Fauna- og menneskepassager	39; 55
	FEEE	25; 93
	FICC	97
	Finansloven	62; 84
	Flersidig anvendelse	7; 48; 51; 86
	Flora- og faunaforurening	18
	Formidling	23; 77; 92
	Forskning	76
	Forskningscentret for Skov & Landskab	57; 77
	Forurening	8
	Fredning	49; 57
	Friluftssarealer	9
	Friluftsfremjandet	94
	Friluftsliv 95	57
	Friluftsliv i Råstofgrave	63

	Friluftslivets Uge	33
	Fritidsinstitutioner	26
	Fritidssejlere	45
	Fysisk planlægning	54; 59
	Færdsel	38; 60; 95
G	Grundvandet	65
	Grænser	10; 14
	Grøn Information	33
	Grøn Nøgle	33; 73
	Grønne Guider	29
	Grønne Råd	50; 83
	Grønt Flag - Grøn Skole	25; 93
	Grønt islet	23
H	Hav	44; 60
	Hold om Turisterne	69
	Hurtigfærger	60
I	Idégrundlag	7
	Idrætsanlæg	47
	Institutioners anlæg	47
	Internationalt	10; 90
	IUCN	97
J	Jordbrugernes arealer	8; 40; 47; 59; 84; 86
	JFK-områder	49
K	Kampagner	32; 93
	Klageadgang	43; 51
	Klap Hesten	33
	Kolonihaver	46
	Kommissarius	55
	Kommuner	48; 50; 54; 80
	Kommunernes Landsforening	80; 84
	Kontaktudvalget mellem Jordbrug og Friluftsliv	81
	Kulturmiljø	8; 19; 69; 88
	Kystområder	60; 93
L	Landbrugsloven	10
	Landsplanredegørelsen	64
	Legepladser	47
	Lejrskoleophold	25
	Livskvalitet	8
	Lokal Agenda 21	34; 55; 93
	Lokalbefolkningen	71
	Lovgivning	10; 20
M	Medlemsorganisationer	32; 35; 83; 90
	Miljømærkning	33; 59; 73

Miljøundervisning	23; 93
Miljøvurdering	80
Myndigheder	80; 83; 84
N	
Naturbeskyttelsesloven	41; 43; 49; 59; 84
Naturbørnehaver	31
Naturcentre	30
Naturformidling	23; 28
Naturforvaltning	49; 58; 62; 68; 84
Naturgenopretning	58
Naturopleveren	27
Naturskoler	30
Natursyn	17
Naturvejledning	28; 74
Norden	94
Nordisk Ministerråd	57; 90; 95
Nærrereative arealer	57
O	
Opkøb	62
Organiserede	16
Overnatning	72
P	
Parkforvaltning	50
Pensionskasser	40
Primitiv overnatning	40; 72
Prioritering	7
Private anlæg	47
Private skove	50
Professionalisering	83
R	
Regelsæt	39
Regionplanlægning	55
Reservater	49
Ridning	40; 42
Råstofgrave	63
Råstofvindling	60; 63
S	
Sejlads på vandløb	44
Sejladsreguleringer	60
Skadelig færdsel	39
Skolebestyrelser	26
Skoler	23
Skov	43; 59; 65
Skovbørnehaver	31
Skovdrift	50
Skovloven	10; 64
Skovrejsning	62; 63
Småkravl	27
Spor i Landskabet	33
Statsskov	43; 62

Stier	20; 39
Sundhed	13
Særlige behov	13
Søafmærkninger	45
Søer	44; 60
T Teknologi	14
Teltpladser i det fri	74
Tinglysning	63; 84
Tips og lottomidler	77; 88
Trafikplanlægning	42; 46
Trampestier	39
Turisme	68
Turismens Fællesråd	80
Turistudviklingsselskaber	69
U Uddannelse	28
Udlejning	86
Udviklingsprojekter	76; 88
Udviklingsværksted for Naturvejledning	29
UNEP	93
Ungdomsskoler og -klubber	27
Ungdomsuddannelser	27
Uorganiserede	16
Urørt skov	50
V Vandløb	44
Vandmiljøplanen	69
Vandrere	39
Vandrerhjem	72
Værktøjskasse	35
Y Young Reporters for the Environment	27; 93
Z Zonelovgivning	58
Å Åbne land	38; 59

Friluftsliv for alle

er godkendt på Friluftsrådets generalforsamling den 23. april 1997

Redaktion: Ida Sloth Bonnevie (DJ) og Anker Madsen

Illustrationer og grafisk ide: Nils Sloth

Sproglig konsulent: Journalist Annette Wiborg (DJ)

Grafisk tilrettelæggelse og tryk: Salomon og Roussell AS

Omslag: 400g/900g gråt kardus 100% genbrug

Indhold: Multiart silk 130 g (svanemærket)

Oplag 3000 stk.

ISBN: 87-7764-016-0

Friluftsrådet

Scandiagade 13

2450 København SV

Telefon 33 79 00 79

Telefax 33 79 01 79

E-mail: fr@friluftsradet.dk

www.friluftsradet.dk

FRILUFTSRÅDETS MEDLEMSORGANISATIONER PR. 1. JANUAR 1998

Biologforbundet • Boligselskabernes Landsforening • Børne- Og Ungdomspædagogernes Landsforbund • Camping Club Danmark • Danhostel Danmarks Vandrerhjem • Danmarks 4H • Danmarks civile Hundeførerforening • Danmarks Cykle Union • Danmarks Idræts-Forbund • Danmarks Jægerforbund • Danmarks Landboudom • Danmarks Lærerforening • Danmarks socialdemokratiske Ungdom • Danmarks Sportsfiskerforbund • Danmarks Turistråd • Danmarks Tursejler Forening • Dansk Amatørfiskerforening • Dansk Autocamper Forening • Dansk Automobil Sports Union • Dansk Bjergklub • Dansk Camping Union • Dansk Caravan Klub • Dansk Cyklist Forbund • Dansk Faldskærms Union • Dansk Firmaidrætsforbund • Dansk Folke Ferie • Dansk Forening for Rosport • Dansk Golf Union • Dansk Islandshesteforening • Dansk Kano og Kajak Forbund • Dansk Land-Rover Klub • Dansk Legeplads Selskab • Dansk Lejrskole Forening • Dansk Naturist Union • Dansk Orienterings-Forbund • Dansk Ornitologisk Forening • Dansk Ride Forbund • Dansk Sejlunion • Dansk Skiforbund • Dansk Skytte Union • Dansk Ungdoms Fællesråd • Dansk Vandrelaug • Dansk Vandski Forbund • Danske Baptisters Spejderkorps • Danske Gymnastik- og Idrætsforeninger • Det Danske Spejderkorps • DK Camping Club • DK-Camp • DMU-Danske Fritidssejlere • FDF, Frivilligt Dreng- og Pige-Forbund • Forenede Danske Motorejere • Foreningen NOAH • Foreningen til Dyrenes Beskyttelse i Danmark • Geografforbundet • KFUK-Spejderne i Danmark, de grønne pigespejdere • KFUM-Spejderne i Danmark • Kolonihaveforbundet for Danmark • Kongelig Dansk Aeroklub • Landsforbundet DUI-Leg og Virke • Landsforeningen af Ungdomsskoleledere • Landsforeningen Frie Børnehaver og Fritidshjem • Landsforeningen Natur og Ungdom • Landsforeningen Ungdomsringen • Missionsforbundets Spejdere • Naturvejlederforeningen i Danmark • Samvirkende danske Turistforeninger • Sct. Georgs Gilderne i Danmark • WWF Verdensnaturfonden • Campingrådet • Dansk Forum for Natur- og Friluftsliv • Danske Skov- og Landskabsingeniører • De Samvirkende Invalideorganisationer • Det Danske Haveselskab • Fiskeringen • Foreningen af Danske Turistchefer • Foreningen af Frie Ungdoms- og Efterskoler • Historisk-Arkæologisk Forsøgscenter • Idéværkstedet De Frie Fugle • Kongskilde Friluftsgård • Landsforeningen for Bygnings- & Landskabskultur • Landsforeningen Praktisk Økologi • Sammenslutningen af Danske Småøer • Sjællandske Sports og Lystfiskerforeningers Samarbejdsudvalg • Skjern-Egvad Museum • Stads- og Kommuneartnerforeningen • Sydslesvigs danske Ungdomsforeninger • Zoologisk Have